

ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

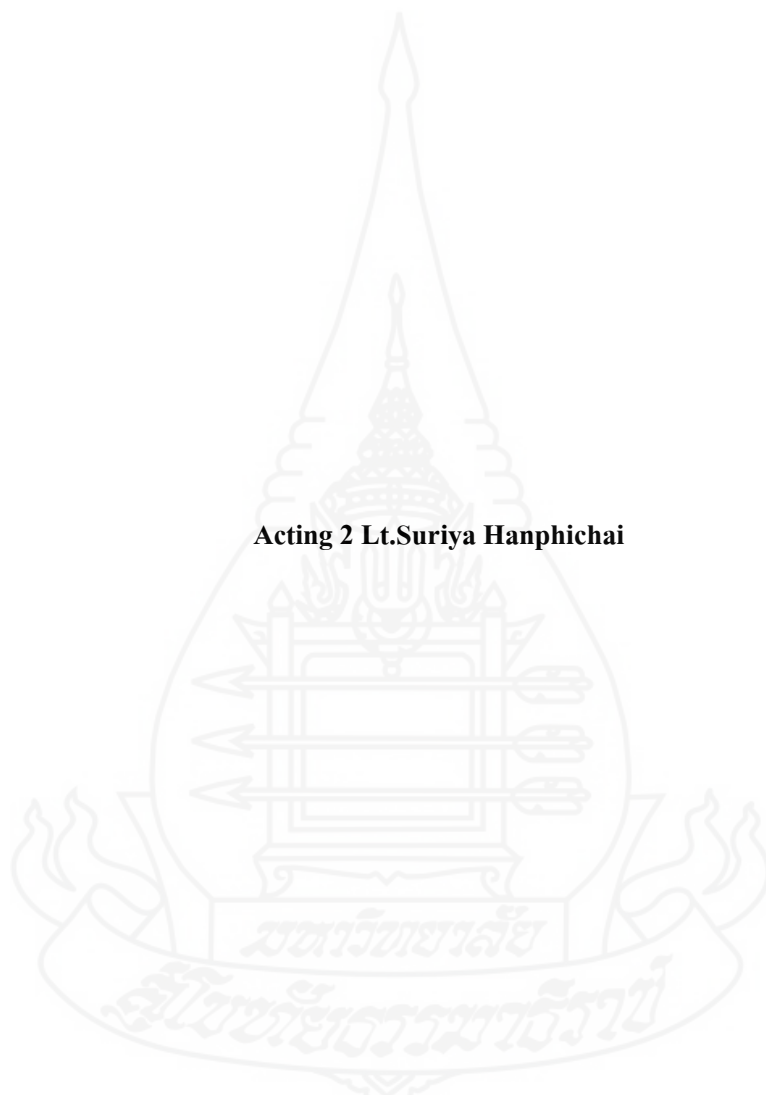
ว่าที่ร้อยตรีสุริยะ หาญพิชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

Factors Affecting Household Debt of Farmers in Lop Buri Province

Acting 2 Lt.Suriya Hanphichai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Economics in Business Economics

School of Economics

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บัญญัติส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี
ชื่อและนามสกุล ว่าที่ร้อยตรีสุริยะ หาญพิชัย
วิชาเอก เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล จตุพร
2. อาจารย์ ดร.วสุ สุวรรณวิหค

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2563

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล จตุพร)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วสุ สุวรรณวิหค)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

ผู้วิจัย ว่าที่ ร.ต. สุริยะ หาญพิชัย รหัสนักศึกษา 2616000515 ปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล จตุพร (2) อาจารย์ ดร. วสุ สุวรรณวิหค

ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร และ (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

การศึกษาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสมการถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า (1) ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักปลูกอ้อย อาชีพรองรับจ้างทั่วไป สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน ไม่ดื่มสุรา แต่ซื้อฉลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหวย ไม่มีโรคประจำตัว มีที่ดินทำกินเฉลี่ย 14.30 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง ใช้น้ำฝนทำการเกษตร มีทรัพย์สินเฉลี่ย 419,425 บาท มีเงินออมเฉลี่ย 9,238 บาทต่อปี มีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี ครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 83,992.50 บาท ส่วนใหญ่มีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิตทางการเกษตร โดยหนี้สินจำแนกตามลักษณะการเพาะปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด 104,223.80 บาท รองลงมาคือ การปลูกอ้อย มีหนี้สินเฉลี่ย 88,422.54 บาท การปลูกมันสำปะหลัง มีหนี้สินเฉลี่ย 80,530.77 บาท และการปลูกข้าว มีหนี้สินเฉลี่ย 80,147.83 บาท ตามลำดับ (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยพิจารณาปัจจัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า การออม รายได้นอกภาคการเกษตร และรายจ่ายในภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ในขณะที่ รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

คำสำคัญ หนี้สิน, ครัวเรือนเกษตรกร, เกษตรกรรม

Thesis title: Factors Affecting Household Debt of Farmers in Lop Buri Province

Researcher: Acting Sub Lt. Suriya Hanphichai; **ID:** 2616000515;

Degree: Master of Economics;

Thesis advisors: (1) Dr. Chalermpon Jatuporn, Assistant professor;

(2) Dr. Vasu Suvanvihok; **Academic year:** 2019

Abstract

This research aims to (1) study the debt types of farmer household and 2) analyze the factors affecting the debt of farmer household in Lop Buri province.

This study is the quantitative research which employed 400 samples of the farmers selected by the simple random sampling technique and who live in Lop Buri province. The data collection instrument was questionnaires. The collected data were analyzed by descriptive and inferential statistics, which were percentage, mean, and multiple regression equation.

The results showed that 1) the majority of the respondents were male, had an average age of 52 years old, were educated in primary level, grew sugar cane for the primary career and did the freelance job for the secondary one, had an average household member of 4 people, did not drink the liqueur, bought lotteries, did not have the congenital disease, owned the arable land in the average of 14.30 Rais per household, did the monoculture, possessed the land right, used the rainwater for agriculture, had the asset value in an average of 419,425 baht, saved for 9,238 baht per year, had an average income of 123,856.30 baht per year, spent an average expenditure of 74,735.50 baht per year, and had the household debts in an average of 83,992.50 baht which most of them incurred from the borrowing from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives and from producing the agricultural production. By categorizing these debts according to the nature of the cultivation, it found that maize growing caused the highest average debts of 104,223.80 baht, which was followed by sugarcane growing which caused an average debt of 88,422.54 bath, cassava growing which caused an average debt of 80,530.77 baht, and rice growing which caused an average debt of 80,147.83 baht, respectively, 2) the factors affecting the household debts of the farmers within Lop Buri province, at 0.05 statistical significance level, were the saving, the income from the non-agriculture activities, and the expenditure for the agriculture activities which were the factors that had a negative relationship with the amount of the household debt of the farmers within Lop Buri province. While the expenditure for non-agriculture activities had a positive relationship with the amount of the household debt of the farmers within Lop Buri province.

Keywords: Debt, Farmer household, Agriculture

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ปริญญา
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตร
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาประสิทธิประสาทความรู้และ
ประสบการณ์อันมีค่ายิ่งแก่ศิษย์ ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล จตุพร
และอาจารย์ ดร. วสุ สุวรรณวิหก ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขและให้กำลังใจในการทำ
วิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณเกษตรกรในพื้นที่
จังหวัดลพบุรี ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูล
ครบอย่างสมบูรณ์จนสามารถจัดได้สำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ญาติพี่น้องทุกคนของผู้
ศึกษา เพื่อนนักศึกษา เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาตลอด
มา และเป็นแรงผลักดันให้ผู้ศึกษามีความมุ่งมั่นในการศึกษาต่อระดับมหาบัณฑิต

ประโยชน์ที่ได้จากวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอมอบแด่หน่วยงานที่ผู้ศึกษาได้
ทำการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการหนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ และ
หวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะมีผู้สนใจได้นำข้อมูลและผลการศึกษาที่ได้ไปดำเนินการปรับใช้ให้เกิด
ประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาให้ดียิ่งขึ้นไป สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาหาความรู้ต่อไป

สุริยะ หาญพิชัย

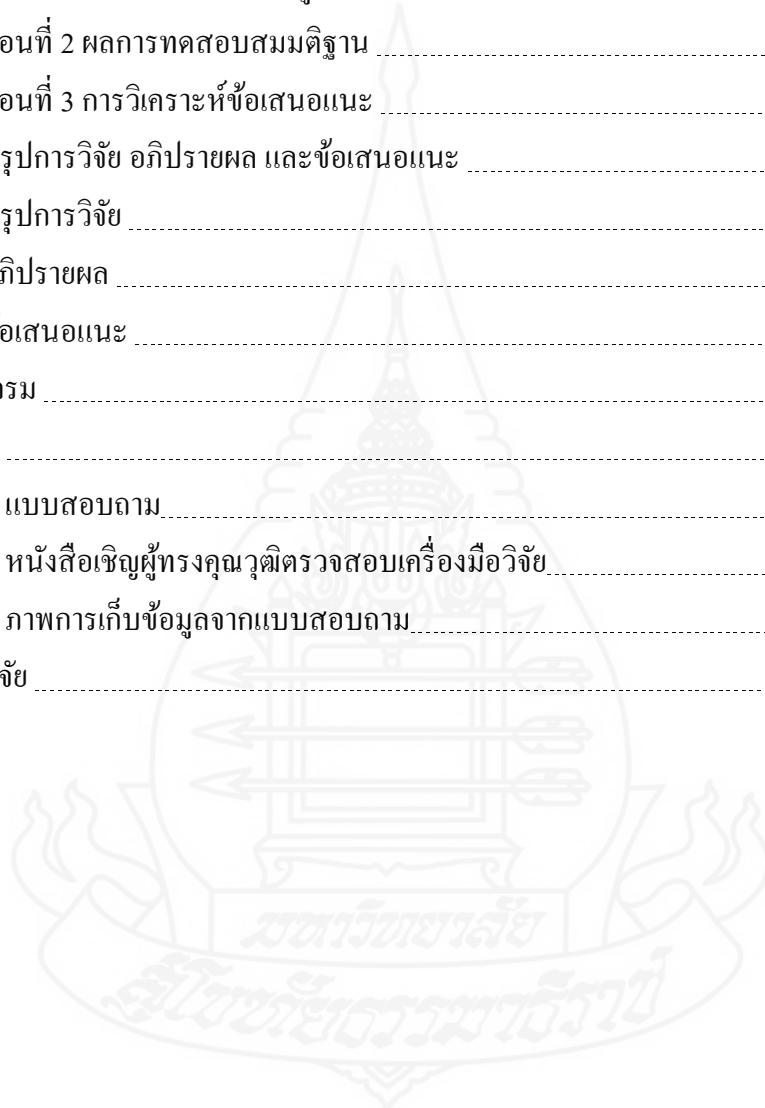
ตุลาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉุ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นหนี้สิน	7
แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินเกษตรกร	15
สาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกร	19
ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

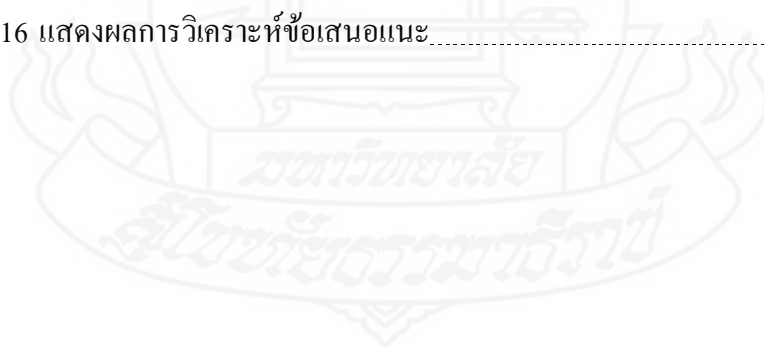
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา	59
ตอนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน	75
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ	78
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	80
สรุปการวิจัย	80
อภิปรายผล	83
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	95
ก แบบสอบถาม	96
ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	103
ค ภาพการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม	107
ประวัติผู้วิจัย	109

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	59
ตารางที่ 4.2 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือน	61
ตารางที่ 4.3 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามพฤติกรรมส่วนบุคคล	63
ตารางที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามขนาดที่ดินทำกิน	64
ตารางที่ 4.5 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะการผลิต	65
ตารางที่ 4.6 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามทรัพย์สินและเงินออม	66
ตารางที่ 4.7 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะรายได้	67
ตารางที่ 4.8 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะค่าใช้จ่าย	68
ตารางที่ 4.9 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยทางสังคม	70
ตารางที่ 4.10 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยภูมิศาสตร์	71
ตารางที่ 4.11 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยทัศนคติ	72
ตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามจำนวนหนี้สิน	73
ตารางที่ 4.13 แสดงผลการวิเคราะห์จำนวนหนี้สินจำแนกตามคุณลักษณะ	74
ตารางที่ 4.14 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร	75
ตารางที่ 4.15 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี	76
ตารางที่ 4.16 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ	78

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 การบริโภคน้ำดื่ม	13
ภาพที่ 2.2 แผนที่จังหวัดลพบุรี	32

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร จึงทำให้เป็นประเทศผู้ผลิตทางการเกษตรที่มีผลผลิตทางการเกษตรเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของชาติเพื่อเป็นอาหารหล่อเลี้ยงประชากรโลก ประชากรส่วนใหญ่ของไทยประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทย จนได้รับการยอมรับว่าอาชีพเกษตรกรรมในสังคมไทยเป็นกระดูกสันหลังของชาติมาอย่างยาวนาน (อารันต์ พัฒน โนนัย, 2551, น.1-2) ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจที่มีการค้าเสรีรวมทั้งระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลภาคเกษตรกรรมไทยกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เกษตรกรตกอยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เนื่องการลงทุนของรัฐในภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่เพิ่มสูงขึ้น แต่อาชีพเกษตรกรรมของไทยยังขาดการส่งเสริมและพัฒนาจากภาครัฐ เนื่องจากภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศตามชาติตะวันตกที่เน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรม (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2551, น.2) ทำให้ภาคการเกษตรอ่อนแอ ขาดประสิทธิภาพในการผลิต มีรายได้ต่ำแต่ต้นทุนการผลิตสูง จนทำให้ครัวเรือนเกษตรกรประสบปัญหาหนี้สินที่สะสมเรื้อรังมานาน โดยเฉพาะจากหนี้สินนอกระบบเนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนในการทำการเกษตร (โสภณ มูลหา และคณะ, 2562, น. 485) อาชีพเกษตรกรรมที่เคยมั่นคงกลับอ่อนแอลง จึงทำให้แรงงานในภาคการเกษตรละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมออกไปแสวงหางานทำในอาชีพอื่นมากขึ้น การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินการด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นทำให้มีเกษตรกรที่ไม่มีเงินทุนต้องกู้ยืมหนี้สินเพื่อนำมาใช้ลงทุนเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นหนี้ไม่มีวันจบ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560, น.1)

ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานนับวันปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง ภาคเกษตรกรรมอยู่ในภาวะยากจน และแรงงานในภาคเกษตรลดลงหันเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่มีรายได้สูงกว่า ในขณะที่เกษตรกรไทยยังคงเผชิญปัญหาความยากจนและหนี้สินล้นตัวอันเกิดจากความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ ราคา

ผลผลิตตกต่ำ โรคระบาดรุนแรง ปรากฏการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรไทยในปัจจุบันมีหลายประการ เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ภายใต้ภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นปัญหาของภาคการเกษตรของไทยที่ยังรากลึกมายาวนาน หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรเป็นปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม (วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ, 2553, น.1-3 ; ศิริินภา โภคาพานิชย์ และ ศัญญา เคนาภูมิ, 2560, น.195-196) สอดคล้องกับข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรไทย จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562) ที่พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตร 269,449 บาทต่อปี จำแนกเป็นรายได้สุทธิในภาคเกษตร 78,604 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 30 ของรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรไทย และรายได้นอกภาคเกษตร 190,845 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 70 ของรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรไทย ซึ่งภาพรวมรายได้ครัวเรือนเกษตรกร สูงขึ้น 9.02% จากปี พ.ศ. 2561 ที่มีรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรเพียง 247,150 บาทต่อปี ขณะที่หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรสูงถึง 221,490 บาทต่อปี เพิ่มขึ้นจากหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในปี พ.ศ. 2561 ที่มีหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรเพียง 150,636 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้น 47% โดยหนี้สินในปี พ.ศ. 2562 มีสาเหตุในการเป็นหนี้สินมากจากการกู้เพื่อนำมาทำการเกษตร มีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 55.44 และอีกร้อยละ 44.56 เป็นหนี้สินนอกภาคการเกษตร จากปี พ.ศ. 2561 ที่สัดส่วนหนี้ภาคการเกษตรอยู่ที่ร้อยละ 56.90 และอีกร้อยละ 43.10 เป็นหนี้สินนอกภาคการเกษตร หนี้สินนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉพาะหนี้สินนอกภาคการเกษตรนั้นครัวเรือนเกษตรกรไทยกู้ยืมหนี้สินมาเพื่อซื้อทรัพย์สินบ้าน ที่ดินและทรัพย์สินอื่นๆ จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีภาระหนี้สินจำนวนมากส่วนหนึ่งมาจากการเข้าถึงสินเชื่อที่ง่ายขึ้นเพื่อใช้สำหรับการลงทุนที่ก่อให้เกิดรายได้ของเกษตรกร

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลางที่มีภูมิประเทศเหมาะสมกับการทำการเกษตร มีจำนวนประชากรทั้งหมด 757,273 คน 257,115 ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี (2561) พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 17,865 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 12,912 บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 14,330 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 11,929 บาท เกษตรกรที่ประกอบอาชีพประมงหรือบริการทางการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 8,729 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 8,847บาท ส่วนคนงานเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 14,556 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 11,519 บาท ซึ่งเกษตรกรมีรายได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2554 ที่เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 18,875 บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 24,481 บาท เกษตรกรที่ประกอบอาชีพประมงหรือบริการทางการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 11,289 บาท ส่วนคนงานเกษตร มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,577 บาท ด้านหนี้สินภาคครัวเรือนเกษตรกรพบว่า ในปี พ.ศ. 2560 เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของ

ตนเอง เป็นหนี้สิน 28,893 ครัวเรือน มีหนี้สินเฉลี่ย 69,997 บาท ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เป็นหนี้สิน 8,313 ครัวเรือน โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 61,312 บาท วัตถุประสงค์การกู้ยืมเพื่อนำมาใช้ทำการเกษตร ส่วนคนงานเกษตร เป็นหนี้สินเพียง 213 ครัวเรือน แต่มีหนี้สินสูงที่สุดโดยมีหนี้สินเฉลี่ย 202,000 บาท วัตถุประสงค์การกู้ยืมเพื่อนำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน

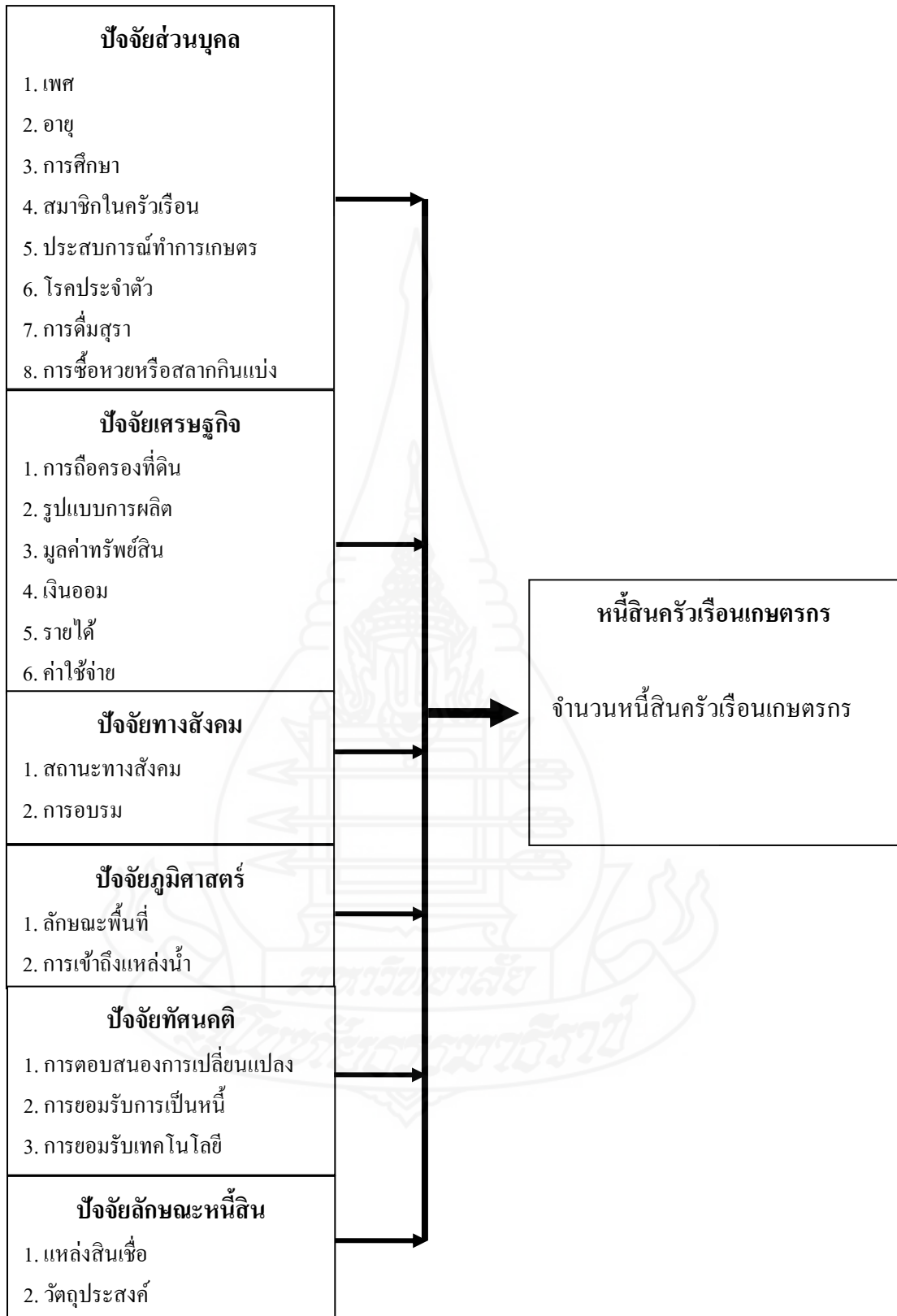
งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสาเหตุปัจจัยการก่อหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ว่ามีสาเหตุใดบ้าง โดยหากได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้สินอันเป็นรากเหง้าที่แท้จริงของครัวเรือนเกษตรกรแล้ว ก็จะข้อมูลที่สำคัญสำหรับเป็นแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีได้ ควรมีแนวทางหรือนโยบายใดเพื่อดำเนินการเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการดำเนินนโยบายของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี และเป็นการพัฒนาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาลักษณะการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบ หนี้สินครัวเรือนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรหลายปัจจัย ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำเกษตร การดื่มสุรา การซื้อห่วยหรือสลากกินแบ่ง โรคประจำตัว ปัจจัยเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต การมีทรัพย์สิน การมีเงินออม รายได้ ค่าใช้จ่าย ปัจจัยทางสังคม ที่เกี่ยวกับ สถานะทางสังคม การอบรม ปัจจัยภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ลักษณะพื้นที่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปัจจัยทัศนคติ ที่เกี่ยวกับ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลง การยอมรับหนี้สิน การยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยลักษณะหนี้ ได้แก่ แหล่งหนี้ วัตถุประสงค์ในการกู้ยืม นำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยภูมิศาสตร์ ปัจจัยทัศนคติ และลักษณะหนี้สิน เป็นปัจจัยสาเหตุของการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งศึกษาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดลพบุรี

5.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีที่มีหนี้สิน จำนวน 44,647 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี, 2561)

5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาลักษณะการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีและปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร จากตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะภูมิศาสตร์ ทัศนคติ และลักษณะหนี้สิน ที่คาดว่าจะมีผลต่อตัวแปรตามคือ จำนวนหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

5.4 ขอบเขตด้านเวลา วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ระหว่าง 1 กันยายน 2562 – 30 สิงหาคม 2563

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดลพบุรีที่เป็นบุคคลคนเดียวหรือหลายคนอาศัยอยู่ในบ้านหรือสถานที่อยู่เดียวกันมีอาชีพหลักทำการเกษตร อาทิ การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และการทำเกษตรอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค จำหน่ายหรือใช้งานเองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

6.2 หนี้สินครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ภาระผูกพันทางการเงินที่ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีติดค้างบุคคลหรือกิจการอยู่จะต้องใช้ให้แก่เจ้าหนี้ตามข้อตกลง ซึ่งมักมีการกำหนดระยะเวลาให้ครัวเรือนเกษตรกรลูกหนี้ชำระหนี้เงินหรือมต้องชำระดอกเบี้ย โดยมีลักษณะพิจารณาจำนวนเงินที่เป็นหนี้สินของเกษตรกรที่ผูกพันต้องชำระคืนแก่เจ้าหนี้พร้อมดอกเบี้ย

6.3 ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวและสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ อายุ การศึกษา สมาชิกในครอบครัว ประสบการณ์ทำการเกษตร โรคประจำตัว การดื่มสุรา การเล่นหวย เป็นต้น

6.4 ปัจจัยเศรษฐกิจ หมายถึง ปัจจัยซึ่งเกิดจากปัจจัยการผลิต ได้แก่ การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต มูลค่าทรัพย์สิน เงินออม และสถานะทางเศรษฐกิจ รายได้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรต่ำ แต่ค่าใช้จ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรสูง

6.5 ปัจจัยทางสังคม หมายถึง ลักษณะที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างทางสังคมในเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม สถานะทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการเข้ารับการอบรม

6.6 ปัจจัยภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่เกิดจากสภาพทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร

6.7 ปัจจัยทัศนคติ หมายถึง ทัศนคติ นิสัยและพฤติกรรมของเกษตรกรเกี่ยวกับ การชอบการเปลี่ยนแปลง การยอมรับการเป็นหนี้ การยอมรับเทคโนโลยี

6.8 ปัจจัยลักษณะหนี้ หมายถึง คุณลักษณะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งเกิดจากแหล่งเงินทุน และวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เป็นฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

7.2 ทราบปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

7.3 เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการหนี้สินอันนำไปสู่การลดภาระหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นหนี้สิน
2. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินเกษตรกร
3. สาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกร
4. ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นหนี้สิน

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สิน

แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สิน มีนักวิชาการอธิบายความหมายไว้ดังนี้

สุพิชญ์ชญา เหล่าธรรมทัศน์ (2551, น.1) และชุดิพงศ์ ศาดนันทพิพัฒน์ (2559, น.7) ได้อธิบายความหมายของหนี้สินไว้ว่า หนี้สิน หมายถึง ภาระความผูกพันทางการเงินหรือจำนวนเงินที่บุคคลหรือกิจการผู้เป็นลูกหนี้เป็นหนี้สินต่อบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของหนี้หรือสิทธิเรียกร้องทางการเงินที่บุคคลอื่นผู้เป็นเจ้าของหนี้มีต่อกิจการหรือบุคคลอันเป็นภาระผูกพันทางการเงินตามกฎหมายของกิจการในปัจจุบันอันเนื่องเป็นผลมาจากเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งส่งผลในอนาคตทำให้กิจการหรือบุคคลต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ เช่น การส่งมอบสินทรัพย์หรือการให้บริการ เป็นต้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560, น. 1) อธิบายความหมายหนี้สินที่เน้นหน้าที่หรือภาระผูกพันระหว่างกันไว้ว่า หนี้สิน หมายถึง หน้าที่หรือภาระผูกพันทางการเงินที่บุคคลหรือกิจการติดค้างแก่บุคคลอื่นซึ่งเป็นเจ้าหนี้ที่จะต้องใช้คืนให้ตามข้อตกลงที่เจ้าหนี้ยกลงให้ลูกหนี้ยืมเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งมักมีการกำหนดให้ลูกหนีปฏิบัติชำระหนี้ตามระยะเวลาและมักต้องชำระดอกเบี้ย คำว่า ภาระหน้าที่หรือความเป็นหนี้สินนั้น ลูกหนี้เป็นผู้มีความผูกพันจะต้องชำระหนี้ ส่วน

เจ้าหนี้ถือว่าหนี้เป็นสินทรัพย์อันเป็นส่วนหนึ่งของกองทรัพย์สิน หนี้จึงเป็นความรับผิดชอบด้านการเงินของลูกหนี้ที่ต้องชำระคืนแก่เจ้าหนี้ สาเหตุการเป็นหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากการขาดทุนจากการขายผลผลิตการเกษตร หรือรายได้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิกในครัวเรือน โดยค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่ใช้ไปกับการดำเนินชีวิต ซื้ออาหาร รักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายเล่าเรียนบุตร

วีรพัฒน์ สิงหะโรจน์ (2560, น.26) และ โสภณ รัตนากร (2551, น.1) อธิบายความหมายของคำว่าหนี้สินไว้สอดคล้องกันว่า หนี้สินนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกิจการตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปเป็นผลผูกพันกันในฐานะเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ ก่อให้เกิดภาระผูกพันหน้าที่ หรือความเป็นหนี้ เนื่องมาจากการกู้ยืมเงินหรือการค้างชำระสินค้าโดยลูกหนี้มีความผูกพันตามข้อตกลงที่จะต้องชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้

เสาวณีย์ ณ นคร (2557, น.29-30) และทองใบ พุดซ้อน และคณะ (2562, น.9-10) อธิบายความหมายว่า หนี้สิน หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้เป็นลูกหนี้ติดค้างอยู่จะต้องใช้คืนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นเจ้าหนี้ โดยเป็นภาระผูกพันจะต้องชำระในอนาคตตามข้อตกลงเป็นสัญญาไว้ ความเป็นหนี้เกิดขึ้นเมื่อเจ้าหนี้ตกลงให้ลูกหนี้กู้ยืมเงินหรือติดค้างชำระสินค้าเป็นเงินเชื่อ โดยหนี้สินนั้นมีลักษณะสำคัญคือ สามารถกำหนดมูลค่าของหนี้สิน กำหนดวันที่ต้องชำระหนี้คืนแก่ และสามารถระบุผู้รับเงินหรือเจ้าหนี้ได้

สรุป หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันในปัจจุบันที่เกิดจากเหตุการณ์ในอดีตของบุคคลหรือกิจการที่เรียกว่าลูกหนี้เนื่องจากการประกอบธุรกิจทางการค้า หรือการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่ลูกหนี้ต้องชดใช้ด้วยเงินสดสินทรัพย์อื่นหรือบริการตามที่ได้ตกลงกันไว้

1.2 ประเภทของหนี้สิน

ประเภทของหนี้สามารถแบ่งแยกได้ตามเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งแยกหนี้สิน ดังนี้

1.2.1 ประเภทของหนี้ตามที่มาของหนี้ สามารถแบ่งประเภทของหนี้ตามที่มาของหนี้ได้ดังนี้ (ชุตินพงศ์ ศาตนันท์พิพัฒน์, 2559, น. 7-8)

1) **หนี้สินที่เกิดจากการลงทุน** เป็นหนี้ที่คาดหวังให้เกิดรายได้ที่เกิดขึ้นมาจากการกู้ยืมเรียกว่า หนี้สินที่ก่อให้เกิดรายได้แต่จะก่อให้เกิดรายได้หรือไม่นั้นต้องพิจารณาในระยะยาว เช่น การกู้ยืมเพื่อการลงทุนและการค้าขายซึ่งการกู้ยืมประเภทนี้ลูกหนี้ต้องเขียนแผนธุรกิจเพื่อขออนุมัติ เงินกู้และยื่นหลักทรัพย์ค้ำประกันกับสถาบันการเงินซึ่งสถาบันการเงินจะพิจารณาความเป็นไปได้ว่ามีมากน้อยแค่ไหน

2) **หนี้สินเพื่อการบริโภค** เป็นหนี้จากภาคครัวเรือนที่กู้ยืมมาเพื่อใช้จ่ายใช้สอย สำหรับชีวิตประจำวันซึ่งบางเรื่องนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นและไม่จำเป็นเรียกว่าหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เป็นการกู้เงินมาเพื่อการบริโภคในรูปแบบต่างๆ เช่น บัตรเครดิต บัตรเงินสด สินเชื่อเงินสดเหล่านี้ล้วนเป็นการใช้เงินล่วงหน้าและเป็นการสร้างภาระในอนาคต

1.2.2 ประเภทของหนี้ตามระยะเวลาในการชำระหนี้ หนี้สินมีระยะเวลาในการชำระหนี้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับข้อตกลงดังนั้นเราจึงใช้ความแตกต่างของระยะเวลาในการชำระหนี้มาจำแนกประเภทของหนี้สิน ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) **หนี้สินระยะสั้นหรือหนี้สินหมุนเวียน (Current Liabilities)** หมายถึง หนี้สินของกิจการหรือบุคคลที่มีระยะเวลาครบกำหนดการชำระคืนภายใน 1 ปี หรือ 12 เดือน อาจชำระด้วยเงินสด หรือสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น หรือการให้บริการในรูปแบบต่างๆ หรือการก่อหนี้สินระยะสั้นอื่นขึ้นมาแทน

2) **หนี้สินระยะยาว (Long-term Liabilities)** หมายถึง หนี้สินที่มีระยะเวลาในการชำระหนี้เกินกว่า 1 ปี หรือเกินกว่ารอบระยะเวลาดำเนินงานตามปกติของกิจการ รอบระยะเวลาดำเนินการปกติเท่ากับ 1 ปี หรือ 12 เดือน

1.2.3 ประเภทของหนี้ตามแหล่งกู้ยืม สามารถแบ่งประเภทของหนี้เป็น 2 แหล่ง (ปิ่นภักดิ์วิณ รณรงค์บุรุษย์, 2558, น. 10) ดังนี้

1) **หนี้สินในระบบ** เป็นหนี้สินการกู้ยืมเงินจากแหล่งสถาบันการเงินที่ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งถูกต้องตามกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่การเงินของรัฐบาลมีอำนาจในการกำกับดูแล อันได้แก่ หนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตร ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป สถาบันเกษตรกร สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกรหนี้ในระบบนั้นจะมีกฎหมายควบคุมอยู่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้ ลูกหนี้ผู้ค้ำประกัน ฯลฯ (อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ, 2554, น. 6-8) จะต้องปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างยุติธรรมกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์และข้อบังคับต่างๆ ของหนี้ในระบบจะมีความยุติธรรมไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันเมื่อมีปัญหาหนี้สินเช่นปัญหาการผิดนัดชำระหนี้ก็มีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมายที่ชัดเจนแบบตรงไปตรงมา หนี้ในระบบหากฟ้องร้องแล้วก็จะมีการบังคับจำนองหรือขายทอดตลาดสินทรัพย์หรือหลักประกันไปตามขั้นตอนทั้งฝ่ายลูกหนี้และเจ้าหนี้ก็ได้รับโอกาสที่จะต่อสู้กันในศาลได้อย่างเท่าเทียมกันไม่มีความเหลื่อมล้ำและอยู่ภายใต้กฎหมายเหมือนกัน

การกู้ยืมเงินในระบบนั้น จะมีขั้นตอนของการให้กู้ยืมเงินที่มีลักษณะยุ่งยากกว่าการกู้ยืมเงินจากนอกระบบ ลักษณะของการกู้ยืมเงินในระบบ ระยะเวลาในการดำเนินการขอกู้ยืมเงินถึงขั้นตอนการอนุมัติเงินให้กู้จะใช้เวลาในการกู้ยืมมาก เนื่องจากผู้ให้กู้ในระบบจะมี

หลักเกณฑ์ ในการพิจารณา และผลการพิจารณาจะให้กู้ยืมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหลัก 5C เป็นหลัก พื้นฐานของการพิจารณาการให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน ประกอบด้วย (ชุดิพงส์ ศาตวรรษ พิพัฒน์, 2559 : 8-10)

(1) *Character* หมายถึง คุณสมบัติของผู้กู้ ที่แสดงให้เห็นถึงความ ต้องการ หรือความตั้งใจของผู้กู้ที่จะชำระหนี้คืนเมื่อถึงกำหนดระยะเวลา ซึ่งบ่งบอกถึงความ ซื่อสัตย์ ความสามารถในการดำเนินกิจการ

(2) *Capacity* หมายถึง ความสามารถในการหารายได้ของผู้กู้เพื่อนำ รายได้มาชำระหนี้

(3) *Capital* หมายถึง ความเข้มแข็งด้านการเงินของลูกค้า ซึ่งจะดูจาก ส่วนของทุนหรือเงินทุนของผู้กู้ เช่น ในการมาขอู้ ผู้ให้กู้ (ธนาคาร) จะพิจารณาถึงโครงการที่นำมา เสนอ ถ้าโครงการใช้เงินทุน 100 ล้านบาท แต่ถ้าผู้กู้ลงทุนส่วนตัวเพียง 10 ล้านบาท แล้วจะขอู้ธนาคาร 90 ล้านบาทในลักษณะเช่นนี้ธนาคารจะไม่ให้กู้ เพราะเห็นว่าผู้ขอู้เอาเปรียบเจ้าหน้าที่มากเกินไป

(4) *Conditions* หมายถึง เงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลต่อฐานะของผู้กู้ ประกอบด้วย สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ เงินฝืด เงินตึง ระดับราคาสินค้า เป็นต้น สถานการณ์ด้านการเมืองและนโยบายของรัฐ เช่น การปฏิวัติรัฐประหาร การจลาจล หรือปัญหา ความวุ่นวายของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น และ เงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ขอู้ ผู้บริหาร หรือเกี่ยวกับประสบการณ์ความรู้ ความสามารถในการบริหาร

(5) *Collateral* ได้แก่ หลักประกันที่ผู้ขอู้จะนำมาวางไว้เป็นประกัน หนี้ เช่น ที่ดิน บ้าน ฯลฯ

นอกจากนี้ การพิจารณาการให้กู้ยืมในระบบของสถาบันการเงินยังต้อง คำนึงถึงหลัก 4P ซึ่งประกอบด้วย

(1) *People* หมายถึง การวิเคราะห์ประวัติและเรื่องราวของผู้กู้ เพราะจะ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้กู้ในการชำระหนี้คืน

(2) *Purpose* หมายถึง วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม สถาบันการเงิน จำเป็นต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ว่าจำนวนเงินที่ลูกค้า ต้องการกู้จะเพียงพอต่อการดำเนินกิจการหรือไม่ และโครงการมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด

(3) *Payment* หมายถึง ความสามารถในการหารายได้มาชำระหนี้

(4) *Protection* หมายถึง หลักประกันความเสี่ยงของธนาคารในการให้ กู้ยืมเงิน เพราะจะเป็นตัวช่วยให้ธนาคารลดอัตราความเสี่ยงไม่ต้องสูญเงินที่ให้กู้ไป ในกรณีที่ผู้กู้ ไม่สามารถชำระหนี้ได้

2) *หนี้สินนอกระบบ* เป็นหนี้สินกู้ยืมเงินจากแหล่งนอกสถาบันการเงินที่เป็นแหล่งเงินกู้ที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้อง โดยที่รัฐบาลไม่มีอำนาจกำกับดูแล อันได้แก่ หนี้สินกับนายทุนท้องถิ่น พ่อค้าคนกลาง ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านหนี้สินนอกระบบลูกหนี้ที่เป็นหนี้ นอกระบบส่วนมากเป็นคนที่ไม่มีความรู้และไม่สามารถกู้หนี้ในระบบได้จึงต้องหันไปใช้บริการของหนี้สินนอกระบบที่เจ้าหนี้สินนอกระบบจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์กติกาเงื่อนไขต่างๆ ตามความพอใจ (อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ, 2554 : 6-8) การเอาธิดเอาเปรียบจากเจ้าหนี้สินนอกระบบเริ่มตั้งแต่ การปล่อยกู้ซึ่งมักจะปล่อยกู้โดยไม่มีสัญญาหรือหลักฐานใดๆ แล้วเก็บเงินค่าผ่อนชำระรายวัน ดอกเบี้ยที่คิดจากลูกหนี้ก็แพงกว่าอัตราดอกเบี้ยของหนี้ในระบบ

การกู้ยืมเงินนอกระบบ นายทุนผู้ให้กู้จะมีลักษณะเป็น 2 ประเภท คือ นายทุนผู้ให้กู้ประเภทสมัครเล่น เช่น ญาติ หรือผู้ให้กู้เพียง 1 - 2 รายเท่านั้น และนายทุนผู้ให้กู้ประเภทอาชีพจะมีลักษณะเป็นนายทุนผู้ให้กู้ที่มีการดำเนินธุรกิจนอกระบบอย่างจริงจัง ได้แก่ พวกที่มีรายได้ประจำ เช่น ครู พยาบาล พ่อค้า เป็นต้น สำหรับขั้นตอนการให้กู้ยืมนอกระบบบางครั้งจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการปล่อยเงินกู้ของสถาบันการเงิน นายทุนผู้ให้กู้อาจจะพิจารณาการให้กู้โดยมีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน และหลักทรัพย์ต้องนำนิติกรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมายด้วย แต่นายทุนผู้ให้กู้อาจจะอาศัยความรู้จักกัน ในการพิจารณาให้กู้โดยการทำสัญญาเพียงอย่างเดียว ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างการกู้ยืมในระบบและการกู้ยืมนอกระบบ

(1) *ระยะเวลาในการดำเนินการขอ* สำหรับการกู้ยืมในระบบจะมีขั้นตอนต่างๆ มากมายในการดำเนินการ เช่น ขั้นตอนในการดำเนินการสัมภาษณ์ สอบถามข้อมูล ลูกค้า ขั้นตอนการพิจารณาหลักประกัน การดำเนินการขออนุมัติวงเงิน การดำเนินการจดทะเบียน จำนอง ภายใต้อัตราดอกเบี้ยแต่ละขั้นตอนต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร หากต้องการกู้ยืมเงินในระบบให้เร็ว ต้องขยันติดตามเรื่องราวจากธนาคารสม่ำเสมอ บางครั้งอาจต้องเสียเงินกินเปล่าได้โต๊ะเพื่อให้ได้เงินที่เร็วขึ้นจะเห็นว่าส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกแก่ผู้ขอกู้ สำหรับการกู้ยืมนอกระบบโดยส่วนใหญ่แล้ว การพิจารณาให้กู้ยืมจะใช้เวลาน้อยกว่าการกู้ยืมในระบบมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในเงื่อนไขที่ตกลงกันระหว่างนายทุนผู้ให้กู้กับผู้กู้

(2) *อัตราดอกเบี้ย* แม้ว่าการกู้ยืมเงินในระบบจะมีขั้นตอนและต้องใช้เวลา แต่ข้อดีของการกู้ยืมเงินในระบบ คือ การที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้ยืมจากนอกระบบมาก

(3) *ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่างๆ* การกู้ยืมเงินในระบบจะมีค่าใช้จ่ายมาก เช่น ค่าพาหนะในการดำเนินการติดต่อกับธนาคาร ซึ่งผู้กู้ในระบบจะต้องดำเนินการ

ติดตามเรื่องสมำเสมอค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสำรวจหลักประกัน ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนจํานอง และค่าโสหุ้ยต่างๆ

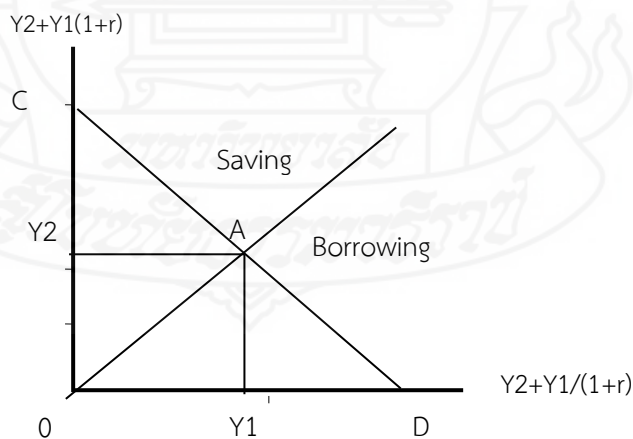
1.3 ทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลา

ทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Consumption) เพื่อทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากทฤษฎีมาจากทฤษฎีของ Irvin Fisher และ Roy Harrod ที่เรียกว่าทฤษฎี Hump Saving ที่นำเสนอไว้ในปี คศ 1937 (ปีพมา คชทอง, 2558, น.11) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคของบุคคลและการออมของบุคคลในช่วงเวลาต่างๆ กันในชีวิต ซึ่งคนเราจะมีการออมในช่วงวัยกลางคนหรือช่วงกลางของชีวิตเพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายยามจำเป็นหรือเมื่อเกษียณที่ไม่มีรายได้ แนวคิดเริ่มจากในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมผู้บริโภคทุกคนมักจะเลือกทำการบริโภคเพื่อให้ตนเองได้รับความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์สูงสุด โดยมีเงื่อนไขว่าค่าใช้จ่ายรวมในการบริโภคตลอดช่วงชีวิตในปัจจุบันจะต้องไม่เกินกว่ามูลค่าปัจจุบันของรายได้รวมจากการทำงานตลอดช่วงชีวิตที่สามารถทำงานมีรายได้ โดยมีสมมติฐานที่สำคัญว่าบุคคลทุกคนมีรายได้จากการทำงานเพียงด้านเดียวเท่านั้น โดยไม่มีรายได้จากทรัพย์สินเลย

บุคคลที่เป็นผู้บริโภคนั้นสามารถที่นำรายได้รวมที่คาดว่าจะได้รับทั้งหมดจากการทำงานตลอดชีวิตมาจัดสรรใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพหรือการบริโภคตลอดชีวิต โดยบุคคลที่เป็นผู้บริโภคนั้นมีการวางแผนล่วงหน้าอาจจะใช้วิธีการกู้ยืมเงินหรือทรัพย์สินจากช่วงเวลาอื่นเพื่อนำมาบริโภคล่วงหน้าในช่วงเวลาปัจจุบันนี้หรืออาจจะลดการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันแล้วเก็บไว้หรือให้บุคคลอื่นยืม ทั้งนี้ การบริโภคข้ามเวลาเป็นการคำนึงถึงผลรวมค่าใช้จ่ายในการบริโภคตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคจะต้องไม่เกินรายได้รวมที่เขาได้รับจากการทำงานตลอดช่วงชีวิต พฤติกรรมการตัดสินใจบริโภคข้ามเวลา (Intertemporal Choice Analysis) เป็นการวิเคราะห์อุปทานของเงินออมเนื่องจากการออมคือการงดการบริโภคในวันนี้เพื่อเก็บไว้บริโภคในวันหน้า กรณีการบริโภคและการกู้ยืมมีข้อสมมติดังนี้ (ปิ่นภักวีณ วรรณกรณ์รุ้ง, 2558, น.8-10) คือ สามารถรวมสินค้าทุกชนิดใน 1 ปี เข้าเป็นสินค้าชนิดเดียวกันได้ เรียกสินค้าในปีที่ 1 ว่า C_0 และสินค้าในปีหน้า C_1 มีหน่วยเป็นบาทต่อปี โดยราคาสินค้าเหล่านั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงในทิศทางและสัดส่วนเดียวกัน สมมติว่าผู้บริโภคมีอายุเพียง 2 ปี กระทั่งถึงแก่กรรม และไม่คิดว่าจะยกมรดกให้ใครเพราะตั้งใจจะใช้รายได้นั้นให้หมดก่อนการถึงแก่กรรม และผู้บริโภครู้แน่นอนว่าสองปีข้างหน้าตนจะมีรายได้เท่าใด ดังนั้นจึงปราศจากความไม่แน่นอนทำให้อัตราดอกเบี้ยที่กู้ยืมและให้กู้ยืมเป็นอัตราเดียวกัน

จากภาพที่ 2.1 เป็นการแสดงลักษณะการบริโภค 2 ช่วงเวลา โดยสมมติให้รายได้ในช่วงเวลาที่ 1 เท่ากับ Y_1 ส่วนรายได้ในช่วงเวลาที่ 2 เท่ากับ Y_2 และให้ราคาสินค้าเท่ากับ 1 บาท

แสดงว่ามีรายได้เท่าใดก็บริโภคเท่านั้น ถ้าไม่มีการบริโภคข้ามเวลา ในช่วงเวลาที่ 1 จะบริโภคเท่ากับ Y_1 และช่วงเวลาที่ 2 จะบริโภคเท่ากับ Y_2 โดยใช้งบประมาณ ณ จุด A จุดเดียว ค่าความชันของเส้นความพอใจเท่ากันเรียกว่า Marginal Rate of Time Preference (MRTP) หมายถึง หากผู้บริโภคบริโภคในวันนี้ลดลงเท่ากับบาท ผู้บริโภคจะต้องได้บริโภควันข้างหน้าจำนวนไม่น้อยกว่า จึงได้รับความพอใจเท่าเดิม ดังนั้นค่าความชัน (Slope) ของเส้นความพอใจเท่ากันจึงถูกกำหนดโดยรสนิยมของผู้บริโภคแต่ละคน แต่ถ้าหากมีการบริโภคข้ามเวลา คือ ผู้บริโภคสามารถออมเงิน ณ เวลาปัจจุบันไว้ใช้บริโภคในอนาคตหรือกู้ยืมมาเพื่อบริโภคในปัจจุบัน เส้นงบประมาณจะเป็นดังเส้น CD โดยที่จุดผู้บริโภคนำเงินทั้งหมดในช่วงเวลาที่ 1 ณ จุด D มีการบริโภคในช่วงเวลาที่ 1 คือ $Y_2 + Y_1 / (1+r)$ เท่ากับรายได้ปัจจุบันรวมกับการกู้ยืมเงินในอนาคตมาใช้ คือ Y_2 เป็นรายได้ของช่วงเวลาถัดไปและหารด้วย $1 + r$ โดยที่ r คือ อัตราดอกเบี้ย จุด D คือ การบริโภคช่วงเวลาที่ 2 บริโภคเท่ากับ $Y_2 + Y_1 (1 + r)$ แสดงว่าออมเงินทั้งหมดที่ได้ในช่วงเวลาที่ 1 ไปบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 การบริโภคทั้งหมดเท่ากับ $Y_2 + Y_1 (1 + r)$ การออมเงินเพื่อเก็บไว้ไปบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 จะได้เส้น Intertemporal Budget Constraint เป็นเส้นงบประมาณระหว่างเวลา ณ จุด A โดยที่ถ้าผู้บริโภคเลือกบริโภคอยู่ในช่วง AD แสดงว่าผู้บริโภคได้ทำการกู้ยืมเพื่อนำมาบริโภค ผู้บริโภคที่เป็นผู้กู้จะบริโภคในปัจจุบันมากกว่ารายได้ที่สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้ ดังนั้นผู้กู้จะแสวงหาความพอใจสูงสุดและในอนาคตเขาจะมีการบริโภคน้อยกว่ารายได้ที่มี เพราะต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปชำระหนี้เงินกู้ที่เกิดจากช่วงเวลาแรก และหากผู้บริโภคเลือกบริโภคช่วง AC แสดงว่าผู้บริโภคออมเงินในช่วงเวลาที่ 1 ไว้ใช้บริโภคในอนาคต

ภาพที่ 2.1 การบริโภคข้ามช่วงเวลา

ที่มา : ปัทมา กุทอง (2558, น.11)

1.4 ทฤษฎีการบริโภคบนสมมติฐานรายได้

ทฤษฎีการบริโภคบนสมมติฐานรายได้ (The Relation Income Hypothesis) มีแนวคิดสำคัญ ประกอบด้วย ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สมบูรณ์ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้เปรียบเทียบ ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้ถาวร และทฤษฎีการบริโภคแบบช่วงอายุขัย (ปีฉบับวิจารณ์ณรงค์นุรักษ์, 2558, น.10-11)

1.4.1 ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สมบูรณ์

ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) เกิดจากการศึกษาของ John Maynard Keynes ใน ค.ศ. 1936 ที่อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการบริโภคและการลงทุน โดยการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริงหรือรายได้พึงจ่าย (Disposable Income) กล่าวคือ บุคคลจะมีการบริโภคเพิ่มขึ้นเมื่อมีรายได้สุทธิที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันหากบุคคลมีรายได้สุทธิที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงลดลง บุคคลนั้นจะมีระดับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคลดลงปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายการบริโภคของบุคคล (C) ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง คือ รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง หรือรายได้สุทธิตัวบุคคล (yd) ในเวลานั้น โดยสมมติให้ปัจจัยอื่นคงที่ การเปลี่ยนแปลงของการใช้จ่ายการบริโภคของบุคคลกับรายได้สุทธิตัวบุคคลมักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน $C = f(yd)$ ข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้จ่ายในการบริโภค คือ ไม่ว่าจะมียาได้หรือไม่ก็ตาม คนเราจะต้องใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเพื่อยังชีวิต เงินนี้อาจได้เปล่าหรือหยิบยืมมา โดยการใช้จ่ายในการบริโภคมีความสัมพันธ์กับรายได้สุทธิตัวบุคคล (yd) การบริโภคจึงประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ การบริโภคที่ไม่ขึ้นกับรายได้ (a) และการบริโภคที่ขึ้นกับรายได้ (b (yd)) ถ้าเขียนเป็นสมการเส้นตรง เขียนได้ว่า $C = a + b(yd)$

1.4.2 ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้เปรียบเทียบ

ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis) เป็นแนวคิดของ James S. Duesenberry ใน ค.ศ. 1949 ทฤษฎีการบริโภคพัฒนาต่อเนื่องโดยมีการตั้งสมมติฐานเพิ่มเติมตามพฤติกรรมของผู้บริโภคคือสมมติฐานบนรายได้สัมพันธ์ ที่อธิบายว่าการบริโภคไม่ได้มีความสัมพันธ์เฉพาะกับรายได้สมบูรณ์เท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ โดยมีสมมติฐาน 2 ประการ คือ ผู้บริโภคมักเลียนแบบการบริโภคของผู้มีรายได้ระดับเฉลี่ยในสังคม (Relative Consumption Level) ยิ่งกว่าการบริโภคของตนเองโดยเอกเทศ (Absolute Consumption Level) ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมเศรษฐกิจถูกรอบงำโดยลัทธิบริโภคนิยม และความเคยชินกับระดับการบริโภคในอดีตเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อการบริโภคในปัจจุบัน ผู้บริโภคมักยึด

อยู่กับการบริโภคในระดับสูงที่ผ่านมา ฉะนั้นหากแม้ว่ารายได้ในปัจจุบันลดต่ำลงแต่ผู้บริโภคจะลดการออมมากกว่าลดการบริโภค

1.4.3 ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้ถาวร

ทฤษฎีการบริโภคตามรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) ได้พัฒนาขึ้นมาโดย Milton Friedman ซึ่งได้กำหนดรายได้ออกเป็น 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (Permanent Income) และรายได้ชั่วคราว (Transitory Income) รวมทั้งกำหนดลักษณะการบริโภคออกเป็น 2 ส่วน เช่นกัน คือ การบริโภคถาวร (Permanent Consumption) และการบริโภคแบบชั่วคราว (Transitory Consumption) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า คราวเรือนจะมีพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอ้างอิงกับรายได้ในระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับ โดยเน้นเรื่องของการคาดการณ์และการวางแผนในระยะยาว กล่าวคือ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร โดยครัวเรือนจะไม่ทำการบริโภคในส่วน of รายได้ชั่วคราว ดังนั้น เงินส่วนที่เหลือที่ไม่ได้ทำการบริโภคจะถือเป็นเงินออม ซึ่งสามารถเกิดได้ทั้งจากส่วนของรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว

1.4.4 ทฤษฎีการบริโภคแบบช่วงอายุขัย

ทฤษฎีการบริโภคแบบช่วงอายุขัย (Life Cycle Hypothesis) เป็นแนวความคิดของ Franco Modigliani และ Albert Ando ซึ่งสรุปได้ว่าระดับการบริโภคของบุคคลมิได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ ณ เวลาปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่บุคคลนั้น คาดว่าจะได้รับในอนาคต โดยบุคคลจะมีแบบแผนของรายได้ตลอดชั่วชีวิตของเขาซึ่งในช่วงอายุน้อยบุคคลจะมีรายได้ต่ำมากแต่ในขณะที่เดียวกันบุคคลนั้นก็ยังคงต้องการการบริโภคในการดำรงชีวิตนั้นคือ บุคคลจะมีระดับการบริโภคสูงกว่าระดับรายได้ว่าในช่วงนั้นเขาจะมีการออมติดลบ (Dissaving) หรือมีหนี้สินเกิดขึ้น แต่เมื่อบุคคลนั้นอายุมากขึ้นประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น ระดับรายได้ของเขาก็จะสูงขึ้น นั่นคือบุคคลจะมีระดับรายได้สูงกว่าระดับการบริโภค เงินส่วนที่เหลือจากการบริโภคถูกนำไปออม และเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุรายได้จะค่อยๆ ลดลงไปจนอยู่ในระดับต่ำเกือบเท่าตอนต้นในขณะที่การบริโภคยังคงสูงอยู่ จึงทำให้บุคคลกลับมา มีการออมเป็นลบอีกครั้งหนึ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับหนี้สินเกษตรกร

2.1 หนี้สินครัวเรือนของประเทศไทย

หนี้สินครัวเรือนไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้ประชาชนมีรายได้และรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังผลการศึกษาของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.14) และรายงานสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562,

น.1-3) ได้อธิบายสอดคล้องกันว่า แม้ครัวเรือนไทยในภาพรวมจะเป็นหนี้ลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ขนาดของหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น หากพิจารณาจากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า สัดส่วนหนี้สินของครัวเรือนเมื่อเทียบกับ GDP พบว่า ขนาดของหนี้สินครัวเรือนไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีสัดส่วนหนี้สินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51.7 (4,693,000 ล้านบาท) ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 81.2 (11,098,000 ล้านบาท) ในปี 2558 โดยหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เป็นหนี้ จากปี พ.ศ. 2550 ที่ 184,342 บาท ในปี พ.ศ. 2556 ที่ 163,097 บาทต่อปี เพิ่มขึ้นเป็น 319,326 บาท ในปี พ.ศ. 2558 ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 พบว่าครัวเรือนที่มีหนี้สินมีร้อยละ 46.3 โดยมีจำนวนหนี้สินต่อครัวเรือนเฉลี่ย 167,913 บาท เพื่อพิจารณาสาเหตุการก่อหนี้สินในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 77 คือ ใช้ในการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 38.4 ซื้อ/เช่าซื้อบ้าน/หรือที่ดินร้อยละ 37.3 และหนี้เพื่อใช้ในการศึกษามีเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้น สำหรับหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่นๆ ร้อยละ 23 พบว่าส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ใช้ทำการเกษตรร้อยละ 14.3 รองลงมาใช้ทำธุรกิจร้อยละ 8.1 และหนี้อื่นๆ มีเล็กน้อยอีกเพียงร้อยละ 0.6

เมื่อพิจารณารายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือนเป็นรายภาค พบว่า กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการนั้น มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าภาคอื่นเป็นอย่างมาก คือ 38,234 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของครัวเรือนสูงสุดกว่าภาคอื่นเช่นเดียวกัน คือ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 31,209 บาทต่อเดือน และหนี้สินเฉลี่ย 200,268 บาทต่อเดือน ตามลำดับ ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงสุดถึงร้อยละ 83.5 ซึ่งจะทำให้เกิดการออมต่ำหรือชำระหนี้ได้น้อยมากเมื่อเทียบกับครัวเรือนในภาคอื่นๆ ส่วนครัวเรือนในภาคใต้มีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้ต่ำสุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น คือร้อยละ 76.4 เมื่อเปรียบเทียบรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินต่อรายได้ พบว่าครัวเรือนทั่วประเทศไทยตั้งแต่ปี 2552 ถึง 2562 พบว่า ครัวเรือนไทยมีรายได้เฉลี่ยมากกว่าค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพเล็กน้อยจึงทำให้เกิดการออมต่ำ ซึ่งรายได้และค่าใช้จ่ายฯ ตั้งแต่ปี 2552 ถึง 2560 เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ คือ รายได้เพิ่มขึ้นจาก 20,903 บาทต่อเดือน ในปี 2552 เป็น 26,946 บาทต่อเดือน ในปี 2560 และเช่นเดียวกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจาก 16,205 บาทต่อเดือน ในปี 2552 เป็น 21,437 บาทต่อเดือน ในปี 2560 ตามลำดับ สำหรับปี 2562 ทั้งรายได้และค่าใช้จ่ายลดลงจาก ปี 2560 และเมื่อพิจารณาผลต่างของรายได้ และค่าใช้จ่ายในปี 2562 พบว่ารายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการยังชีพ 5,135 บาทต่อครัวเรือน หรือประมาณ 1,834 บาทต่อคน ซึ่งขนาดของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 2.8 คน ซึ่งส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในการชำระหนี้ เช่น หนี้เพื่อการซื้อ/เช่าซื้อบ้าน/หรือที่ดิน หนี้อุปโภคบริโภคและรายได้ส่วนที่เหลือจากการชำระหนี้และไม่ได้ถูกใช้สอยออกไป ก็มีเหลือไว้สำหรับการเก็บออม เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบหนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนตั้งแต่ปี 2552 - 2562 พบว่าปี 2560 หนี้สินต่อรายได้สูงสุดคือ 6.6 เท่า รองลงมา ในปี 2552 และปี 2562 มีหนี้สินต่อรายได้สูงสุด 6.4 เท่า และในปี 2554 และปี 2558 หนี้สินต่อรายได้ต่ำสุดคือ 5.8 เท่า เมื่อพิจารณาจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนในระหว่างปี 2552 - 2562 พบว่าส่วนใหญ่สัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นหนี้ลดลง คือลดลงจากร้อยละ 60.9 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ในปี 2552 เป็นร้อยละ 49.1 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ในปี 2558 และเริ่มปรับตัวสูงขึ้นเล็กน้อยในปี 2560 เป็นร้อยละ 50.7 ของครัวเรือนทั่วประเทศ และเป็นที่น่าสังเกตว่า ครัวเรือนที่เป็นหนี้ในปี 2562 มีแนวโน้มลดลงต่ำสุดในรอบ 11 ปี คือร้อยละ 46.3 แต่จำนวนเงินที่เป็นหนี้ส่วนใหญ่ก็ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเพิ่มจาก 134,699 บาท ในปี 2552 เป็น 167,913 บาท ในปี 2562

การวิเคราะห์การกระจายรายได้ โดยได้จัดแบ่งครัวเรือนทั่วประเทศเป็น 5 กลุ่มต่างๆ กัน และนำมาเรียงลำดับตามรายได้ประจำต่อคนต่อเดือนจากน้อยไปมาก โดยกลุ่มที่ 1 มีรายได้ต่ำสุด และกลุ่มที่ 5 มีรายได้สูงสุด พบว่า ในปี 2562 กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด มีส่วนแบ่งของรายได้ร้อยละ 42.8 ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด มีส่วนแบ่งของรายได้ร้อยละ 7.5 แต่อย่างไรก็ตามพบว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย คือ กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดลดลงร้อยละ 2.2 ขณะที่กลุ่มที่ 1 - 3 มีส่วนแบ่งของรายได้เพิ่มขึ้นและพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ด้านการกระจายรายได้ของครัวเรือนทั่วประเทศทั้ง 5 กลุ่ม มีค่าลดลง คือ 0.341 ในปี 2560 เป็น 0.319 ในปี 2562 แสดงให้เห็นว่าการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น สำหรับรายได้ประจำต่อคนต่อเดือน โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 9,333 บาท ในปี 2560 เป็น 9,485 บาท ในปี 2562 โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด มีรายได้ประจำต่อคนต่อเดือนลดลงจาก 26,755 บาท เป็น 26,228 บาท และครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดมีรายได้ประจำต่อคนต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 2,628 บาท เป็น 2,796 บาท

2.2 หนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

หนี้สินครัวเรือนของเกษตรกร คือ จำนวนหนี้สินของเกษตรกรที่มีต้องใช้ชำระหนี้สินคืนทั้งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยอันเนื่องมาจากการกู้ยืมเงินหรือการค้างชำระค่าสินค้าจึงทำให้เป็นภาระในการชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ บัณฑิตวิวัฒน์ ธรรมรงค์นุรักษ์ (2558, น.30-33) กล่าวว่า หนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรหมายถึงจำนวนหนี้สินของครัวเรือนทั้งหมดที่ค้างชำระแก่กิจการสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่น อาจเป็นหนี้สินที่เกิดจากการเช่าซื้อเครื่องมือเครื่องจักรการเกษตร หรือการซื้อสินค้าเงินผ่อน หรือการซื้อปุ๋ยเคมีหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรเป็นเงินผ่อนต้องจ่ายคืนในอนาคตตามข้อตกลง จากการศึกษาแนวคิดหนี้สินของเกษตรกร พบว่า สาเหตุของการเป็นหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรเนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต หรือเป็นหนี้สินจากลงทุนทำมาหากิน ผลผลิตมีราคาตกต่ำ ผลตอบแทนจากการทำการเกษตรน้อยกว่าต้นทุน

ที่ลงทุนไป การบริโภคเกินฐานะใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ขาดรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายที่จำเป็นในครอบครัวจึงต้องกู้ยืมมาใช้ตามความจำเป็น การกู้ยืมมาใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บหรือภัยจากอุบัติเหตุเป็นหนี้เพื่อส่งบุตรเรียน และพฤติกรรมการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้หนึ่งไปใช้คืนแหล่งกู้ยืมอีกแห่งหนึ่งเพราะไม่มีรายได้พอใช้หนี้ ผลงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าหนี้สินของเกษตรกรไทยนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่หลากหลายด้วยกันและความสามารถในการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกร มีลักษณะที่เกี่ยวข้อง คือ จำนวนหนี้สินของเกษตรกร ความสามารถในการชำระ

จากผลการศึกษาของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.12) ที่ได้ศึกษาสัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ พบว่า จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้มีจำนวนลดลงในขณะที่มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2550 ครัวเรือนเกษตรกรมีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่เพียง 83,814 บาทต่อครัวเรือน โดยในปี 2558 ครัวเรือนเกษตรกรมีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 136,587 บาทต่อครัวเรือน ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าแม้จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้มีจำนวนลดลงแต่มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการศึกษาของ วิทยา เจียรพันธ์ และคณะ (2553, น.1-5) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรสูงเนื่องจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเน้นผลิตเพื่อขาย ทำให้เกษตรกรต้องกู้ยืมมาใช้ลงทุนทำการเกษตร เมื่อประสบภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำก็ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการลงทุนทำเกษตรอีกจึงต้องกู้ยืมหนี้เพิ่มขึ้น ลักษณะผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า เกษตรกรที่สูงอายุ มีการศึกษาค่ำ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก มีแนวโน้มที่จะก่อหนี้สินเพิ่มขึ้น ผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจส่งผลทำให้สัดส่วนหนี้ครัวเรือนของไทยเพิ่มสูงขึ้น

และจากผลการศึกษาของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.26) ได้ศึกษาความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนโดยใช้สัดส่วนหนี้สินรวมต่อรายได้รวมของเกษตรกรเป็นเกณฑ์ ถ้ามีสัดส่วนต่ำจะแสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้ในระดับสูง แต่ถ้าสัดส่วนสูงแสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้ได้ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2558 พบว่า ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร มีสัดส่วนที่ 8.7 โดยปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2558 มีสัดส่วนที่ 9.1 ทั้งนี้เพราะในปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้น้อยลงแต่มีมูลค่าหนี้สินเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2557, น.2) ได้ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถของครัวเรือนเกษตรกรในการชำระหนี้สิน พบว่า ทักษะคติของเกษตรกรต่อการเป็นหนี้และทัศนคติของเกษตรกรต่อการพักชำระหนี้ในภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยในระดับปานกลาง แต่ในเรื่องไม่ควรผัดผ่อนชำระหนี้เกษตรกรให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด และเชื่อว่าโครงการพักชำระหนี้

ไม่ได้ทำให้หนี้สินลดลง เป็นเพียงการยืดระยะเวลาเพิ่มขึ้นให้ชำระหนี้ ผลกระทบจากเศรษฐกิจทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน การมีงานทำและรายได้ของครัวเรือนจะยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดคุณภาพของหนี้ครัวเรือน โดยเฉพาะความสามารถในการชำระหนี้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2558, น.3) และ สุริยะ หาญพิชัย (2563, น.194-196) อธิบายไว้ตรงกันว่า ปัจจัยต่อการมีภาระหนี้สูงของครัวเรือนเกษตรกรไทย และโอกาสในการเป็นครัวเรือนเกษตรกรที่มีโอกาสก่อหนี้ ด้วยลักษณะของครัวเรือนเกษตรกรเอง เช่น รายได้ต่ำ ขนาดครอบครัวใหญ่ทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง อายุหัวหน้าครัวเรือน จังหวัดที่อยู่อาศัยมักเผชิญภัยธรรมชาติทำให้การประกอบอาชีพเกษตรเป็นไปอย่างยากลำบาก บางปีน้ำท่วม บางปีฝนแล้ง หรือบางครั้งมีโรคระบาด จึงทำให้ขาดรายได้ที่สม่ำเสมอ พฤติกรรมค่าใช้จ่ายมากแต่รายได้น้อยยังมีโอกาสที่จะเป็นหนี้ และโอกาสจะหนี้สินเพิ่มขึ้นหากเป็นครัวเรือนพึ่งพารายได้จากการทำงานเกษตรเพียงอย่างเดียวเพราะรายได้จากการเกษตรมักไม่แน่นอน การมีรถและบ้านที่แพงเกินไปเพิ่มโอกาสการเป็นกลุ่มที่จะเป็นหนี้ การใช้จ่ายต่อรายได้ที่สูง เพิ่มโอกาสการมีปัญหาหนี้สูง โดยเฉพาะสำหรับครัวเรือนรายได้น้อย อัตราการออมจะช่วยลดโอกาสที่จะเป็นหนี้ได้

3. สาเหตุการเกิดหนี้สินของเกษตรกร

จากการศึกษาค้นคว้าผลงานการวิจัยเกี่ยวกับหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรไทยนั้น มีสาเหตุการเกิดหนี้สินที่มาจากปัจจัยที่หลากหลายที่มีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้างจนยากที่จะอธิบายว่าเกิดจากสาเหตุใดเป็นหลัก ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งของเกษตรกรเกิดหนี้สินของเกษตรกรมักมาจาก รายได้ต่ำเนื่องจากผลผลิตราคาถูกแต่ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและค่าใช้จ่ายในการลงทุนทำการเกษตรกับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นผลให้ครัวเรือนเกษตรกรต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายทั้งเพื่อการบริโภคและการลงทุนจนกลายเป็นหนี้สินพอกพูนไม่มีวันหลุดพ้น (สุริยะ หาญพิชัย, 2563, น.194-209) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้สินต่างๆ เหล่านี้สามารถจำแนกออกได้เป็นกลุ่ม ได้แก่

3.1 สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกรเป็นอย่างมาก โดยสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะครอบครัว

3.1.1 ลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร คือ เพศ อายุ การศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ (2551, น.30-31) อธิบายลักษณะภูมิหลังส่วนบุคคลและครอบครัวกับการเป็นหนี้สินสรุปว่า ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สินจากความ

ยากจนของครอบครัว มีสาเหตุมาจากภูมิหลังส่วนบุคคลและครอบครัว โดยการศึกษาของเกษตรกร เป็นสาเหตุในการก่อหนี้ที่สำคัญ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย ทำให้อ่านหนังสือไม่ออก จึงขาดโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ขาดความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพเสริมได้ กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้สิน

ในทำนองเดียวกับผลการวิจัยของ วิทยา เกียรติพันธ์ุ และคณะ (2553, น.16) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สิน พบว่า ตัวแปรด้านเพศเป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีอายุมากกว่า มีการศึกษามากกว่า ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สินมากขึ้น

ต่อมาการศึกษาของ สมชัย จิตสุชน และคณะ (2551, น.1-2) ที่ศึกษาอายุกับการเป็นหนี้สิน ซึ่งให้เห็นว่า ระดับอายุของสมาชิกในครัวเรือนแต่ละช่วงอายุมีระดับรายได้และค่าใช้จ่ายแตกต่างกัน โดยมีระดับรายได้และค่าใช้จ่ายสูงที่สุด เมื่อบุคคลที่มีอายุระหว่าง 35-39 ปี ในขณะที่วัยก่อนบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปจะเป็นช่วงที่เริ่มมีการออมเงินเพิ่มสูงขึ้นและมีหนี้สินเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งบุคคลจะมีหนี้สินและเงินออมสูงสุดในช่วงอายุ 45-54 ปี

สอดคล้องการวิเคราะห์และอธิบายเกี่ยวกับการเกิดหนี้ของ บุญธรรม ราชรักษ์ (2548, น.50-51) และผลงานวิจัยของ กิมอ้ง พงษ์นารายณ์ และคณะ (2562, น.9) ที่วิเคราะห์สาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินไว้ว่า การเกิดหนี้สินเนื่องมาจากการเกิดมาจน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาน้อย ซึ่งระดับการศึกษาและความรู้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนของเกษตรกรเนื่องจากเกษตรกรมีระดับการศึกษาต่ำทั้งการศึกษาในระบบและการอบรมทางวิชาชีพขาดความรู้ที่จะนำมาพัฒนา ไม่มีความรู้ทางการเงินและวิธีบริหารจัดการขาดความรู้ที่จะฟื้นฟูทรัพยากรดินที่เป็นปัจจัยสำคัญของการทำการเกษตรมีความจำกัดในความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ จึงไม่ยอมรับหรืออยากทดลองเพื่อหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นด้วยตนเองส่วนใหญ่จะเน้นทำตามอย่างกัน ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้ เนื่องจากความล้มเหลวจากการลงทุนกู้เงินมาลงทุนแต่ไม่ประสบผลสำเร็จผลผลิตเสียหาย ต้นทุนการผลิตสูงราคาขายตกต่ำ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทั้งหมดนี้ล้วนแต่มีสาเหตุจากการที่มีความรู้ไม่พอที่จะอยู่ได้อย่างมีความสุขในชนบทด้วยอาชีพการทำการเกษตรเป็นหลัก เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนที่ดีมีผลทำให้ไม่ระมัดระวังการใช้จ่าย รวมทั้งขาดการวางแผนในการใช้จ่ายเงิน นอกจากนี้การดื่มสุรา การเล่นหวยหรือฉลากกินแบ่งยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญทำให้เกิดหนี้สินด้วย เพราะเป็นการใช้จ่ายที่ไม่เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ พฤติกรรมเป็นหนี้สินหลายต่อ หรือพฤติกรรมการซื้อของเงินผ่อน และพฤติกรรมยืมเงินไปใช้วันๆ โดยไม่วางแผนก็ทำให้เสียดอกเบี้ยสูงจนเป็นสาเหตุให้เกิดหนี้สินพอกพูน

3.1.2 ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัวที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกที่ประกอบอาชีพ สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำเกษตร ตรงกับผลการวิจัยของ วิทยา เกียรติพันธุ์ และคณะ (2553, น.16) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สิน พบว่า ตัวแปรด้านจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพเป็นตัวแปรที่ไม่มีความสำคัญทางสถิติ มีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานมากกว่า มีจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพน้อยกว่า ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สินมากขึ้น

ตรงกับการวิจัยของ ภารดี สุขวาสนะ และคณะ (2552, น.27-28) ที่วิเคราะห์ไว้ว่า สาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินคือ ภาระทางครอบครัวเนื่องจากค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงเพราะมีสมาชิกวัยเด็กและวัยชราจำนวนมากที่ไม่สามารถประกอบอาชีพมีรายได้และในช่วงวัยดังกล่าวมีรายจ่ายสูงทั้งจากค่าเล่าเรียนและค่ารักษาพยาบาล มุ่งการส่งลูกหลานให้ได้รับการศึกษาโดยขาดการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร จึงทำให้ลูกหลานเกรงไม่สนใจเรียนหรือแสวงหาความรู้ ลูกหลานมีค่านิยมในการบริโภคตามกระแส ให้จ่ายเงินเกินตัว ขณะที่รายได้จากการเกษตรโดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่เพียงพอ มีภาระจำเป็นต้องรับผิดชอบมาก อุปสรรคอันยวดยความสะดวกกลายเป็นสิ่งจำเป็น

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ (2551, น.30-31) ที่วิเคราะห์สรุปว่า ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สินจากความยากจนของครอบครัว มีสาเหตุมาจากภูมิหลังส่วนบุคคลและครอบครัวที่ยากจนขาดแคลน เนื่องจากการเกิดในครอบครัวที่ยากจนขาดแคลน จึงทำให้ด้อยโอกาสในทุกเรื่อง เริ่มตั้งแต่สภาพแวดล้อมที่ดี สุขภาพอนามัยไม่ดีไม่แข็งแรงเนื่องจากการขาดแคลนสารอาหาร ได้รับการศึกษาดำเพราะครอบครัวไม่มีรายได้เพียงพอให้ส่งเรียนได้สูง ผู้ที่มีการศึกษาดำมีโอกาสเป็นหนี้สินมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง จึงขาดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพ การศึกษาดังกล่าวหมายรวมถึงการฝึกอบรมเพื่อนำไปประกอบอาชีพด้วย การมีทรัพย์สินน้อยหรือมีหลักทรัพย์เพื่อการลงทุนไม่เพียงพอจึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาการผลิตทางการเกษตรหรือเปลี่ยนแปลงไปทำอาชีพอื่นได้ คุณภาพชีวิตไม่ดีชีวิตขาดความมั่นคงไม่ได้รับการเชื่อถือนำได้ น้อยขาดการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเมื่อจำเป็นต้องใช้เงินจึงต้องกู้จากแหล่งเงินทุนนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง นอกจากนี้ ปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีบุตรหลานที่ต้องเลี้ยงดูจำนวนมาก และการมีญาติพี่น้องไม่ได้ประกอบอาชีพในครอบครัวเป็นจำนวนมากจึงมีภาระค่าใช้จ่ายต้องเลี้ยงดูมากก็เป็นสาเหตุการเป็นหนี้

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ สมาชิก

ในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำเกษตร การค้ำสุรา การเล่นหวย/ฉลากกินแบ่ง โรคประจำตัว

3.2 สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ

หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญ สามารถแบ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยการผลิต ปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจ

3.2.1 ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต มูลค่าทรัพย์สิน เงินออม

ดั่งที่ วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ (2553, น.18-19) ได้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญทางการเกษตรส่งผลต่อความสามารถและรูปแบบการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง แต่หากเกษตรกรไม่มีที่ดินเป็นของตนเองก็ต้องเช่าที่ดินผู้อื่นทำให้มีภาระเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น มูลค่าทรัพย์สินและเงินออมเป็นหลักทรัพย์สินสำหรับการกู้ยืมเงิน เกษตรกรที่มีทรัพย์สินและเงินออมมากมักเป็นหนี้สินมากกว่าเกษตรกรที่มีทรัพย์สินน้อย

สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ บุญธรรม ราชรักษ์ (2548, น.50-51) ที่ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาหนี้สินว่ามาจากปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปัจจัยการผลิตตามธรรมชาติคือ น้ำฝน ดิน ฟ้า อากาศ ป่าไม้และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางเกษตร ที่ตั้งของชุมชนอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการผลิตการเกษตร โดยเฉพาะการผลิตทางเกษตร และปัจจัยการผลิตส่วนบุคคล เช่น การไม่มีเงินทุนทำกิน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่มีทรัพย์สิน ไม่มีเครื่องมือการผลิต ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายสูง

และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขนิษฐา วนะสุข จุฬารัตน์ โฆษะโก และภวานิศร์ ชวัลลสี (2557, น.15-16) พบว่า ต้นทุนการผลิตสูงขาดแคลนปัจจัยการผลิต เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน ขาดแคลนแรงงาน จึงมีแนวโน้มที่จะใช้เครื่องจักรเพิ่มขึ้นตลอดเวลาปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยยาต้องซื้อทั้งหมด เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่จำเป็นต้องใช้ทุนสูง ไม่ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าถึงแม้ราคาผลผลิตตกต่ำก็ต้องขาย ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพอื่นประกอบกับความจำกัดในด้านความรู้และมีความจำกัดในด้านเงินทุนในการปรับเปลี่ยนอาชีพ ขาดข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพมีผลทำให้ผลผลิตล้นตลาดขายได้ในราคาถูกไม่คุ้มต้นทุนการผลิตหรือเกือบไม่คุ้มต้นทุน ราคาสินค้าเกษตรกำหนดไม่ได้ราคาไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับตลาดผู้ซื้อผู้ผลิตไม่สามารถกำหนดราคาได้เนื่องจากไม่ทราบข้อมูลข่าวสารราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับพ่อค้าคน

กลางราคาผลผลิตไม่แน่นอนสินค้าเกษตรเสียหายง่ายและความจำเป็นในการใช้จ่ายเงิน จึงทำให้ผู้ผลิตต้องรีบขาย

3.2.2 ปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเกิดหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย ดังที่ วิทยา เกียรติพันธุ์ และคณะ (2553, น.20-21) ได้อธิบายว่า หนี้สินของเกษตรกร ส่วนใหญ่เนื่องจากการขายผลผลิตไม่ได้ตามที่ควรจะเป็น เพราะความไม่แน่นอนของราคาหรือปริมาณผลผลิต การลงทุนทางการเกษตรสมัยใหม่ที่ต้องใช้ต้นทุนสูง เน้นผลิตเพื่อขายจึงต้องผลิตให้ได้จำนวนมากเน้นปลูกพืชเพียงชนิดเดียวด้วยเหตุผลด้านการตลาดและผลิตพืชตามกระแสตลาดแต่ไม่มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาแต่อย่างใดครัวเรือนที่เป็นผู้ถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดิน มีโอกาสทำให้ครัวเรือนตัดสินใจก่อนหนี้สูงที่สุด รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและจำนวนสมาชิกผู้พึ่งพิงเพิ่มโอกาสในการก่อหนี้ อายุที่เพิ่มขึ้นของหัวหน้าครัวเรือนทำให้โอกาสในการก่อหนี้ลดลง

สอดคล้องกับการศึกษาของ ทองใบ พุดซ้อน และคณะ (2562, น.10) หนี้สินเกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตสูง ค่าใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลสุขภาพในครอบครัว ได้แก่ ค่าเล่าเรียนบุตรหลาน ค่ารักษาพยาบาลของคนชรา การกู้ยืมเพื่อมาใช้หนี้สินที่มีอยู่ก่อนแล้ว ปัจจัยรายได้ที่ได้รับจากการทำการเกษตรไม่เพียงพอกับรายจ่าย ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และการลงทุนทางการเกษตรเป็นสาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรก่อหนี้สิน ความจำเป็นมีมากกว่ารายได้ และเงินเก็บก็ไม่เพียงพอจึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรต้องกู้หนี้ยืมสิน

สอดคล้องกับการศึกษาของ Debelle (2004, pp.1-5) ที่วิเคราะห์การเกิดหนี้สินในประเทศพัฒนาแล้ว พบว่า หนี้สินของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับรายได้ อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อ โดยครัวเรือนในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการที่มีรายได้ที่สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยการผลิต ได้แก่ การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต มูลค่าทรัพย์สินเงินออม และ ปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรต่ำ แต่ค่าใช้จ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรสูง

3.3 สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคมเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เนื่องจากการเข้าร่วมสังคมเป็นการสร้างการยอมรับและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากผลการวิจัยของ ปันภักดิ์วิณ รณรงค์นุรักษ์ (2558, น.35-37) มีสรุปสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยที่

ทำให้เกษตรกรก่อหนี้สิน ได้แก่ ลักษณะสังคมและการเมืองที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคเกิดจากคนที่ได้เปรียบคือนายทุนกลุ่มน้อยในสังคมแต่มีอำนาจทางเศรษฐกิจแสวงหาผลประโยชน์เข้าตนเองและพวกพ้อง ทำให้คนส่วนใหญ่เสียเปรียบขณะที่คนจนเข้าไม่ถึงทรัพยากร คนที่เคยเข้าถึงก็ถูกแย่งชิงไป เช่น น้ำถูกระบบเขื่อนไฟฟ้าแย่งชิงไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมในเมือง คนชนบทที่เคยใช้ประโยชน์ก็ได้ประโยชน์น้อยลง เป็นต้น

คังที วิทยา เกียรพันธุ์ และคณะ (2553, น.18-19) ได้อธิบายถึง การเข้าร่วมประเพณีการได้รับถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำภูมิปัญญาไปประกอบอาชีพเป็นการสร้างรายได้ให้เกษตรกรทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินน้อย เกษตรกรที่เป็นหนี้สินมากเกิดจากการขาดการรวมกลุ่มจึงทำให้ขาดแคลนรายได้ สังคมผลักดันให้เกิดปัญหาหนี้สินจากการส่งผ่านค่านิยมในการบริโภคไปสู่ครัวเรือนเกษตรกร ทำให้เกษตรกรต้องดิ้นรนเพื่อให้มีรายได้ที่สูงขึ้น

ผลงานวิจัยของ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรรัฐ รื่นกวี (2555, น.78-82) และผลงานวิจัยของ กิมอ้ง พงษ์นารายณ์ และคณะ (2562, น.9-10) พบสาเหตุของหนี้สินในครัวเรือนเกษตรกรว่า ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างภายในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนจนและคนรวย การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การเอารัดเอาเปรียบคนจน หนี้สินเกิดจากภาวะทางสังคมที่กระตุ้นให้เกิดความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นตามกระแสทุนนิยม ทำให้บุคคลต้องกู้ยืมเงินเพื่อใช้ชีวิตที่มีความสะดวกและความบันเทิงเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับ สุระชัย เชื้อลิ้นฟ้า (2550, น.15) ที่ศึกษาพบว่า ระบบทุนนิยมได้เข้ามาทำลายความเข้มแข็งของชุมชนทุกอย่างต้องแลกด้วยเงินชีวิตดำเนินไปด้วยความเร่งรีบมากกว่าเดิมทำให้ขาดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจึงมีลักษณะโดดเดี่ยวต่างคนต่างอยู่และขาดความรู้ที่จะช่วยตัวเองและครอบครัวได้เมื่อต้องเผชิญปัญหา การเปลี่ยนระบบการผลิตมาเป็นการผลิตพืชเชิงเดี่ยวต้องผลิตให้ได้มากๆ มิฉะนั้นจะมีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายทำให้จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลเข้ามาช่วยการผลิตเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้นในขณะที่โอกาสจะทำกำไรก็มีน้อย หากฝนไม่ตกตามฤดูกาลหรือมีปัญหาด้านการผลิตก็จะมีหนี้สินต่อเนื่องระยะยาว

จากการศึกษาของ สุกานดา กลิ่นขจร นรรรัฐ รื่นกวี (2555, น.22) สรุปลงไว้ตรงกันกับผลการวิจัยของ รัชชนก ปะวะละ (2551, น.11) ได้ข้อสรุปตรงกันว่า สาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร คือ ความเข้มแข็งของชุมชนมีส่วนทำให้เกษตรกรไม่เป็นหนี้ การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพของสมาชิกเพื่อเป็นรายได้เสริม รายได้อาชีพหลักและความสามารถในการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด

ในทำนองเดียวกับ บุญธรรม ราชรักษ์ (2548, น.50-51) ที่กล่าวว่า หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรเกิดจากการการบริโภคนเกินความจำเป็น การใช้จ่ายเกินรายได้ กลุ่มคนที่อยากได้อายการบริโภคนแต่รายได้น้อยจึงมักถูกกระตุ้นให้ใช้จ่ายเกินตัวเป็นหนี้สิน สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเดี่ยว เกษตรกรที่อยู่ในภาคการผลิตมีอายุสูงมากขึ้นขาดแคลนแรงงานในวัยทำงานเนื่องคนรุ่นใหม่ไม่สนใจอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ทำการเกษตรน้อยลงมีการนำที่ดินทางการเกษตรไปขายเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขาย สถานะทางสังคม การเข้าร่วมงานประเพณี การอบรมความรู้เพื่อนำมาประกอบอาชีพ

3.4 สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยภูมิศาสตร์

สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นสาเหตุของความยากจนที่นำไปสู่การเกิดหนี้สิน จากผลการศึกษาของ ชรรยง ไทยเจริญ และคณะ (2547, น.1) กล่าวว่าคือ ครัวเรือนในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีความต้องการกู้เงินมากกว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สอดคล้องกับการอธิบายของ วิทยา เกียรติพันธ์ุ และคณะ (2553, น.20) ที่อธิบายว่าเขตที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำมาหากินและอาชีพของประชาชน แต่พื้นที่มักเหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแตกต่างกัน เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ทำนาทำไร่จึงมีรายได้ฐานะที่ยากจนกว่าเกษตรกรในภาคใต้ที่เป็นชาวสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่งผลให้เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นหนี้มีแนวโน้มผิดชำระหนี้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ส่วนเกษตรกรในภาคใต้ที่เป็นหนี้มีแนวโน้มผิดชำระหนี้ที่น้อยที่สุด

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2549, น.6) ที่ได้ทำการศึกษาคครัวเรือนที่ยากจนทั่วประเทศไทย พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีครัวเรือนมีหนี้สินสูงที่สุดคือประมาณร้อยละ 76 ของครัวเรือนยากจนในภาค ส่วนภาคใต้เป็นภาคที่มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดเฉลี่ยประมาณ 55,337 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรมีความเสี่ยงภัยสูง เนื่องจากระบบการผลิตพึ่งพาธรรมชาติมากเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ เช่น สภาพภูมิอากาศแปรปรวน น้ำท่วม ฝนแล้ง ศัตรูพืชระบาด เป็นต้น มีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรประกอบกับการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำที่เคยมี

ผลการวิเคราะห์ของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2555, น.1) ที่ได้ศึกษา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภาค และเขตการปกครองมีผลต่อการเป็นหนี้สินของประชาชน โดยยืนยันจาก

ผลการวิจัยที่พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุดและประชาชนมีหนี้สินมากรองจากกรุงเทพและปริมลฑล เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ประชาชนที่การเกษตรมากที่สุด แต่สภาพพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง ขาดแหล่งน้ำทำการเกษตรและขาดระบบชลประทานที่เพียงพอ จึงทำให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกได้ผลผลิตน้อย เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องพึ่งน้ำฝนเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่ตกต้องตามฤดูกาลและมีคุณภาพเสื่อมลง ทำให้เกษตรกรขาดแคลนปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตตกต่ำ ผลผลิตต่อไร่ น้อย ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

สอดคล้องกับการอธิบายของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.41-45) ที่สรุปปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน เพราะสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่นำไปสู่การเกิดหนี้สิน เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อรายได้จากการประกอบอาชีพของประชาชนที่แตกต่างกัน เกษตรกรที่มีอาชีพหลักทำนาทำไร่ส่วนใหญ่มีฐานะที่ยากจนกว่าเกษตรกรชาวสวนยางพารา และปัจจัยภูมิศาสตร์ยังเป็นสิ่งกำหนดการดำเนินชีวิตของประชาชน ทำให้เกษตรกรมีระบบคิดและแนวทางในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เนื่องจากการประกอบอาชีพเกษตรกรขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของดิน ลม ฟ้า และอากาศ และภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือคุณภาพดินและน้ำตามธรรมชาติเสื่อมลง ล้วนส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการผลิตทางการเกษตรเพราะมีปัญหามลพิษจึงส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการทำลายป่า ระบบการเกษตรของไทยยังเป็นระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ขาดการบำรุงดินให้มีคุณภาพดีอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่เหมาะสม จึงส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านรายได้ระหว่างเกษตรกรและกลุ่มผู้ประกอบการอื่น

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากทางภูมิศาสตร์ คือ สภาพดิน ฟ้า อากาศ ภูมิประเทศส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร ที่ตั้งไร่นาที่อาจจะทำให้ประสบกับภัยธรรมชาติได้ง่ายทั้งภัยแห้งหรือน้ำท่วมจึงทำให้อาชีพเกษตรกรมีความเสี่ยงภัยสูง เมื่อประสบปัญหาดังกล่าวก็ทำให้เป็นหนี้สิน

3.5 สาเหตุหนี้สินจากปัจจัยทางทัศนคติ นิสัยหรือพฤติกรรม

ปัจจัยทางลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน เนื่องจากพฤติกรรมส่วนบุคคลเกิดจาก ความเชื่อการติดอบายมุข ขาดความรอบคอบในการใช้ชีวิตเลียนแบบการบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ

ผลการวิจัยของ วิทยา เกียรติพันธ์ุ และคณะ (2553, น.16-17) สรุปสาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินเพิ่มมากขึ้นของเกษตรกรทางทัศนคติก็คือ การชอบทันสมัยของเกษตรกร หรืออีกนัย

หนึ่งคือต้องการเลียนแบบแผนการบริโภคของชนชั้นกลางในชนบทหรือในเมือง การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร ส่วนพฤติกรรมของการเกิดหนี้สิน คือ ไม่รอบครอบ ไม่วางแผน เกียจคร้าน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ติดอบายมุข ชอบเล่นการพนัน ติดบุหรี่ ติดสุรา เป็นต้น ส่งผลทำให้ครัวเรือนเกษตรกรตกเป็นหนี้สิน

ตรงกันกับรายงานวิจัยของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555, น.1-2) สรุปสาเหตุสำคัญของการเกิดหนี้สินเพิ่มมากขึ้นของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีความต้องการบริโภคตามแบบอย่างของผู้ที่มีรายได้มากกว่าโดยไม่มีความพอประมาณในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเองใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นทำให้มีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ ชอบซื้อสินค้าฟุ้งเฟ้อเป็นประจำเนื่องจากไม่มีเงินออมพอที่จะซื้อด้วยเงินสดทำให้ต้องจ่ายเงินซื้อสินค้าเหล่านั้นแพงยิ่งขึ้น ขาดการวางแผนและการตัดสินใจ มีค่านิยมการทำตามกระแสสังคมและประเพณีนิยมพยายามสร้างภาพของความร่ำรวยโดยการกู้ยืมมาบริโภคที่เกินความสามารถของตนเองเนื่องจากอยากบริโภคทัดเทียมผู้อื่น โดยไม่ประมาณความสามารถตนเองไม่สามารถออมได้ ขาดวินัยการใช้จ่ายเงินขาดจิตสำนึกของการบริหารจัดการเงินที่ดี ทำให้มีการดำเนินชีวิตที่เสี่ยงโดยหวังว่าจะไปแก้ปัญหาภายหลังมีแนวโน้มที่ยากที่จะลดละเลิกอบายมุข เช่น ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เล่นการพนัน

และรายงานผลการศึกษาของ บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ (2551, น.30) ได้อธิบายถึงหนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุเชิงพฤติกรรมจากการใช้จ่ายเงินกู้ยืมไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่ม กู้ยืมเงินเพื่อบริโภคโดยไม่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ค่านิยมของชุมชนในจัดงานประเพณีในลักษณะเกินฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวประกอบกับต้องมีการดำเนินการในลักษณะต่างตอบแทนมีการทำบุญเอาหน้า มีการจัดงานบุญ เช่น งานบวช การแต่ง ที่ต้องใช้จ่ายเงินทุนในการจัดงานเป็นจำนวนมากโดยไม่เกิดประโยชน์และไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเองทำให้มีภาษีสังคมสูงขณะที่เกษตรกรเองมีรายได้ที่มีอย่างจำกัด

สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ บุญธรรม ราชรักษ์ (2548, น.50-51) ที่วิเคราะห์สาเหตุการก่อหนี้จากพฤติกรรมของบุคคลไว้ว่า คนที่เกียจคร้านการทำงาน คนที่ไม่อดทนทำมาหากิน คนที่ฟุ้งเฟ้ออบายมุข คนที่ใช้จ่ายเงินเกินตัว และคนที่ไม่รู้จักภาวะพอเพียง ก็ย่อมต้องประสบภาวะการเป็นหนี้และยากจนได้โดยง่าย วิธีชีวิตและความเชื่อเนื่องจากคนที่มีความรู้ความสามารถต่ำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ชีวิตจึงมีแต่ความลำบาก วิธีชีวิตเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ และมีค่านิยมผลิตเพื่อขายมากกว่าเพื่อบริโภค เพราะมีความรู้จำกัดเฉพาะพืชเชิงเดี่ยวที่เพาะปลูกเท่านั้น

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยทางทัศนคติ นิสัย หรือพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจาก เกียรติฐานการทำงาน ไม่อดทนทำมาหากิน ทัศนคติต่อการเป็นหนี้ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลง การยอมรับการเป็นหนี้ การยอมรับเทคโนโลยี รวมทั้งคำนิยมการผลิตเพื่อขายทำให้ต้องกู้ยืมเงินทุนมาใช้ในการผลิต

3.6 ปัจจัยทางลักษณะหนี้สิน

ปัจจัยทางด้านลักษณะหนี้สินเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน เนื่องลักษณะหนี้สินของเกษตรกรที่มีผลผูกพันในการใช้ชำระหนี้สิน และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง

แหล่งเงินกู้ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน รายงานของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.22) อธิบายว่า ลักษณะหนี้ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สิน การกู้ยืมหนี้สินเพื่อใช้ในการผลิต จะทำให้มีรายได้ตอบแทนมาในอนาคตและจะทำให้สามารถชำระหนี้สินได้ แต่การเป็นหนี้เพื่อนำมาบริโภคมักไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามมาจึงทำให้ไม่สามารถชำระหนี้สินได้ แหล่งหนี้ก็เป็นอีกสาเหตุส่งผลต่อการก่อหนี้สินเพิ่มเติม

ตามที่ วิทยา เจียรพันธ์ และคณะ (2553, น.1-5) อธิบายไว้ว่า หนี้ที่ครัวเรือนเกษตรกรกู้ยืมมีอยู่ 2 ประเภท คือ หนี้นอกระบบที่เจ้าหนี้มักเอาเปรียบลูกหนี้โดยการเรียกดอกเบี้ยที่สูงกว่าหนี้ในระบบจึงเป็นภาระทำให้ลูกหนี้ต้องหาเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยมาชำระคืนตามข้อตกลง ส่วนหนี้ในระบบเป็นหนี้ตามกฎหมาย การเรียกดอกเบี้ยจะทำได้ตามที่กฎหมายกำหนด ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมักกู้ยืมหนี้นอกระบบ เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าหนี้ในระบบที่มีขั้นตอนการขอกู้ยืมที่มากและต้องให้หลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้ยืมจนเกษตรกรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

จากการอธิบายของ อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ (2554, น.1-2) อธิบายสรุปไว้ว่า หนี้นอกระบบเป็นหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหนี้มักเอาเปรียบลูกหนี้โดยการเรียกดอกเบี้ยที่สูงกว่าหนี้ในระบบจึงเป็นภาระทำให้ลูกหนี้ต้องหาเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยมาชำระคืนตามข้อตกลง ส่วนหนี้ในระบบเป็นหนี้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย การเรียกดอกเบี้ยจะทำได้ตามที่กฎหมายกำหนด แต่การกู้ยืมหนี้ในระบบมีขั้นตอนที่ยากกว่าหนี้นอกระบบทำให้เกษตรกรมักเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนในระบบ

วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมหนี้สินส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน จากผลงานวิจัยของ ปันภักดิ์ วิวัฒน์ วรรณศรี นุรักษ์ (2558, น.30) ได้ศึกษาพบว่า สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญคือ หนี้จากต้นทุนทางการเกษตร หนี้เพื่อการศึกษาบุตรหลาน หนี้เพื่อการเช่าซื้อยานพาหนะ หนี้เพื่อนำไปชำระหนี้เดิม หนี้เพื่อการรักษาพยาบาล หนี้เพื่อการซ่อมแซมบ้าน หนี้เพื่อผ่อนซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

และหนี้สินจากการผ่อนชำระเคหสถาน ตามลำดับ ในขณะที่ประเภทของหนี้ที่ส่งผลต่อมูลค่าหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ หนี้อันเกิดจากต้นทุนทางการเกษตร

สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ สำนักสถิติแห่งชาติ (2560, น.24) พบว่า สำหรับวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงินของเกษตรกรที่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่กู้ยืมเพื่อใช้ทำการเกษตร รองลงมากู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ซื้อ/เช่าซื้อบ้านหรือที่ดินใช้ประกอบธุรกิจ ตามลำดับ เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปในลักษณะต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ประกอบกับประสบเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นแต่ไม่มีเงินทองที่เก็บออมสะสมไว้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีหยิบยืมกู้หนี้ยืมสิน จนต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกลายเป็นปัญหาหนี้สินในที่สุด

ตรงกับรายงานผลการศึกษาของ พงษ์ทิพย์ สารัญจิตต์ และคณะ (2562, น.9-10) ที่ได้อธิบายถึงหนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการกู้ยืมเงินเพื่อบริโภคแล้วใช้จ่ายเงินไปไม่เกิดประโยชน์ เป็นการกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่ายบริโภคโดยขาดการวางแผน เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจได้กระตุ้นการบริโภคอย่างต่อเนื่อง กระแสทุนนิยมและวัตถุนิยมเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดภาระหนี้สินตามมา

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านลักษณะหนี้สินเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน แหล่งหนี้สินเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีหนี้เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงจากการกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ รวมถึงผู้ที่มิวัตถุประสงค์กู้ยืมเพื่อบริโภค โดยไม่มีการวางแผนหารายได้มาชำระคืนก็เป็นอีกสาเหตุที่ต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาชำระหนี้สินเดิม

3.7 สาเหตุจากปัจจัยโครงการนโยบายรัฐ

หนี้สินครัวเรือนของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศของรัฐบาล โดยเกษตรกรมักให้การตอบสนองที่ดีต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล จนทำให้เกิดเป็นการรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาล รัฐบาลเองก็มักออกนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจโดยการกระตุ้นการบริโภคจากประชาชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร

จากการศึกษาของ ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ (2555, น.271-280) อธิบายได้ว่า ปัจจัยทางการเมืองและนโยบายของรัฐสร้างภาระหนี้สินให้ครัวเรือนเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรและชุมชนขาดความพร้อมในการดำเนินงาน โครงการตามนโยบายของรัฐ ชุมชนไม่มีความรู้ที่จะดำเนินโครงการ การจัดการภาครัฐมีข้อจำกัดในการติดตามแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นสิ่งของที่ได้รับจากภาครัฐส่วนมากจะไม่มีคุณภาพหรือบางครั้งก็ไม่ใช่ที่ต้องการของชุมชน โครงการของภาครัฐที่เน้นการดำเนินการโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ ขาดการจัดการและวางแผนอย่างเป็นระบบ การแสวงหาผลประโยชน์จากความเดือดร้อนของเกษตรกร การโก่งกินเงินงบประมาณจากนโยบายช่วยเหลือ

เกษตรกรเป็นส่วนที่ทำให้ผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากนโยบายมีเพียงเล็กน้อยไม่เพียงพอที่จะทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

ซึ่งจากการวิเคราะห์ของ บุญธรรม ราชรักษ์ (2548, น.50-51) อธิบายในทำนองเดียวกันว่า ปัจจัยทางการเมืองเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาหนี้สินในสังคมไทย ได้แก่ ลักษณะทางสังคมและการเมืองที่คนส่วนน้อยบางกลุ่มมีอำนาจมากเกินไป มีอำนาจและอภิสิทธิ์มากเกินไปทำให้เอาเปรียบคนอื่นที่ไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐทำตัวในลักษณะอยู่คนละฝ่ายกับชาวบ้านเงินที่ลงไปโดยไม่มีการติดตามสนับสนุนและไม่เน้นการเป็นเจ้าของร่วมของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านคิดว่าเป็นเงินของรัฐไม่ต้องส่งคืนเกษตรกรจึงรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว สร้างนิสัยการรอคอยความช่วยเหลือโดยไม่ช่วยเหลือตนเอง นโยบายจึงมักส่งผลในแง่ลบตามมาในภายหลัง

และจากงานวิจัยของ ปันภักดิ์วิณ ธรณรงค์รักษ์ (2558, น.35) ได้พบว่า นโยบายของภาครัฐไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงง่ายไม่ต่อเนื่องส่งผลให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่สามารถปรับตัวได้ทัน เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการมีแนวโน้มมีหนี้สินหนี้้นี้มากเพราะโครงการของรัฐมีส่วนทำให้ต้นทุนการผลิตการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น และนโยบายที่ทำให้เกษตรกรกู้ยืมเงินไปใช้ทำเกษตรจึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น และงานวิจัยของ วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ (2553, น.21-22) ได้สรุปผลการวิจัยที่พบว่า นโยบายของภาครัฐไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงง่ายไม่ต่อเนื่องเน้นโครงการที่ปฏิบัติได้ง่ายและสามารถสร้างความนิยมทางการเมืองเพื่อสร้างฐานคะแนนเสียงเป็นหลักมากกว่านโยบายที่จะมุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรในระยะยาวอย่างแท้จริง นโยบายส่วนใหญ่เป็นสั่งการจากบนลงล่างขาดความรู้ความเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง และนโยบายส่วนมากไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร รัฐบาลไม่มีความสามารถในการดูแลควบคุมเรื่องปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐานในการทำการเกษตรได้แก่ มีระบบชลประทานที่ไม่เพียงพอ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมการจัดการตลาดที่รองรับสินค้า การควบคุมกลไกราคา การค้าขายในระดับไร่นา ความเชื่อตรงของพ่อค้า ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรก็ไม่สามารถและไม่มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการได้ด้วยตนเองเช่นกัน

สรุปสาเหตุของหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัจจัยนโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้สิน คือ รัฐบาลส่งเสริมให้กู้เงินโดยการเพิ่มการเข้าถึงแหล่งเงินทุนแก่เกษตรกรในขณะที่เกษตรกรยังไม่พร้อมไม่มีแนวทางจัดการหรือการเตรียมความพร้อมด้วยในการนำโครงการรัฐมาสู่ชุมชนทำให้เกษตรกรมีการนำเงินไปใช้จ่ายผิดประเภทหรือมีหนี้สินเพิ่มขึ้น นโยบายประชานิยมดังกล่าวทำให้เกษตรกรตกอยู่ในภาวะยากจนและต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ไม่ว่าในระบบหรือนอกระบบเพื่อนำมาทำการเกษตร

4. ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี

4.1 ข้อมูลด้านกายภาพ

ข้อมูลด้านกายภาพของจังหวัดลพบุรีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดน้ำท่วมของครัวเรือนเกษตรกร มีดังนี้

4.1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี มีระยะทาง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ ตามเส้นทางถนนพหลโยธิน 153 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางรถไฟ ประมาณ 133 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,501.05 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,063,167 ไร่ (จังหวัดลพบุรี, 2562, น. 21-49) มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

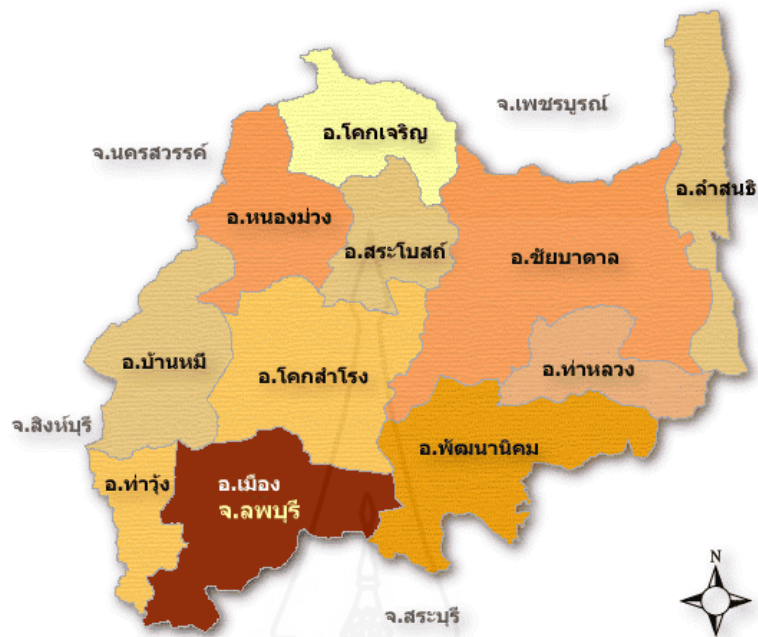
ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอดากฟ้าและอำเภอดากลิ จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอพระพุทธบาท และอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมืองสิงห์บุรีและอำเภอพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง และอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 2.2 แผนที่จังหวัดลพบุรี

ที่มา: จังหวัดลพบุรี (2562, น.23)

4.1.2 สภาพพื้นที่

สภาพพื้นที่และภูมิประเทศของจังหวัดลพบุรีอาจแบ่งได้เป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณพื้นที่ราบสลับเนินเขาและภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองลพบุรีบางส่วน ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านหมี่ ด้านเหนือและด้านใต้ของอำเภอโคกสำโรง พื้นที่เกือบทั้งหมดของอำเภอสระโบสถ์ อำเภอโคกเจริญ อำเภอท่าหลวง อำเภอชัยบาดาล อำเภอพัฒนานิคม และอำเภอลำสนธิ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด อีกบริเวณหนึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าม่วง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองลพบุรี บางส่วนของอำเภอบ้านหมี่และอำเภอโคกสำโรง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ทั้งหมดจังหวัดลพบุรีมีลักษณะภูมิประเทศที่สามารถแบ่งตามธรณีสัณฐาน (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.21-30) ได้ดังนี้

1) ที่ราบน้ำท่วมถึง เกิดการทับถมของตะกอนลำน้ำใหญ่ในฤดูน้ำหลากแต่ละปี น้ำจากแม่น้ำลำคลองจะไหลท่วมบริเวณนี้ แล้วจะพัดพาเอาตะกอนมาทับถมกันทุกปี ทำให้เกิดมีสภาพเป็นที่ราบ มีความลาดเทน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่กว้างใหญ่อยู่ในอำเภอท่าม่วง อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอเมืองลพบุรี พื้นที่บริเวณนี้จะสูงกว่าระดับน้ำทะเล 2 – 20 เมตรส่วนการทับถมของตะกอนใหม่จากแม่น้ำป่าสัก จะทำให้เกิดเป็นที่ราบลุ่มเป็นแนวแคบๆ ตามความยาวของแม่น้ำ

ซึ่งไหลผ่านอาณาเขตอำเภอชัยบาดาล และอำเภอพัฒนานิคม จากทิศเหนือลงทิศใต้ ที่ราบลุ่มบริเวณนี้จะมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 25 – 60 เมตร บริเวณพื้นที่ราบลุ่มนี้ถูกใช้ประโยชน์ในการทำนาส่วนใหญ่และได้ผลดี

2) *ลานตะพักน้ำกลางเก่ากลางใหม่รวมทั้งเนินตะกอนรูปพัด* ส่วนใหญ่พบเกิดอยู่ติดต่อกับที่ราบน้ำท่วมถึง ลักษณะสภาพส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเรียบ มีความลาดเทน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ พบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอบ้านหมี่ อำเภอเมืองลพบุรี และอำเภอโคกสำโรง โดยจะมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 8 -20 เมตร สำหรับเนินตะกอนรูปพัด พบเกิดเป็นส่วนใหญ่และมักอยู่บริเวณเชิงเขา การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้ทำนา ซึ่งให้ผลผลิตอยู่ในเกณฑ์ดี

3) *ลานตะพักน้ำเก่า* เกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำที่มาทับถม มีความลาดเทน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ พบเป็นบริเวณเล็กน้อยในเขตอำเภอโคกสำโรงและอำเภอพัฒนานิคม ส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่

4) *พื้นที่ผิวที่ถูกกัดกร่อนและเนินเขา* พื้นที่เป็นลูกคลื่นส่วนใหญ่มีความลาดเทประมาณ 2 – 16 เปอร์เซ็นต์ สภาพภูมิประเทศแบบนี้จะพบเป็นบริเวณกว้างในเขตอำเภอชัยบาดาล อำเภอพัฒนานิคม อำเภอโคกสำโรง และทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองลพบุรี ส่วนใหญ่ที่ดินจะใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่

5) *ภูเขา* พื้นที่บริเวณนี้เกิดจากการโค้งตัวและการยุบตัวของผิวโลก ทำให้มีระดับความสูงต่ำต่างกันมาก มีความลาดเทมากกว่า 16 เปอร์เซ็นต์ และมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100 – 750 เมตร พบอยู่กระจัดกระจายในอำเภอชัยบาดาล อำเภอพัฒนานิคม อำเภอโคกสำโรง และทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองลพบุรี ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำกิจกรรม บริเวณนี้เป็นที่ลาดชันเชิงชัน

4.1.3 ลักษณะดิน

ดินในจังหวัดลพบุรี แบ่งตามลักษณะชุดดินได้ทั้งหมด 94 ชุด (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.23-30) แต่ละชุดดิน มีปริมาณพื้นที่แตกต่างกัน โดยดินชุด Sing Buri series Slope Complex-unit 7 มีพื้นที่น้อยที่สุดเพียง 227 ไร่ ประกอบด้วย กลุ่มดินนา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่จังหวัด เนื้อดินเป็นดินเหนียวเก็บกักน้ำได้ดี ในฤดูฝนจึงเหมาะที่จะใช้ในการทำนามากกว่าการปลูกพืชอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม หลังการเก็บเกี่ยวข้าวหรือในช่วงฤดูแล้ง สามารถใช้ในการปลูกพืชไร่หรือพืชผักที่มีอายุสั้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากดินมีความชื้นพอที่จะปลูกพืชได้ กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่ มีศักยภาพในการปลูกพืชไร่ในการปลูกพืชไร่ ไม่ผลและพืชหลายชนิด มากกว่าที่จะนำมาปลูกข้าวหรือทำนา ส่วนใน

ที่ค่อนข้างสูง มีความเหมาะสมอย่างมากในการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือพัฒนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ กลุ่มดินดิน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา จนกระทั่งพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก ค่อนข้างจะไม่มีศักยภาพในการปลูกพืชโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นดินดินถึงดินมาก ถ้าจะปลูกพืชควรเลือกพืชที่มีระบบรากตื้นมาปลูก และ กลุ่มพื้นที่ภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 16 ของพื้นที่จังหวัด

4.2 ข้อมูลด้านลักษณะภูมิอากาศ

4.2.1 ฤดูกาล

แบ่งฤดูกาลของจังหวัดลพบุรีออกได้เป็น 3 ฤดูกาล (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.23-30) คือ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีนที่มีคุณสมบัติเย็นและแห้งจะแผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทยในช่วงนี้ แต่เนื่องจากจังหวัดลพบุรีอยู่ต่ำลงมาทางตอนกลางของประเทศ อิทธิพลของความกดอากาศสูงจากประเทศจีน ซึ่งแผ่ลงมาปกคลุมในช่วงฤดูหนาวจึงช้ากว่าในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะเริ่มมีอากาศหนาวเย็นประมาณกลางเดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป ฤดูร้อน เริ่มเมื่อมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือสิ้นสุดลงคือประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ในระยะนี้จะมีหย่อมความกดอากาศต่ำเนื่องจากความร้อนปกคลุมประเทศไทยตอนบนทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวทั่วไป โดยมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายนและฤดูฝน เริ่มกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมประเทศไทย ทำให้ฝนตกชุกตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

4.2.2 ปริมาณน้ำฝน

จังหวัดลพบุรีมีพื้นที่ค่อนข้างกว้างและมีสภาพภูมิประเทศแตกต่างกัน (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.23-30) ทำให้มีปริมาณฝนต่างกัน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณเทือกเขาทางตอนบนและบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมีปริมาณฝนรวมตลอดปีอยู่ระหว่าง 1000 - 1200 มิลลิเมตร เว้นแต่พื้นที่บริเวณตอนล่างของอำเภอพัฒนานิคมด้านที่ติดกับอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีฝนชุกและมีปริมาณฝนมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ปริมาณน้ำฝนของจังหวัดลพบุรี ระหว่างปี 2551 ถึง 2560 จะอยู่ในช่วงปริมาณ 900.9 มิลลิเมตร ถึง 1,185.0 มิลลิเมตร โดยฝนตกมากที่สุดในปี 2551 วัดได้ 1,473.2 มิลลิเมตร ส่วนปีที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือปี 2557 วัดได้ 900.7 มิลลิเมตร

4.2.3 อุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์

จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่บนที่ตอนในภาคกลางตอนบนและมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเนินเขาและภูเขา จึงมีอุณหภูมิค่อนข้างสูงและอากาศร้อนอบอ้าวมากในฤดูร้อน ส่วนในฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัดโดยบริเวณตอนบนแถบเทือกเขา เช่น ที่อำเภอชัยบาดาลที่ สอท.บัวชุม มี

อุณหภูมิจนเฉลี่ยทั้งปี 27.6 องศาเซลเซียส และเคยตรวจวัดอุณหภูมิต่ำที่สุดได้ 5.7 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2542 ส่วนอุณหภูมิสูงที่สุดวัดได้ 42.7 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2526 ส่วนบริเวณตอนล่าง เช่น ที่อำเภอเมืองลพบุรี ที่ สอด. ลพบุรี มีอุณหภูมิจนเฉลี่ยทั้งปี 28.2 องศาเซลเซียส และเคยตรวจวัดอุณหภูมิต่ำที่สุดได้ 8.4 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2503 ส่วนอุณหภูมิสูงที่สุดวัดได้ 41.8 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2503 ในช่วงระหว่างปี 2551 ถึง 2560 จังหวัดลพบุรีมีอุณหภูมิจนเฉลี่ยต่อปี มีค่าอยู่ในช่วง 28.39 องศาเซลเซียส ถึง 29.67 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดจะอยู่ในช่วง 12.9 องศาเซลเซียส ถึง 20.2 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิต่ำสุดที่วัดได้ 12.9 องศาเซลเซียส ในปี 2557 และอุณหภูมิสูงสุดอยู่ในช่วง 36.9 องศาเซลเซียส ถึง 40.9 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 40.9 องศาเซลเซียส เมื่อปี 2559

4.3 แหล่งน้ำ

จังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ใน 2 ลุ่มน้ำหลัก ได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำป่าสัก นับเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีประสิทธิภาพด้านการจัดการทรัพยากรน้ำมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จากการที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชท่านทรงเป็นผู้สร้างเมืองลพบุรีและได้มีการนำท่อนดินเผาสูบน้ำจาก อ่างเก็บน้ำซับเหล็ก มาใช้ในกิจการต่างๆ ภายในวังนารายณ์ราชนิเวศน์ และในปัจจุบันได้มีการสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนและได้สำนึกในคุณค่าของทรัพยากรน้ำอย่างเห็นคุณค่า เช่น การพัฒนาและบริหารจัดการน้ำในเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ที่มีการปล่อยน้ำไปสู่แหล่งการเกษตรและอุตสาหกรรม การอนุรักษ์น้ำของคลองชลประทาน เป็นต้น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของจังหวัดลพบุรี จากสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยแม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางซีกตะวันตก มีทรัพยากรแหล่งน้ำที่สำคัญมากมายหลายแห่ง ซึ่ง ได้แก่ มีพื้นที่ชลประทานและระบบชลประทาน (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.25-35) ดังนี้

1) *แม่น้ำลพบุรี* เป็นแม่น้ำที่แยกสาขามาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสิงห์บุรีต้นน้ำแยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกหรือฝั่งซ้าย ในท้องที่เขตติดต่อระหว่างหมู่ที่ 5 บ้านม่วงหมู่ ตำบลม่วงหมู่ และหมู่ที่ 8 บ้านเตาปูน ตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี แล้วไหลผ่านท้องที่บางส่วนของ 3 จังหวัด รวม 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสิงห์บุรี อำเภอมหามุนี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอท่าเรือ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี และอำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสักที่ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรีมีความยาวทั้งสิ้น 95 กิโลเมตร ซึ่งช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดลพบุรี มีความยาว 45 กิโลเมตร ลักษณะของลำน้ำค่อนข้างแคบ มีตลิ่งสูงชัน มีความกว้างประมาณ 40 -60 เมตร ลึกประมาณ 6-10 เมตร แม่น้ำลพบุรีอยู่ในความดูแลของกรมเจ้าท่า และมีลำน้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ คลองบางคู แม่น้ำบางขาม คลองบาง

แก้ว คลองบางพระคู เป็นต้น บริเวณตลิ่งสองฝั่งลำน้ำมีชุมชนและราษฎรตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดแนว โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่แม่น้ำไหลผ่านเขตเทศบาลจะมีอาคารบ้านเรือนตั้งอยู่อย่างหนาแน่นดังนั้น แม่น้ำลพบุรีจึงเปรียบเสมือนเส้นเลือดสำคัญที่หล่อเลี้ยงชุมชน สำหรับกิจกรรมการใช้น้ำด้านต่างๆ ตลอดมาจึงนับได้ว่าเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวลพบุรี

2) **แม่น้ำป่าสัก** มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในจังหวัดเลยและจังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วไหลผ่านจังหวัดลพบุรี ในเขตอำเภอชัยบาดาล อำเภอโคกสำโรง และอำเภอพัฒนานิคม ผ่านจังหวัดสระบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มน้ำป่าสักเป็นกลุ่มน้ำที่สำคัญ ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด คือ จังหวัดเลย จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี โดยมีทิศทางการไหลจาเหนือลงใต้ ผ่านพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำป่าสักโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ล้อมรอบด้วยภูเขาทั้งสองด้าน มีลำน้ำสาขาแยกมาจากทางตะวันออกและตะวันตกเป็นจำนวนมาก แต่ลำน้ำสาขาส่วนใหญ่จะสั้นและมีพื้นที่รับน้ำขนาดเล็ก มีลักษณะแคบและเรียวยาวคล้ายขนนก แม่น้ำป่าสักมีความยาวประมาณ 573 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 14,520 ตารางกิโลเมตร แม่น้ำสาขานี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในพื้นที่การเกษตรด้านตะวันออกของจังหวัดลพบุรี พื้นที่จังหวัดลพบุรีอยู่ในกลุ่มน้ำป่าสัก 1.875 ล้านไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 1.715 ล้านไร่ พื้นที่ชลประทาน 0.160 ล้านไร่ กลุ่มน้ำป่าสัก ประกอบด้วยกลุ่มน้ำสาขา กลุ่มน้ำสาขาเกาะแก้วครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอ โคกเจริญ และอำเภอสระโบสถ์ กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำป่าสักส่วนที่ 3 ครอบคลุมพื้นที่อำเภอชัยบาดาล กลุ่มน้ำลำสนธิ และอำเภอชัยบาดาลบางส่วน และ กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำป่าสักตอปล่าง ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอชัยบาดาล อำเภอท่าหลวง และอำเภอพัฒนานิคม

3) **แม่น้ำบางขาม** มีต้นกำเนิดจากคลองเล็กๆ ในเขตอำเภอบ้านหมี่แล้วไหลรวมกับแม่น้ำลพบุรีที่เขตอำเภอท่าเรือ เป็นลำน้ำสายหลักของเกษตรกรในเขตอำเภอบ้านหมี่ อำเภอท่าเรือ และอำเภอเมืองลพบุรี มีความยาวประมาณ 50 กิโลเมตร ในอดีตต้นน้ำของลำน้ำบางขามอยู่ในเขตตำบลจันเสน อำเภอดาศึก จังหวัดนครสวรรค์ แต่เนื่องจากสภาพของลำน้ำบางแห่งมีความตื้นเขิน ปัจจุบันจึงเปลี่ยนมารับน้ำ จากคลองอนุศาสนันท์ (คลองชลประทาน) ทางประตูน้ำหนองเมือง ประตูน้ำบ้านกล้วย และคลองสายอื่นๆ แทน โดยจุดเริ่มต้นของแม่น้ำบางขามเริ่มจากตำบลสนามแจง อำเภอบ้านหมี่ ไหลผ่านตำบลต่างๆ ได้แก่ ตำบลมหาสอน ตำบลบางพิง ตำบลบางขาม ตำบลบ้านชี ตำบลเขาสมอคอน ตำบลโคกสลุค ตำบลมูจลินทร์ และตำบลบางลี่ มาบรรจบกับแม่น้ำลพบุรีที่ปากคลองบางคู ที่วัดมณีชลขันธ์ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ซึ่งความกว้างของลำน้ำบางขาม

ในจุดที่กว้างที่สุดอยู่ที่ตำบลบางพิงและตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ความกว้างประมาณ 50 เมตร

4) *ลุ่มน้ำเจ้าพระยา* ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นที่ราบสูง มีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นสันกั้นน้ำระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำป่าสัก มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลัก และมีแม่น้ำสาขาใหญ่ๆ ที่รับน้ำมาจากภาคเหนือไหลมาภาคกลาง 4 สาย คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา 1,999 ล้านไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 1,479 ล้านไร่ พื้นที่ชลประทาน 0.520 ล้านไร่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาประกอบด้วย ลุ่มน้ำสาขาที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาครอบคลุมพื้นที่อำเภอโคกเจริญ (ตอนใต้) อำเภอหนองม่วง อำเภอสระโบสถ์ อำเภอบ้านหมี่ อำเภอโคกสำโรง อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมืองลพบุรี และลุ่มน้ำสาขาบึงบอระเพ็ด ครอบคลุมพื้นที่ตอนเหนือบางส่วน of อำเภอหนองม่วงและอำเภอโคกเจริญ

5) *คลองชลประทานชัยนาท-ป่าสัก* มีต้นกำเนิดจากแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดชัยนาท จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี มีความยาวประมาณ 132 กิโลเมตร ไหลลงสู่แม่น้ำป่าสักที่บริเวณหน้าเขื่อนพระราม 6 อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญต่อการเกษตรกรรม เป็นคลองที่รับน้ำมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านประตูระบายน้ำโนนรมย์ที่อำเภอนโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท แล้วส่งน้ำให้แก่โครงการตอนบน ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามโนนรมย์ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาช่องแคบ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคกกระเทียมและโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา รวมพื้นที่ประมาณ 774,000 ไร่ โดยให้บริการน้ำในเขตอำเภอเมืองลพบุรี อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอท่าม่วง และยังส่งน้ำส่วนหนึ่งผ่านประตูระบายน้ำเรียงรางลงสู่แม่น้ำป่าสักบริเวณเขื่อนหน้าพระรามหกที่อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อช่วยเหลือพื้นที่โครงการโครงการตอนล่างเป็นคลองส่งน้ำสำหรับการเกษตรกรรม และเป็นแหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค โดยมีแนวคลองพาดผ่านจากด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดลพบุรี ในแนวเหนือ-ใต้ ผ่านอำเภอบ้านหมี่และอำเภอเมืองลพบุรี มีความยาวประมาณ 132 กิโลเมตร สามารถส่งน้ำได้ปริมาณสูงสุด 210 ลบ.ม. ต่อวินาที

6) *ลำธารลำสนธิ* เป็นลำธารไหลผ่านอำเภอลำสนธิและไหลลงสู่แม่น้ำป่าสักในเขต อำเภอชัยบาดาล ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของอำเภอชัยบาดาลลงสู่แม่น้ำป่าสักในเขตตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาลรวมความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร

7) *เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์* เป็นเขื่อนดินถมแกนดินเหนียวแบบ Zoned Type Earthfill Dam สูง 36.5 เมตร ยาว 4,860 เมตร ขนาดความจุอ่าง 768 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 135,500 ไร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเกิดอุทกภัยของลุ่มน้ำป่าสักจังหวัดลพบุรี

8) **โครงการชลประทานของจังหวัดลพบุรี** ประกอบด้วย โครงการขนาดใหญ่ 4 โครงการและโครงการอ่างเก็บน้ำ ได้แก่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาช่องแค โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามหาราช โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคกกระเทียม โครงการฯ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

นอกจากนี้ จังหวัดลพบุรีมีปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มต่ำเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวในเขตอำเภอโคกสำโรง อำเภอชัยบาดาล อำเภอลำสนธิ อำเภอบ้านหมี่ อำเภอท่าเรือ อำเภอพัฒนานิคม และอำเภอเมืองลพบุรี ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดน้ำท่วมในลักษณะน้ำไหลบ่ามาจากพื้นที่ตอนบน ทำให้เกิดสภาพน้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมบ้านเรือนและพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน ในห้วงเดือนกันยายน-ตุลาคม ของทุกปี

4.4 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตรของจังหวัด

4.4.1 ผลผลิตทั้งหมดรวมของจังหวัดลพบุรี

ข้อมูลจาก จังหวัดลพบุรี (2562, น.25-35) พบว่า จังหวัดลพบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ทั้ง 16 สาขา ในปี 2559 จำนวน 97,685 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2558 จำนวน 1,869 ล้านบาท จากเดิมปี 2558 จำนวน 95,816 ล้านบาท หรือขยายตัวร้อยละ 1.95 ประชากรมีรายได้ต่อหัว 125,784 บาท/คน/ปี ภาคเกษตรกรรม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ภาคเกษตรของจังหวัดลพบุรี โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 15.93 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตหลักอันดับต้นของภาคกลาง เป็นวัตถุดิบสำคัญของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัด ดังนั้น การเกษตรจึงมีความสำคัญต่อจังหวัดเป็นอย่างมาก จากตารางแสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรมีแนวโน้มผันผวน โดยเฉพาะด้านปริมาณสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นประจำระดับราคาในตลาดและนโยบายรัฐบาล อย่างไรก็ตามระดับราคาภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จังหวัดลพบุรีมีแหล่งรวบรวมและตลาดกระจายสินค้าเกษตรในพื้นที่จังหวัด โดยมีแหล่งแปรรูปสินค้าเกษตรได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ แบ่งตามจำนวนโรงงาน ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตร ประกอบด้วยการผลิตเกี่ยวกับเมล็ดพืช และผลผลิตเกษตรกรรม ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานผลิต/จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และผลิตมันเส้น เป็นต้น มีโรงงานจำนวนทั้งสิ้น 195 โรงงาน เงินลงทุน 7,045.34 ล้านบาท คนงาน 2,404 คน และอุตสาหกรรมอาหาร ประกอบด้วยการผลิต ผลิตน้ำแข็งหรือตัดชอย บด หรือย่อยน้ำแข็ง ผลิตอาหารสัตว์ ผลิตอาหารสำเร็จรูปจากเนื้อสัตว์ โรงน้ำแข็ง โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงงานผลิตอาหารแช่แข็งจากเนื้อสัตว์ เป็นต้น มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้นจำนวน 88 โรงงาน เงินลงทุน 9,329.52 ล้านบาทคนงาน 20,581 คน

4.4.2 การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจจังหวัดลพบุรีมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในปี 2561 มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 3.96 โดยมีช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 3.46 – 4.46 ขยายตัวจากปี 2560 ที่คาดการณ์ว่าจะขยายตัวร้อยละ 3.89 ด้านอุปทาน ภาพรวมคาดว่าจะขยายตัวจากปีที่ผ่านมาตามการผลิตภาคการเกษตรที่คาดว่าจะยังคงขยายตัวได้ดี เนื่องจากปริมาณน้ำมีเพียงพอต่อการเพาะปลูก รวมทั้งความต้องการทั้งตลาดภายในและต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภาคอุตสาหกรรม คาดว่าจะเพิ่มขึ้นตามความต้องการบริโภคของโลกของตลาดคู่ค้า รวมทั้งภาคบริการที่คาดว่าจะขยายตัวจากปีก่อน โดยมีแรงสนับสนุนจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชน ผนวกกับด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะปรับตัวดีขึ้นในอัตราที่สูงด้านอุปสงค์ ภาพรวมคาดว่าจะขยายตัวจากปีก่อนจากการบริโภคภาคเอกชน ที่คาดว่าจะขยายตัวต่อเนื่องจากปี 2560 ตามรายได้ของประชาชนที่คาดว่าจะปรับตัวดีขึ้น รวมทั้งนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ให้ความช่วยเหลือด้านค่าครองชีพ ส่งเสริมด้านการบริโภคให้ขยายตัวได้ดี ด้าน การลงทุนภาคเอกชนมีแนวโน้มขยายตัวจากปีก่อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่อระบบเศรษฐกิจ สำหรับการใช้จ่ายภาครัฐคาดว่าจะเพิ่มขึ้นตามงบประมาณที่จังหวัดจะได้รับจัดสรรทั้งงบประมาณและงบลงทุน ซึ่งในปี 2561 รัฐบาลจัดทำงบประมาณขาดดุลในอัตราสูงกว่าทุกปี เพื่อวางรากฐาน โครงสร้างพื้นฐานและผลักดันการลงทุนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เสถียรภาพเศรษฐกิจภายในจังหวัดลพบุรี คาดว่าอัตราเงินเฟ้อทั่วไปในปี 2561 จะอยู่ที่ร้อยละ 1.83 เนื่องจากราคาสินค้าอุปโภคบริโภคเริ่มปรับตัวสูงขึ้นตามต้นทุนการผลิต สำหรับการจ้างงานคาดว่าจะสูงขึ้นจากปีก่อนตามภาวะเศรษฐกิจที่ขยายตัวสำหรับปริมาณสินเชื่อและเงินฝากมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้น สะท้อนตามการลงทุนภาคเอกชนที่คาดว่าจะสูงขึ้นจากปีก่อน (จังหวัดลพบุรี, 2562, น.25-35)

4.4.3 ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร

จังหวัดลพบุรีอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ประกอบด้วย ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2, 2561, น.4-10) มีข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรที่สำคัญดังนี้

การเพาะปลูกข้าวนาปี ในปี พ.ศ.2558 กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีเท่ากับ 1,761,307 ไร่ และพื้นที่เกี่ยวเกี่ยวข้าวนาปี เท่ากับ 1,643,849 ไร่ จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่เพาะปลูกและเกี่ยวเกี่ยวข้าวนาปีสูงสุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดลพบุรี และผลผลิตต่อไร่ปรับตัวลดลงจาก 2,572 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ.2557 เป็น 2,494 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2558 โดยจังหวัดสิงห์บุรีมีผลผลิตต่อไร่สูงสุด เท่ากับ 664 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาได้แก่ จังหวัดชัยนาท อ่างทอง และลพบุรี ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เนื้อที่เพาะปลูกลดลง

เนื่องจากปริมาณน้ำฝนน้อยมาก และปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปีต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ทำให้เกษตรกรปลูกข้าวล่าช้า บางพื้นที่ไม่สามารถปลูกข้าวนาปีได้ ประกอบกับราคามีแนวโน้มลดลง เกษตรกรบางส่วนจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น ส่วนในด้านผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลง ข้าวนาปรัง ในปี พ.ศ.2558 กลุ่มจังหวัดฯ มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปรัง เท่ากับ 254,251 ไร่และพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง เท่ากับ 249,088 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.44 ของพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรังของภาคกลาง โดยจังหวัดชัยนาทมีพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรังสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง ลพบุรี และสิงห์บุรี ตามลำดับ ในขณะที่ผลผลิตรวมและผลผลิตต่อไร่ปรับตัวลดลงจาก 2,606 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ.2556 เป็น 2,499 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ.2558 โดยจังหวัดชัยนาท มีผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด เท่ากับ 645 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี และลพบุรี ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในภาพรวม จะพบว่า ในปี พ.ศ. 2558 เนื้อที่เพาะปลูกลดลงจากปี พ.ศ. 2557 เนื่องจากปริมาณน้ำในเขื่อนมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก รวมทั้งราคาข้าวมีแนวโน้มลดลง ส่วนผลผลิตต่อไร่ลดลงเล็กน้อยจากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ มีการเพาะปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดชัยนาทและลพบุรี โดยในปี พ.ศ.2559 มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 338,247 ไร่ และพื้นที่เก็บเกี่ยว เท่ากับ 314,714 ไร่ ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2558 แต่มีปริมาณผลผลิตรวมและผลผลิตต่อไร่ลดต่ำลงเล็กน้อย คือ 1,054,779 ตัน และ 6,566 ไร่ (กก.) ตามลำดับ โดยในปี พ.ศ.2559 จังหวัดลพบุรีมีผลผลิตมันสำปะหลัง เท่ากับ 853,386 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 80.91 ของผลผลิตมันสำปะหลังใน กลุ่มจังหวัดฯ และจังหวัด หากพิจารณาภาพรวม จะพบว่าทั้งพื้นที่การผลิต เก็บเกี่ยว และผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่ภาคกลางตอนบน 2 เพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ผลผลิตต่อไร่กลับลดลง แสดงว่า ขั้นตอนกระบวนการเพาะปลูกตลอดจนต้นทุนของมันสำปะหลังที่เกษตรกรใช้เพาะปลูกมีปัญหาหรือการเสื่อมคุณภาพของดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมคุณภาพของดินพันธุ์ และคุณภาพของดินให้เพิ่มมากขึ้น

จังหวัดลพบุรีมีพื้นที่เก็บเกี่ยวอ้อยโรงงานมากที่สุดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ที่มีพื้นที่เก็บเกี่ยวอ้อยโรงงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 462,649 ไร่ ในปี พ.ศ.2557 เป็น 755,378 ไร่ ในปี พ.ศ. 2559 หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 38.75 โดยพื้นที่เก็บเกี่ยวอ้อยของกลุ่มจังหวัดฯ คิดเป็นร้อยละ 28.78 ของพื้นที่เก็บเกี่ยวอ้อยภาคกลาง โดยจังหวัดลพบุรี มีพื้นที่เก็บเกี่ยวมากที่สุด เท่ากับ 576,426 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 76.31 ของพื้นที่เก็บเกี่ยวอ้อยในกลุ่มจังหวัดฯ โดยจังหวัดลพบุรี มีผลผลิตอ้อยมากที่สุด เท่ากับ 6,369,506 ตัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในภาพรวม จะพบว่าพื้นที่การเพาะปลูกอ้อยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีผลผลิตอ้อยเพิ่มขึ้น ถึงแม้จะมีผลผลิตต่อไร่ที่ลดลง เนื่องจากราคาอ้อยโรงงานที่เกษตรกรขายได้ในปี 2558 เป็นที่พอใจ ประกอบกับมีการส่งเสริมการปลูกอ้อยโรงงานจากผู้ประกอบการจึงทำให้เกษตรกรหันไปปลูกอ้อยโรงงาน

เพิ่มขึ้น และจังหวัดลพบุรีมีปริมาณผลผลิตข้าวโพด เท่ากับ 112,566 ตัน ในภาพรวมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในด้านพื้นที่เก็บเกี่ยวและด้านผลผลิตที่มีลดลงนั้นมีสาเหตุเนื่องจากบางพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินในครัวเรือนบ้านชมภูทอง ในพื้นที่ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา ซึ่งอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเป็นหนี้สิน คือ เพราะเชื่อว่าจะได้เงินฟรี หรือเพื่อนำเงินมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพราะความขาดแคลน ส่วนปัจจัยที่ไม่ทำให้เกิดหนี้สิน คือ ความพอเพียงในการดำเนินชีวิต และความภาคภูมิใจในตนเอง ลักษณะการเป็นหนี้สิน มี 3 ลักษณะ คือ 1) วงจรหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้ จะได้ผลดีในการเป็นหนี้ สามารถปลดหนี้สินได้ และมีกำไรจากการหนี้ 2) วงจรหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ มี 2 แบบ คือ นำเงินไปใช้ตามที่เหมาะสมแต่ขาดทุนเพราะผลผลิตตกต่ำหรือปัญหาทางธรรมชาติ และการใช้จ่ายเงินที่ไม่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น การใช้จ่ายบริโภคเกินตัว เป็นต้น 3) วงจรการหมุนหนี้ คือ เมื่อไม่สามารถหาเงินมาใช้จ่ายหนี้ได้จึงต้องหมุนเงินกู้ยืมจากแหล่งหนึ่งเพื่อนำไปใช้หนี้สินอีกแหล่งหนึ่งเป็นอย่างนี้เรื่อยไป ซึ่งจะทำให้เกิดดอกเบี้ยที่แพงขึ้นและจำนวนหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบจากการเป็นหนี้มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบด้านบวก คือ ทำให้มีเงินทุน ส่วนใหญ่จะนำมาซื้อที่ดินทำการเกษตร เกิดผลกำไรจากการผลิต ส่วนผลกระทบด้านลบ คือ ต้องขายที่ดินเพื่อใช้หนี้ ต้องทำงานหนักมากขึ้น ส่งบุตรหลานเรียนต่อไม่ได้ บางครอบครัวต้องอพยพไปทำงานที่อื่น ทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต แนวทางและวิธีการในการแก้ไขหนี้สิน คือ ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เห็น ต้นทุน รายรับ รายจ่าย และกำไร เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบอาชีพ ลดค่าใช้จ่าย โดยการทำการเกษตรชีวภาพ เพราะเกษตรชีวภาพสามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายได้จริง การออมทรัพย์ ซึ่งสัมพันธ์ภาพของคนในหมู่บ้านจะดีขึ้นหากมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัวจะช่วยลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ด้วย

สิริภพ สุคันธา (2552) ได้ศึกษาปัญหาภาวะหนี้สินเกษตรกรในหมู่บ้านหนองหล่ม หมู่ 22 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุของการเกิดหนี้สินมี 2 สาเหตุหลักคือ หนี้สินเกิดจากความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากกระแสทุนนิยม คือการต้องใช้ชีวิตที่มีความสะดวกและความบันเทิงเพิ่มมากขึ้น และเกิดจากหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เนื่องจากการขายผลผลิตไม่ได้ตามที่ควรจะเป็น ความไม่แน่นอนของราคาหรือปริมาณผลผลิต การ

ลงทุนทางการเกษตรสมัยใหม่ที่ต้องใช้ต้นทุนสูง และเพื่อการชำระหนี้สินจากการกู้เงินหรือผ่อนสินค้าเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ โดยในการทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่ เกษตรกรขาดเงินทุนที่จะลงทุน ทำให้เกิดการพึ่งพานายทุนซึ่งเป็นผู้รับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองกับนายทุน ส่วนมากเกษตรกรในหมู่บ้านหนองหล่มจะไม่มีผู้ที่สามารถปลดหนี้สินจากแหล่งเงินกู้ได้ เนื่องจากต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่ใช้ในการเกษตรทำให้ต้องเป็นหนี้อย่างต่อเนื่อง

ดาวเรือง ทาบทา และคณะ (2552) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของบ้านกุดเต่า ตำบลนามะเฟือง ในจังหวัดหนองบัวลำภู จากการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ พบว่า ปัญหาหนี้สินระดับครัวเรือนทำให้บางครอบครัวทิ้งบ้านไปทำมาหากินในต่างจังหวัด และต่างประเทศ ทำให้ครอบครัวไม่ได้อยู่ร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตากัน ขาดความอบอุ่น ลูกๆ ไม่มีคนคอยดูแลอบรมเลี้ยงดูต้องเป็นภาระของญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง เกิดการฟ้องร้องบังคับคดี และปัญหาสังคมต่างๆ ตามมาที่เป็นภาระต่อสังคม จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คณะวิจัยจึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามุ่งหวังให้สังคมมีสภาพที่ดีขึ้น ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และอริยะสัจ 4 เป็นเครื่องมือและพัฒนาหลักการจากการทำ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการทำยุทธศาสตร์ เมื่อได้ศึกษาปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือน พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือการซื้อสุราในร้านค้าชุมชนเฉลี่ยวันละ 40-50 ขวด คิดเป็นเงินวันละ 3,200-4,000 บาท โดยสาเหตุของการดื่มสุราพบว่าเกิดจากการกลุ้มใจของปัญหาหนี้สินที่มีในครอบครัว ทำให้ขาดการควบคุมในการใช้จ่ายเงิน และทำให้เกิดการขาดดุลของรายรับและรายจ่ายในแต่ละวัน เดือน จากปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้คือ 1) ทุกครอบครัวมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน 2) ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันดำเนินการ 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชน และส่งเสริมอาชีพ 4) โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการออมและนิสัยประหยัดเงินของนักเรียน

ภารดี สุขวาสนะ และคณะ (2552) ได้ศึกษา รูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลองตำบลนาตู ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมพบว่า สถานการณ์ภาวะหนี้สินของบ้านนาคลองมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีแนวโน้มตามภาวะเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลากระแสของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมความเป็นอยู่การดำรงชีวิตรับสังคมหรือกระแสภายนอกเข้าสู่ระบบการพึ่งพาตลาดจึงมีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้นและมีการแข่งขันเพื่อหาเลี้ยงชีพมีการอพยพแรงงานไปต่างประเทศและต่างเมืองไปทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้เงินมาซื้อความสะดวกสบายตามกระแสบริโภคนิยมความล้มเหลวในการอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันระบบครอบครัวมีปัญหาเกิดการทะเลาะวิวาทติดยาเสพติด

อธิบายในสังคมครอบครัวแตกแยกมีการหมุนเวียนสถาบันเจ้าหนี้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในการคืนเงินที่กู้ยืมออกมาจากสถาบันการเงินนั้นๆ เช่น กู้ ธกส. ไปใช้หนี้กองทุนหมู่บ้านหรือกู้ยืมไปใช้หนี้ ธกส. เป็นต้นจนบางคนต้องสูญเสียที่ทำกิน เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีการส่งเสริมให้ชุมชนปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้มีการทำลายป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจปลูกได้ 2-3 ปีทำให้ดินเสื่อมสภาพเนื่องจากการใช้สารเคมีในราวปี 2508 ชุมชนได้รับกระแสค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่คือกระแสบริโภคนิยมที่มีการเลียนแบบชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนเมืองมีการเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตในการบริโภคและอุปโภคเช่นการกินต้องพึ่งพาอาศัยตลาดอาหารถุงพลาสติกมากกว่าจะมีการทำกินเองในครัวเรือน เพราะคิดว่าสะดวกในการกินอยู่ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นฟุ่มเฟือยในการซื้อสินค้ามีค่านิยมแข่งกันอวดร่ำอวดรวยและอีกอย่างนโยบายของรัฐก็หนุนเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อขายมากกว่าการทำเกษตรกรรมแบบวิถีชาวบ้านหรือแบบพึ่งตนเองการจัดตั้งธนาคาร ธกส. ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ต้องนำสินทรัพย์ไปจำนองเพื่อเอาเงินมาตอบสนองความต้องการของตนเองในการใช้จ่ายและลงทุนในต้นทุนที่สูงเพื่อให้ได้ผลผลิตตอบสนองขึ้นและทันต่อความต้องการของตลาดซึ่งไม่ได้คำนึงถึงการทำลายทรัพยากรในอนาคตการกู้ยืมมีทั้งรูปแบบของบุคคลค้าประกันและหลักทรัพย์ค้ำประกันซึ่งเป็นหลักการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้นส่วนรูปแบบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนในอดีตนั้นบ้านนาคลองก็ใช้ระบบหมุนหนี้กู้จากแหล่งหนึ่งไปซดใช้อีกแหล่งหนึ่งจึงทำให้เป็นหนี้ไม่รู้จักจบสิ้นเช่นกู้ยืมมาซื้อรถไถกู้จาก ธกส. มาซื้อปุ๋ยเคมีพอครบรอบก็กู้จากนายทุนมาใช้หนี้ ธกส. แล้วครบ นายทุนก็กู้จาก ธกส. มาใช้นายทุนหรือแหล่งอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชนเพื่อใช้หนี้ เมื่อใช้หนี้ไม่ทันก็มีการฟ้องร้องยึดทรัพย์สินทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัยแต่หากชุมชนหันมาวิเคราะห์ตนเองและรู้สาเหตุแห่งการเป็นหนี้ก็อาจจะลดภาระหนี้สินได้ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละคนว่าจะหาทางออกทางใดที่เหมาะสมสำหรับตนเองมากที่สุด

พิชญา ผลปราชญ์ (2553) ได้ศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบลหนองแวง อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว เพื่อศึกษาสภาพหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเศรษฐกิจสังคมและการเป็นหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบลหนองแวงอาศัยข้อมูลปฐมภูมิซึ่งรวบรวมจากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มเลือกหมู่บ้านที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำที่สุด 2 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 50 ตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ทั้งนี้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติวิเคราะห์การทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า จำนวนหนี้สินเฉลี่ยในระบบและนอกระบบประมาณ 47,667 และ 25,357 บาทต่อครัวเรือนอัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ในระบบประมาณร้อยละ 7 ต่อปีอย่างไรก็ตามการกู้ยืมเงินนอกระบบส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะชำระหนี้คืนในรูปแบบของผลผลิตที่ได้หลังจากเก็บเกี่ยว

ทั้งนี้สาเหตุการเป็นหนี้มาจากการขาดทุนจากการขายผลผลิตเกษตรต่ำกว่าต้นทุน รายได้ต่ำไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้ไปกับการบริโภค การรักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตร สำหรับผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่อายุและสภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้นอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการจذبพื้นที่รายรับรายจ่ายในครัวเรือนรวมทั้งส่งเสริมการสร้างอาชีพเสริมที่เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความชำนาญ และควรจัดหาวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนในการทำกิจกรรมการเกษตร

วิทยา เจียรพันธ์ และคณะ (2553) ได้ศึกษาหนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรในชนบทไทย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาหนี้สินของเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรตัวอย่าง โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยออกเป็น 9 อนุภูมิภาคทั่วประเทศแล้วทำการคัดเลือกจังหวัดตัวแทนโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเป็นตัวแทนของแต่ละอนุภูมิภาค 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เพชรบูรณ์ขอนแก่น นครราชสีมาลพบุรีสระแก้วสุพรรณบุรีชุมพรและนครศรีธรรมราชกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีจำนวน 2,410 รายจำแนกเป็นเกษตรกร 2 กลุ่มได้แก่เกษตรกรเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน 978 รายและเกษตรกรไม่ได้เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน 1,432 รายนอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมสนทนากลุ่มระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคของประเทศเพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรในชนบทไทยผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 41-60 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน จำนวนสมาชิกวัยแรงงาน 3 คน จำนวนสมาชิกวัยพึ่งพิง 1 คน มีอายุการเป็นลูกค้าช.ก.ส. ไม่เกิน 10 ปี มีที่ดินการเกษตรเฉลี่ย 19.56 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ มูลค่าทรัพย์สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 938,195 บาท มีเงินออมเฉลี่ย 14,432 บาทมีหนี้สินเฉลี่ย 167,597 บาท มีรายได้การเกษตรเฉลี่ย 140,076 บาท รายได้นอกการเกษตรเฉลี่ย 60,288 บาท ค่าใช้จ่ายการเกษตรเฉลี่ย 75,043 บาท และค่าใช้จ่ายนอกการเกษตรเฉลี่ย 121,030 บาท ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นในส่วนที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วยตัวแปร ด้านเพศหญิง มีอายุมากกว่า การศึกษามากกว่า มีสมาชิกที่วัยแรงงานมากกว่า จำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพน้อยกว่า โดยที่ตัวแปรด้านเพศและจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพเป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่อายุ การศึกษา และจำนวนสมาชิกในวัยแรงงานจะมีความสำคัญทางสถิติสูงกว่า กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินลดลงประกอบด้วยความเป็นเพศชาย มีอายุน้อยกว่า มีการศึกษาน้อยกว่า มีจำนวนสมาชิกในวัยแรงงานน้อยกว่า และมี

จำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพมากกว่า ส่วนปัจจัยด้านจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุของการเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้นคือ การชอบความทันสมัย การยอมรับเทคโนโลยี ส่วนที่ตอบว่าชอบการเปลี่ยนแปลงตามกระแสก็คือถ้ามีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรสมัยใหม่สารเคมีตัวใหม่ๆ ให้ทดลองทำเกษตรกรกลุ่มที่มีแนวโน้มจะเป็นหนี้เพิ่ม ปัจจัยทางสังคมการนำภูมิปัญญาที่มีจำกัดไปใช้ในการประกอบอาชีพน้อยหรือมากไม่มีนัยสำคัญ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอยู่สองตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญเพียงพอได้แก่จำนวนที่ดินการเกษตรที่ถือครอง และจำนวนเงินออม สำหรับปัจจัยที่เป็นต้นเหตุทำให้มีหนี้สินมากและมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ทำเกษตรผสมผสาน มีแหล่งน้ำทำการเกษตร มีมูลค่าทรัพย์สินมาก มีรายได้จากการเกษตรมาก มีรายได้นอกการเกษตรมาก มีรายจ่ายการเกษตรมาก และมีรายจ่ายนอกการเกษตรมาก ซึ่งให้เห็นว่าผู้ที่มีทรัพย์สินมากมีรายได้ทางการเกษตรและรายได้นอกการเกษตรมาก รายจ่ายการเกษตรมากและรายจ่ายนอกเกษตรมากย่อมมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมาก แต่ในกรณีนี้เป็นหนี้ที่มีปัญหาไม่มากนักเพราะผู้ที่เป็นหนี้ยังมีศักยภาพที่สามารถจะชำระหนี้ได้ปัจจัยการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายของรัฐมีตัวแปรสามตัวที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ การเข้าร่วม โครงการ SME การเข้าร่วมโครงการ SPV และการเข้าร่วมโครงการบัญชีครัวเรือน ส่วนตัวแปรที่มีผลทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นได้แก่ การเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้น้อยกว่า การเข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนมากกว่า การเข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านมากกว่าการเข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนมากกว่า การเข้าร่วมโครงการ SML มากกว่า และการเข้าร่วมโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าน้อยกว่า

ทศพร จาคฤทธิ (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรลูกค้าเงินกู้ที่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตามกำหนดและเกษตรกรลูกค้าเงินกู้ที่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ตามกำหนด พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ได้แก่ รายได้ทางการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร ขนาดของพื้นที่ประกอบการเกษตร และการใช้เงินกู้ตามวัตถุประสงค์ เกษตรกรควรทำการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพอย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน พร้อมทั้งทำการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณเงินทุนที่ขอกู้ กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อให้เกิดผลตอบแทนที่เหมาะสมกับต้นทุนที่แท้จริงและควรมีการออมเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน เป็นการลดความเสี่ยงจากการเกิดปัญหาด้านการเงินที่ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) ได้ศึกษา พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร ในปี พ.ศ. 2554 เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรรูปแบบการเป็นหนี้และความสามารถในการชำระหนี้ รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรโดยใช้ข้อมูลการ

สำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2552 และปี 2554 ผลการศึกษาพบว่าประมาณ 2 ใน 3 ของครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้แต่มีแนวโน้มที่ลดลงจากครัวเรือนเกษตรที่มีการเป็นหนี้ร้อยละ 75.2 ในปี 2552 เหลือร้อยละ 72.4 ในปี 2554 อย่างไรก็ตามมูลค่าหนี้สินของครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้กลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากมูลค่าหนี้สินเฉลี่ย 121,965 บาทต่อครัวเรือนในปี 2552 เพิ่มขึ้นเป็น 140,404 บาทต่อครัวเรือนในปี 2554 ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.3 ต่อปี สำหรับรูปแบบการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรพบว่าครัวเรือนเกษตรที่เป็นหนี้มากกว่าร้อยละ 80 เป็นหนี้ในระบบและมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นกล่าวคือครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ในระบบอย่างเดีย্বর้อยละ 86.4 ในปี 2552 เพิ่มขึ้นร้อยละ 91.0 ในปี 2554 โดยครัวเรือนเกษตรมากกว่าครึ่งกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและครัวเรือนเกษตรนำเงินกู้จำนวนกว่าครึ่งมาใช้เพื่อทำการเกษตรส่วนเงินกู้ที่เหลือนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดินใช้ทำธุรกิจและมีเพียงประมาณร้อยละ 1 - 2 ของมูลค่าหนี้สินมาใช้เพื่อการศึกษา เมื่อพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเกษตรในปี 2552 และ 2554 พบว่าครัวเรือนเกษตรมีความสามารถในการชำระหนี้ดีขึ้นคือจากที่มีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้เฉลี่ยถึง 7.8 เท่าในปี 2552 ปรับตัวลดลงเหลือ 7.1 เท่าในปี 2554 โดยครัวเรือนเกษตรที่มีรายได้สูงจะมีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ดีกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำนั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาหนี้สินคือกลุ่มครัวเรือนเกษตรที่มีรายได้น้อยโดยมีความเป็นไปได้สูงที่จะแบกรับภาระหนี้สินไว้เกินความสามารถที่จะชำระหนี้ได้ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในวงกว้างท้ายที่สุดแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศได้ และจากการวิเคราะห์แบบจำลองโลจิสติกพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรมีเพียง 5 ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาคเขตการปกครอง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่กำลังเรียนหนังสือ จำนวนสมาชิกที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ทำงานหารายได้ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การที่จะแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรได้นั้นจำเป็นต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นตัวเกษตรกรเองก็ต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ นอกจากนี้อาจดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนภาคการเกษตรที่มีความสามารถในการชำระหนี้ต่ำหรือมีสัดส่วนหนี้สินเกิน 10% ของรายได้รวมทั้งให้การสนับสนุนการสร้างอาชีพแก่ครัวเรือนมีการปล่อยสินเชื่อให้กลุ่มครัวเรือนที่ต้องการประกอบอาชีพเสริม จัดให้มีการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนรวมทั้งควรมีการสร้างระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมประชาชนในทุกสาขาอาชีพทุกกลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีหลักประกันในการดำรงชีพ อาจเป็นระบบสวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในยามที่จำเป็นและชดเชยความสูญเสียอันเกิดจากความไม่แน่นอนใน

การดำรงชีวิตในรูปแบบสวัสดิการสังคมเพื่อบรรเทาหรือชดเชยการตกงานเจ็บป่วยและการเกิดภัยธรรมชาติ

ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ (2555) ได้ศึกษาการบริหารจัดการ โครงการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนในมุมมองของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของลูกหนี้ผู้ได้รับการแก้ไขปัญหานี้สินและเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการโครงการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในอนาคตการดำเนินงานวิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลในระดับบุคคล ซึ่งใช้การสัมภาษณ์จากแบบสอบถามที่มีโครงสร้างและสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรจาก 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจัดการสนทนากลุ่มจากตัวแทนของจังหวัดเดียวกันร่วมกับผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโครงการนี้ได้ช่วยลดภาระหนี้สินได้อย่างมากก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งแต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องกระบวนการบริหารจัดการเช่นขาดความชัดเจนในการดำเนินงานการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการแก่เกษตรกรยังไม่ทั่วถึงและถูกต้องรวมทั้งความไม่ต่อเนื่องของการติดตามการดำเนินงานของเกษตรกรที่ได้รับความช่วยเหลือเพื่อประเมินผลโครงการดังนั้นร.ก.ส. ควรมีการปรับปรุงการบริหารโครงการที่คล้ายคลึงกันในอนาคตโดยใช้กรณีศึกษาจากโครงการดังกล่าว

วารุณี ศรีชัย (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของเกษตรกร และปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินของเกษตรกรตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของข้อมูลทั่วไป เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาอยู่ในช่วงระดับประถมศึกษา ระดับรายได้ 5,001-10,000 บาทต่อเดือน สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 5 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรด้านการทำสวน และมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 6-10 ไร่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการก่อหนี้สินของเกษตรกร คือปัจจัยทางด้านรายได้ที่ได้รับจากการทำการเกษตร ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ปัจจัยด้านการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และปัจจัยด้านการลงทุนทางการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร ที่ดิน แรงงาน ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อยต่อการก่อหนี้สินของเกษตรกร คือ การใช้จ่ายเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินในครอบครัว เช่น การเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุ

ขนิษฐา วนะสุข จุฬารัตน์ โหมะโก และภาวนิสรุ์ ชั่ววัลลิ (2557) ได้ศึกษาหนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้ เป็นการศึกษาภาวะหนี้ครัวเรือนภาคใต้และวิเคราะห์เสถียรภาพของครัวเรือนภาคใต้ในปัจจุบันและอีก 5 ปีข้างหน้า เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาค่าที่เกิเกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจภาคใต้ในอนาคต โดยทำการศึกษาจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของ

ครัวเรือนที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2543 จนถึงช่วงครึ่งปีแรกปี 2556 นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์จากข้อมูลitudinalอื่นประกอบจากการศึกษาพบว่า ระดับหนี้ครัวเรือนภาคใต้ยังคงอยู่ในระดับต่ำ โดยมีสัดส่วนสินเชื่อกครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคใต้อยู่ที่ร้อยละ 64.0 ในปี พ.ศ. 2556 เนื่องจากการเติบโตของสัดส่วนรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย ทำให้สภาพคล่องครัวเรือนภาคใต้อยู่ในระดับดี อีกทั้งประชาชนมีความรู้ทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงินที่ดีเมื่อเทียบกับครัวเรือนในภาคอื่นทำให้ภาวะหนี้ครัวเรือนภาคใต้ในปัจจุบันยังไม่น่ากังวล นอกจากนี้ พบว่า เสถียรภาพของครัวเรือนภาคใต้อาจมีทิศทางที่ดีขึ้นในอีก 5 ปีข้างหน้า ซึ่งการศึกษานี้ให้ความสนใจในกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของภาคใต้ พบว่า หากรายได้เกษตรกรมีแนวโน้มหดตัวจากราคาสินค้าเกษตรทั้งยางพาราและปาล์มน้ำมันที่ลดลง อาจกระทบต่อการชำระหนี้ในอนาคต จนทำให้เสถียรภาพครัวเรือนมีความเปราะบางมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งของการศึกษาได้สัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการหนี้มีแนวคิดที่น่าสนใจ ได้แก่ การมีแหล่งรายได้ที่หลากหลาย การลดค่าใช้จ่ายไม่จำเป็น การสร้างวินัยการออม และการไตร่ตรองก่อนก่อหนี้จากผลการศึกษาข้างต้น นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ ควรส่งเสริมวินัยทางการเงินทั้งด้านการใช้จ่ายและการออม ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนมีแหล่งรายได้ที่หลากหลายควรส่งเสริมและถ่ายทอดแนวคิดครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารหนี้เพื่อเป็นต้นแบบและสร้างแรงบันดาลใจแก่ครัวเรือนอื่น

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ได้ศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร เช่น ระยะเวลาการกู้ยืมการนำเงินไปใช้ เป็นต้น หาขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมของครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้โดยแยกตามประเภทฟาร์ม 8 ประเภท คือ ฟาร์มข้าว ฟาร์มพืชไร่/เส้นใย ฟาร์มพืชผัก ฟาร์มไม้ดอก/ไม้ประดับ ฟาร์มไม้ผล/ไม้ยืนต้น ฟาร์มปศุสัตว์ ฟาร์มเพาะเลี้ยงประมง และฟาร์มผสม และวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้ และทัศนคติต่อการเป็นหนี้และการพักชำระหนี้ของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2550/51 ถึง 2553/54 พร้อมทั้งสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับหนี้สินจากครัวเรือนตัวอย่างที่มีหนี้สินในจังหวัดเชียงใหม่ สุโขทัย นครสวรรค์ และพิษณุโลก ผลการศึกษา พบว่าขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมของฟาร์มทั้ง 8 ประเภทนั้น ฟาร์มประเภทปศุสัตว์มีขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมมูลค่าสูงที่สุดคือ 261,439 บาทต่อครัวเรือน ส่วนฟาร์มที่มีขนาดเงินกู้ที่เหมาะสมมีมูลค่าน้อยที่สุดคือฟาร์มประเภทข้าวคือ 53,307 บาทต่อครัวเรือน สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระคืนหนี้สินของเกษตรกร ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองโลจิส หรือการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Logit Model or Logistic Regression Analysis) เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการชำระคืนหนี้สินของ

ครัวเรือน พบว่า ตัวแปรทุกตัว มีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้สิน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทัศนคติของเกษตรกรต่อการเป็นหนี้และการพักชำระหนี้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยในระดับปานกลาง และเชื่อว่าโครงการพักชำระหนี้เป็นเพียงการยืดระยะเวลาการชำระหนี้ไม่ได้ทำให้หนี้สินลดลง ดังนั้นภาครัฐควรสนับสนุนและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการใช้และปรับปรุงปัจจัยที่มีอยู่ในฟาร์มให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนะนำให้เกษตรกรจดบันทึกรายรับและรายจ่ายเพื่อเกษตรกรจะได้วางแผนปรับลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเฉพาะด้านนอกการเกษตร ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีเงินออมเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการพักชำระหนี้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง

ปีฉัตรปวีณ วรรณศรีนุรักษ์ (2558) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรที่ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลังของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและเพชรบุรี ซึ่งปัจจุบันประเด็นหนี้สินและสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรยังคงเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์กันในหลากหลายแง่มุม เนื่องจากยังไม่สามารถบรรเทาหนี้ของเกษตรกรให้ลดลงได้ ซึ่งนำไปสู่การวิจารณ์ถึงความเหมาะสมของนโยบายการช่วยเหลือด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรจากทางภาครัฐจากบางทัศนคติที่มองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้สินเหล่านี้ งานวิจัยนี้ศึกษาถึงปัจจัยสาเหตุการเกิดหนี้ โดยเปรียบเทียบเกษตรกร 3 กลุ่มคือ เกษตรกรที่ปลูกอ้อย ปลูกข้าว และปลูกมันสำปะหลัง ด้วยปัจจัยดังนี้ ปัจจัยลักษณะข้อมูลพื้นฐานและสถานภาพทางครอบครัว ปัจจัยรายได้ ปัจจัยการเข้าร่วมนโยบายและสถานภาพทางการประกอบอาชีพ ปัจจัยข้อมูลพฤติกรรมการกู้ยืม และปัจจัยทัศนคติต่อเงินและหนี้สิน โดยใช้ข้อมูลขั้นปฐมภูมิจากการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญคือ ต้นทุนทางการเกษตร การศึกษาบุตรหลาน การเช่าซื้อยานพาหนะ เพื่อไปชำระหนี้เดิม การรักษาพยาบาล หนี้การซ่อมแซมบ้าน การผ่อนซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า และการผ่อนชำระเคหสถาน ตามลำดับ หนี้คือ ต้นทุนทางการเกษตรส่งผลต่อมูลค่าหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้เกษตรกรที่มีทัศนคติต่อการเป็นหนี้ในเชิงบวกมีโอกาสที่ระดับหนี้สินและภาวะการเป็นหนี้มากขึ้น เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมโครงการนโยบายอุดหนุนราคาผลผลิตมีแนวโน้มทำให้มูลค่าหนี้สินและสถานะการเป็นหนี้มากขึ้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์สามารถอธิบายถึงความสอดคล้องได้คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนโยบายด้านราคาจากรัฐบาลเป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมาก มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง และมีแนวโน้มประกอบเพียงแต่อาชีพเกษตรกรรมหลักเท่านั้น ไม่ประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ โดยมีมูลค่าหนี้สินเกิดจากการกู้ยืมเพื่อเป็นต้นทุนทางการเกษตรเป็นหลัก นอกจากนี้ความมั่นใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือด้านราคาพืชผลการเกษตรจากรัฐบาลส่งผลให้เกษตรกรมีแนวโน้มในการก่อหนี้ลดลง โดยเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมลดลงและชะลอการใช้จ่ายหากทราบว่าในอนาคตนั้นเกษตรกรจะมีรายได้มากขึ้น จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม

เกษตรกร 3 กลุ่มพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีมูลค่าหนี้สิน ภาวะการเป็นหนี้ และการผิคนัดชำระหนี้มากกว่าเกษตรกรกลุ่มอื่น และมากกว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อรายได้น้อยกว่าข้าวประมาณ 2 เท่า และน้อยที่สุดในกลุ่มเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2558) ได้ศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาวะหนี้สินเกษตรกรทั้งระบบ และการประเมินกองทุน โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณหนี้เงินกู้ของครัวเรือนเกษตรกร ใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2556 มีข้อมูลทั้งหมด 9,955 ตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยโดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square Regression) ผลการวิจัยพบว่า รายได้ของครัวเรือน ปริมาณที่ดินที่ครัวเรือนครอบครอง และมูลค่าทรัพย์สินเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อความสามารถในการกู้ยืมเงิน ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ส่วนความจำเป็นที่ครัวเรือนที่เกิดจากการครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายสูง มีภาระที่ต้องดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมาก หรือมีคู่สมรส ทำให้ครัวเรือนกู้เงินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงขึ้นมักมีหนี้เงินกู้จำนวนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษา ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่เช่าที่ดินมีหนี้เงินกู้สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้เช่าที่ดิน

วัชรพล วิลาวรรณ และ สุภาภรณ์ พวงชมพู (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินทางการเกษตรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สาขาหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาความสามารถในการชำระหนี้สินทางการเกษตรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาหนองบัวแดง และปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีการสุ่มตัวอย่าง 100 คน โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ความถี่ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลในการชำระหนี้ได้แก่ รายได้ของเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนหนี้สิน พื้นที่ทำการเกษตร และระยะเวลาการทำสัญญากับ ธ.ก.ส. สำหรับข้อเสนอแนะ จากการวิจัย เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ควรพิจารณาสินเชื่อจากรายได้ของลูกค้านาคาร หนี้สิน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และควรอนุมัติสัญญาเงินกู้ที่มีระยะเวลามากขึ้น ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ รวมทั้งควรมีการพบปะเกษตรกรให้คำแนะนำบ่อยครั้งและส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อจะได้เพิ่มประสิทธิภาพในการชำระหนี้สินเชื่อและลดปัญหาหนี้ค้างชำระของเกษตรกร

วรรณภา วงศ์สุวรรณค์, ขนิษฐา เสถียรพิระกุล, ปราโมช ศีตะโกเศศ และเกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง (2559) ได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาภาวะหนี้สินสะสมของเกษตรกรลูกค้านาคาร

เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดภาระหนี้สะสมของเกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อภาระหนี้สะสมในครัวเรือนของเกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และแนวทางการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สะสมของเกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตำบลไทยชนะศึก กลุ่มตัวอย่างเป็น เกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในตำบลไทยชนะศึก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีหนี้สินในครัวเรือน ต่ำกว่า 500,000 บาท จำนวน 77 ราย และกลุ่มที่มีหนี้สินในครัวเรือน ตั้งแต่ 500,000 บาทขึ้นไป จำนวน 23 ราย โดยใช้แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด และการจัดสนทนากลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีอัตราหนี้สะสมในครัวเรือนเฉลี่ย 300,001-500,000 บาท โดยมากมีสัญญาการกู้ยืม 4 สัญญากู้ต่อครัวเรือน และเป็น การกู้ยืมเพื่อลงทุนทางการเกษตรพฤติกรรมการกู้ยืมโดยมากส่งตรงตามกำหนดแล้วขอกู้กลับ 10,000-50,000 บาท ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาระหนี้สินสะสมในครัวเรือนมากที่สุดคือ ปัจจัยทางด้านสังคม และนโยบายของรัฐ สถาบันการเงินเป็นที่ยอมรับ เงื่อนไขการกู้ที่ยุ่งใจ และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การลงทุนด้านการเกษตร การซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์ จากการสนทนากลุ่มเกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสม ร่วมกันว่าเกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องการทำเกษตรอย่างถ่องแท้ควรได้รับความรู้ในด้านนี้เพิ่มเติม ควรมีการจัดทำบัญชีเพื่อรับรู้กระแสเงินสดในครัวเรือนวางแผนการใช้จ่าย ได้ถูกต้อง

วิวัฒน์ สิงหะโรจน์ (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในจังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม จิตวิทยา ความรู้เกี่ยวกับโครงการพักชำระหนี้ ที่สนใจต่อโครงการ ธนาคาร พนักงาน รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสงขลาที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในปีบัญชี 2558 จำนวน 357 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีหนี้สิน มีการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องโครงการต่างๆ หรือการชำระหนี้จากพนักงานมากที่สุด เกษตรกรมีทัศนคติในภาพรวมต่อภาพลักษณ์ธนาคารในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับโครงการพักชำระหนี้ในระดับปานกลาง และมีระดับการชำระหนี้อยู่ในระดับปานกลาง วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ พบว่า ทศนคติดต่อภาพลักษณ์ธนาคารมีผลเชิงบวกต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กวิน มุสิกกา, สุชนนี เมธิโยธิน และ บรรพต วิรุณราช (2562) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย เพื่อศึกษาหาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินเกษตรกรไทยในปัจจุบัน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เกษตรกรที่เคยเป็นหนี้ในอดีตและสามารถฟื้นตัวได้ในปัจจุบัน จำนวน 200 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการเกษตร จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่นอกระบบ 5 คน และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลหนี้สินเกษตรกรไทย จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพสามารถทำได้ดังนี้ ภาคเกษตรกร ได้แก่ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การชำระหนี้ตามกำหนด การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบ หลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ การปลูกพืชไร่สวนผสม มุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตและความต้องการของตลาด สร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และ น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ภาครัฐ ได้แก่ ประกันราคาผลผลิตและหาตลาดเพื่อรองรับและช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ให้ความรู้การปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางการเข้าถึง สนับสนุนเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร การลดต้นทุนการผลิต โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่นๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด ส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่างๆ และการบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกร และ ให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้ว่าเป็นระบบ

กานต์พิชชา กองคนขวา (2562) ได้ศึกษามูลเหตุการค้างชำระหนี้ในระบบของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา เพื่อศึกษาพฤติกรรมการชำระหนี้ของเกษตรกร ศึกษาระดับความรู้ทางการเงินของเกษตรกร และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อหนี้ที่ค้างชำระของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างคือเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยา จำนวน 405 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามปลายปิด ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรในจังหวัดพะเยามีการกู้ยืม มากกว่า 1 สัญญา จึงเป็นสาเหตุทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง และเกษตรกรยังมีจำนวนค่าใช้จ่ายที่มากกว่าจำนวนหนี้ที่ต้องชำระ จึงทำให้บางครั้งต้องทำการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาชำระหนี้ มากไปกว่านั้นเกษตรกรยังมีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ วิธีการคำนวณจำนวนดอกเบี้ย และกฎหมายเกี่ยวกับหนี้ จึงเป็นสาเหตุของการค้างชำระหนี้ด้วย สำหรับผล

การวิเคราะห์ถดถอยผู้วิจัย พบว่า ความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์กับ จำนวนหนี้ที่ค้างชำระ และ ลักษณะนิสัยในการชำระหนี้ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ที่ค้างชำระ

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรพบว่า หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรเกิดจากหลายสาเหตุเชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง เกษตรกรที่ยากจนส่วนใหญ่มีหนี้สินสิ้นพันตัว โดยมีสาเหตุที่สำคัญของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัว ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและประเพณี ปัจจัยแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรม ลักษณะหนี้สิน แหล่งเงินกู้ และวัตถุประสงค์ในการกู้ และนโยบายของรัฐที่ทำให้ประชาชนเพิ่มการกู้ยืมเงิน ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญของการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เป็น การศึกษาลักษณะหนี้สินและปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากร คือ ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีที่มีหนี้สิน จำนวน 44,647 ครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี, 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

หาขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากทราบจำนวนประชากรจึงคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของยามานะ (Taro Yamane) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน ไม่เกินร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ซึ่งมีการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= 44,647 / 1 + (44,647)(0.05)^2 \\ &= 44,647 / 1 + (44,647)(0.0025) \\ &= 44,647 / 112.6175 \\ &= 396.448 \text{ ปรับ } 400 \end{aligned}$$

1.3 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เริ่มจากแบ่งเขตพื้นที่จังหวัดตามเขตการปกครองเป็นอำเภอและตำบล แล้วจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการสุ่มจากบัญชีเกษตรกร กล่าวคือ จะใช้วิธีสุ่มจากบัญชีเกษตรกรในหมู่บ้านด้วยการจับฉลาก หลังจากนั้นจึงนับช่วงของการสุ่ม โดยช่วงระยะห่างของบ้านแต่ละหลังหาได้จากสูตรจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหารด้วยจำนวนหลังคาเรือนที่ต้องการสำรวจ ทั้งนี้หากครัวเรือนใดไม่มีคนอยู่หรือไม่สะดวกในการให้ข้อมูลก็จะนับหลังคาเรือนถัดไปเข้ามาแทน หากไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการสำรวจก็จะวนกลับไปจุดเริ่มต้นใหม่จนครบตามจำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเก็บข้อมูล

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (X_1) และ ตัวแปรตาม (Y) ของแบบจำลอง มีนิยามดังนี้

(X_1) ตัวแปรอิสระประกอบด้วย

(X_1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประสบการณ์การทำเกษตร การค้ำสุรา การซื้อห่วยหรือสลากกินแบ่ง โรคประจำตัว

(X_2) ปัจจัยเศรษฐกิจ ได้แก่ การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต การมีทรัพย์สิน การมีเงินออม รายได้ ค่าใช้จ่าย

(X_3) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม การอบรม

(X_4) ปัจจัยภูมิศาสตร์ ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

(X_5) ปัจจัยทัศนคติ ได้แก่ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลง การยอมรับหนี้สิน การยอมรับเทคโนโลยี

(X_6) ปัจจัยลักษณะหนี้สิน ได้แก่ แหล่งหนี้ วัตถุประสงค์ในการกู้ยืมหนี้

(Y) ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

(Y_1) จำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร (บาท)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายของโครงการวิจัยโดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลในรอบปีการผลิต

2562/2563 รวมทั้งความคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างมีทั้งข้อคำถามปลายเปิดและข้อคำถามปลายปิดประกอบด้วยข้อคำถามจำแนกเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน ประสบการณ์ทำการเกษตร โรคประจำตัว การดื่มสุรา การซื้อหอยหรือสลากกินแบ่ง

ตอนที่ 2 ปัจจัยเศรษฐกิจ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ การถือครองที่ดิน รูปแบบการผลิต มูลค่าทรัพย์สิน เงินออม รายได้ ค่าใช้จ่าย

ตอนที่ 3 ปัจจัยทางสังคม มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ สถานะทางสังคม การเข้ารับการอบรม

ตอนที่ 4 ปัจจัยภูมิศาสตร์ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ ลักษณะพื้นที่ การเข้าถึงแหล่งน้ำ

ตอนที่ 5 ปัจจัยทัศนคติ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ การตอบสนองการเปลี่ยนแปลงการยอมรับการเป็นหนี้ การยอมรับเทคโนโลยี

ตอนที่ 6 ปัจจัยลักษณะหนี้ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ ข้อมูลหนี้สินครัวเรือน แหล่งสินเชื่อ วัตถุประสงค์

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ

3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัย และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา เสนอแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์และการพัฒนาการเกษตร จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Try Out) โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งได้ทำการทดสอบแบบสอบถามเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.892 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าความเชื่อมั่นยอมรับที่กำหนดไว้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงยอมรับแบบสอบถามดังกล่าว แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก มีหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือครัวเรือนเกษตรกร ที่ได้จากผลการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จากผลการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยผู้วิจัยได้ออกสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลาประมาณ 12 เดือน ตั้งแต่ เดือน กันยายน 2562 – สิงหาคม 2563 จากกลุ่มตัวอย่างได้เป็นจำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละร้อยตามเป้าหมายที่วางไว้ และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนามมาตรวจแยกความถูกต้องและครบถ้วน แล้วแยกประเภทข้อมูลตามหน่วยของการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างในภาคสนามมาตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนในเบื้องต้นตามที่กำหนดไว้ในการจัดทำสมุดรหัสดัชนีตัวแปรจัดทำโครงสร้างฐานข้อมูลและนำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูล โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยค่าสถิติที่เหมาะสมตามลักษณะต่าง ๆ ของข้อมูล ดังนี้

5.1 การใช้สถิติเชิงพรรณนา

เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) เป็นต้น

5.2 การใช้สถิติเชิงอนุมาน

วิเคราะห์เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร โดยแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินรวมของเกษตรกร (Y) วิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Analysis) ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ (Ordinary Least Squares : OLS) ในการวิเคราะห์เนื่องจากข้อมูลของตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่มีค่าต่อเนื่อง (Continuous Data) และมีการกระจายแบบปกติ (Normal Distribution) ในแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินรวมของเกษตรกร (Y) จากตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย 17 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล 10 ตัวแปร (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 7 ตัวแปร รูปแบบสมการในแบบจำลองมีลักษณะดังนี้

$$Y = f_i (X_{12}, X_{13}, X_{141}, X_{142}, X_{161}, X_{162}, X_{17}, X_{19}, X_{110}, X_{111}, X_{21}, X_{23}, X_{25}, X_{26}, X_{27}, X_{28}, X_{29})$$

(X₁) ปัจจัยส่วนบุคคล 10 ตัวแปร ได้แก่

(X₁₂) อายุ (หน่วย ปี)

(X₁₃) ระดับการศึกษา (1 = ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า , 2 = มัธยมศึกษาตอนต้น ,
3 = มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. , 4 = อนุปริญญา/ปวศ. , 5 = ปริญญาตรี ,
6 = สูงกว่าปริญญาตรี)

(X₁₄₁) อาชีพปลูกอ้อย

(X₁₄₂) อาชีพปลูกมันสำปะหลัง

(X₁₆₁) แรงงานในครัวเรือน (หน่วย คน)

(X₁₆₂) สมาชิกที่ไม่ทำงาน (หน่วย คน)

(X₁₇) ประสบการณ์ (หน่วย ปี)

(X₁₉) ดื่มสุรา (0 = ไม่ดื่มสุรา , 1 = ดื่มสุรา)

(X₁₁₀) ซึ้อหอยหรือสลาก (0 = ไม่ซึ้อหอย , 1 = ซึ้อหอย)

(X₁₁₁) โรคประจำตัว (0 = ไม่มีโรคประจำตัว , 1 = มีโรคประจำตัว)

(X₂) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 7 ตัวแปร ได้แก่

(X₂₁) การถือครองที่ดิน (0 =เช่า , 1 = โฉนดที่ดินของตนเอง)

(X₂₃) แหล่งน้ำการเกษตร (0 = เข้าไม่ถึง , 1 = เข้าถึง)

(X₂₅) การออม (หน่วย บาท)

(X₂₆) รายได้ภาคเกษตร (หน่วย บาท)

(X₂₇) รายได้นอกภาคเกษตร (หน่วย บาท)

(X₂₈) รายจ่ายภาคเกษตร (หน่วย บาท)

(X₂₉) รายจ่ายนอกภาคเกษตร (หน่วย บาท)

(Y) จำนวนหนี้สิน (หน่วย บาท)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 400 คน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 4.1 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	284	71.80
หญิง	113	28.20
รวม	400	100.00
อายุ		
ไม่เกิน 40 ปี	25	6.30
41 - 50 ปี	133	33.30
51 - 60 ปี	197	49.30
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	45	11.30
ค่าเฉลี่ย 52 ปี (S.D. = 6.93)		
รวม	400	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา		
ประถมศึกษา	187	46.80
มัธยมศึกษาตอนต้น	127	31.80
มัธยมศึกษาตอนปลาย	61	15.30
อนุปริญญา/ปวส.	23	8.80
ปริญญาตรี	2	0.50
รวม	400	100.00
อาชีพหลัก		
ทำนา	115	28.70
ปลูกอ้อย	142	35.50
มันสำปะหลัง	130	32.50
ข้าวโพด	13	3.30
รวม	400	100.00
อาชีพรอง		
รับจ้าง	364	90.90
ผู้ใหญ่บ้าน	3	0.80
ค้าขาย	33	8.30
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 71.80 และเพศหญิง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.20

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีอายุเฉลี่ย 52 ปี (S.D. เท่ากับ 6.93) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มากที่สุด จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.30 ลำดับรองมาคือ อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาอีกได้แก่ อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.30 และ อายุไม่เกิน 40 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30

ส่วนใหญ่มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.80 รองลงมาอีกได้แก่ ระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 61คน คิดเป็นร้อยละ 15.30 ระดับอนุปริญญา/ปวส. จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.80 และศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกอ้อย จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.50 ลำดับรองมาคือ มั่นสำปะหลัง จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคือทำนา จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.70 และปลูกข้าวโพด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 อาชีพรอง ส่วนใหญ่ประกอบรับจ้างทั่วไป จำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 90.90 รองลงมาคือ ค้าขาย จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.30 และผู้ใหญ่ว่าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามจำนวนสมาชิกครัวเรือน

จำนวนสมาชิก	จำนวน	ร้อยละ
สมาชิกในครอบครัว		
ไม่เกิน 3 คน	72	18.00
4-5 คน	277	69.20
6-7 คน	38	9.50
8 คน ขึ้นไป	13	3.30
ค่าเฉลี่ย 4.37 คน (S.D. = 1.16)		
รวม	400	100.00
สมาชิกวัยทำงาน		
ไม่เกิน 2 คน	215	53.70
3-4 คน	172	43.00
5 คน ขึ้นไป	13	3.30
ค่าเฉลี่ย 2.67 คน (S.D. = 0.88)		
รวม	400	100.00

ตารางที่ 4.2 ต่อ

จำนวนสมาชิก	จำนวน	ร้อยละ
สมาชิกไม่ได้ทำงาน		
ไม่มี	15	3.80
1- 2 คน	359	89.60
3-4 คน	19	4.80
5 คน ขึ้นไป	7	1.80
ค่าเฉลี่ย 1.70 คน (S.D. = 0.81)		
รวม	400	100.00
ประสบการณ์		
ไม่เกิน 10 ปี	58	14.50
11 - 20 ปี	180	45.00
21 – 30 ปี	120	30.00
มากกว่า 30 ปีขึ้นไป	42	10.50
ค่าเฉลี่ย 21.15 ปี (S.D. = 7.72)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนจำนวน 4-5 คน จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 69.20 รองมาได้แก่ มีสมาชิกไม่เกิน 3 คน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 มีสมาชิกในครัวเรือน 6-7 คน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 และมีสมาชิกในครัวเรือน 8 คนขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คน (S.D. เท่ากับ 1.16)

ส่วนใหญ่มียุทธศาสตร์ครัวเรือนที่ทำงานไม่เกิน 2 คน จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 53.70 รองมาได้แก่ มีสมาชิกครัวเรือนที่ทำงาน 3-4 คน จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 และ สมาชิกครัวเรือนที่ทำงาน 5 คนขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 มีสมาชิกครัวเรือนที่ทำงานเฉลี่ย 2.67 คน (S.D. เท่ากับ 0.88) ส่วนใหญ่มียุทธศาสตร์ครัวเรือนไม่ได้ทำงาน 1-2 คน จำนวน 359 คน คิดเป็นร้อยละ 89.60 รองลงมาได้แก่ มีสมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ทำงาน 3-4 คน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.80 ไม่มีสมาชิกครัวเรือนไม่ได้ทำงาน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80 และสมาชิกครัวเรือนไม่ได้ทำงาน 5 คนขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.80 มีสมาชิกครัวเรือนไม่ได้ทำงานเฉลี่ย 1.70 คน (S.D. เท่ากับ 0.81)

มีประสบการณ์การทำงานเกษตรค่าเฉลี่ย 21.15 ปี (S.D. เท่ากับ 7.72) ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานเกษตร 11 - 20 ปี ร้อยละ 45.00 รองมาได้แก่ มีประสบการณ์การทำงานเกษตร 21 - 30 ปี ร้อยละ 30.00 มีประสบการณ์การทำงานเกษตรไม่เกิน 10 ปี ร้อยละ 14.50 และน้อยที่สุดคือ มีประสบการณ์การทำงานเกษตรมากกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.50

ตารางที่ 4.3 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามพฤติกรรมส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ค้ำสุรา		
ไม่ค้ำ	291	72.80
ค้ำ	109	27.30
รวม	400	100.00
ซื้อหอยหรือสลากกินแบ่ง		
ไม่ซื้อ	171	42.80
ซื้อ	229	57.20
รวม	400	100.00
โรคประจำตัวของท่าน		
ไม่มี	371	92.70
มี	29	7.30
รวม	400	100.00
โรคประจำตัวของคนในครัวเรือน		
ไม่มี	315	78.80
มี	85	21.20
รวม	400	100.00

จากตารางพฤติกรรมการค้ำสุรา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค้ำสุรามากที่สุด จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 72.80 ค้ำสุรา จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30

พฤติกรรมการซื้อหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือหอย พบว่า ส่วนใหญ่ซื้อหอยหรือสลากสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นประจำ จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 57.20 และไม่ซื้อหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลเลย จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 42.80

โรคประจำตัว พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 92.70 และมีโรคประจำตัว จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.30 ส่วนใหญ่คนในครัวเรือนไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.80 และมีโรคประจำตัว จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20

2. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามขนาดที่ดินทำกิน

ที่ดินทำกิน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 ไร่	142	35.50
11-20 ไร่	221	55.20
21-30 ไร่	26	6.50
31-40 ไร่	8	2.00
41 ไร่ขึ้นไป	3	0.80
ค่าเฉลี่ย 14.30 ไร่ (S.D. = 7.69)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินมากที่สุด คือ มีที่ดินทำกิน 11-20 ไร่ จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 55.20 ลำดับรองมาคือ มีที่ดินทำกินไม่เกิน 10 ไร่ จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.50 รองลงมาอีกได้แก่ มีที่ดินทำกิน 21-30 ไร่ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 มีที่ดินทำกิน 31-40 ไร่ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 และน้อยที่สุดคือ มีที่ดินทำกิน 41 ไร่ขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 มีค่าเฉลี่ย 14.30 (S.D. เท่ากับ 7.69)

ตารางที่ 4.5 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะการผลิต

ลักษณะการผลิต	จำนวน	ร้อยละ
รูปแบบการผลิต		
ปลูกพืชเชิงเดี่ยว	400	100.00
รวม	400	100.00
กรรมสิทธิ์		
โฉนดที่ดิน	348	87.00
เช่า	52	13.00
รวม	400	100.00
แหล่งน้ำ		
น้ำฝน	296	74.00
น้ำชลประทาน	18	4.50
น้ำจากแหล่งน้ำ คลอง ห้วย	86	21.50
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า คราวเรือนเกษตรกรมีรูปแบบการผลิตการเกษตร คือ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองบางส่วน แต่ไม่มีการทำเกษตรผสมผสานหรือไร่นาสวนผสม

กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง เป็นโฉนดที่ดินมากที่สุด จำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 87.00 และที่ดินเช่า จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรมากที่สุด คือ น้ำฝน จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 74.20 ลำดับรองมาคือ น้ำจากแหล่งน้ำ คลอง ห้วย จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 และน้ำชลประทาน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามทรัพย์สินและเงินออม

ทรัพย์สินและเงินออม	จำนวน	ร้อยละ
ทรัพย์สินรวม		
ทรัพย์สินไม่เกิน 300,000 บาท	18	4.50
ทรัพย์สิน 300,001-400,000 บาท	245	61.20
ทรัพย์สิน 400,001-500,000 บาท	114	28.50
ทรัพย์สินมากกว่า 500,001 บาทขึ้นไป	23	5.80
ค่าเฉลี่ย 419,425 บาท (S.D. = 81,725.87)		
รวม	400	100.00
เงินออม		
ไม่มีเงินออม	182	45.40
เงินออม 1-5,000 บาท	70	17.50
เงินออม 5,001-20,000 บาท	94	23.50
เงินออม 20,001-100,000 บาท	53	13.30
เงินออมมากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป	1	0.30
ค่าเฉลี่ย 9,238 บาท (S.D. = 27,410.10)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า จำแนกตามทรัพย์สินและเงินออมพบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามมีทรัพย์สินรวมมูลค่า 300,001-400,000 บาท จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 61.20 ลำดับรองมาคือ มีทรัพย์สินรวมมูลค่า 400,001-500,000 บาท จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 รองลงมาอีกได้แก่ มีทรัพย์สินรวมมูลค่ามากกว่า 500,001 บาทขึ้นไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.80 และมีทรัพย์สินรวมมูลค่าไม่เกิน 300,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 โดยมีค่าเฉลี่ย 419,425 บาท (S.D. เท่ากับ 81,725.87)

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.40 ลำดับรองมาคือ มีเงินออม 5,001-20,000 บาท จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 รองลงมาอีกคือ มีเงินออม 1-5,000 บาท จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และรองลงมาอีกได้แก่ มีเงินออม 20,001-100,000 บาท จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13.30 และมีเงินออม มากกว่า 100,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.30 โดยมีค่าเฉลี่ย 9,238 บาท (S.D. เท่ากับ 27,410.10)

ตารางที่ 4.7 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะรายได้

ลักษณะรายได้	จำนวน	ร้อยละ
รายได้รวม		
รายได้ไม่เกิน 50,000 บาท	106	26.50
รายได้ 50,001-100,000 บาท	212	53.00
รายได้ 100,001-200,000 บาท	60	15.00
รายได้มากกว่า 200,000 บาท	22	5.50
ค่าเฉลี่ย 123,856.30 บาท (S.D. = 73,143.08)		
รวม	400	100.00
รายได้ในภาคการเกษตร		
รายได้ไม่เกิน 50,000 บาท	168	42.00
รายได้ 50,001-100,000 บาท	185	46.20
รายได้ 100,001-150,000 บาท	36	9.00
รายได้มากกว่า 150,000 บาท	11	2.80
ค่าเฉลี่ย 50,398.75 บาท (S.D. = 76,248.55)		
รวม	400	100.00
รายได้นอกภาคการเกษตร		
รายได้ไม่เกิน 50,000 บาท	248	62.00
รายได้ 50,001-100,000 บาท	126	31.50
รายได้ 100,001-150,000 บาท	19	4.70
รายได้มากกว่า 150,000 บาท	7	1.80
ค่าเฉลี่ย 52,047.50 บาท (S.D. = 31,969.26)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีมากที่สุดคือ มีรายได้รวม 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 53.00 รองลงมาคือ มีรายได้รวมไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 รองลงมาอีกได้แก่ มีรายได้รวม 100,001-200,000 บาทต่อปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และมีรายได้รวมมากกว่า 200,000 บาทต่อปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 โดยมีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 73,143.08)

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรมากที่สุดคือ มีรายได้ในภาคการเกษตรรวม 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.20 ลำดับรองมาคือ รายได้ในภาคการเกษตรไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาอีกได้แก่ มีรายได้ในภาคการเกษตร 100,001-150,000 บาทต่อปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00 และมีรายได้ในภาคการเกษตรมากกว่า 150,000 บาทต่อปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 โดยมีรายได้เฉลี่ย 50,398.75 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 76,248.55)

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ส่วนใหญ่มีรายได้นอกภาคการเกษตรมากที่สุดคือ รายได้นอกภาคการเกษตรไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 ลำดับรองมาคือ มีรายได้นอกภาคการเกษตร 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 รองลงมาอีกได้แก่ มีรายได้นอกภาคการเกษตร 100,001-150,000 บาทต่อปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70 และมีรายได้นอกภาคการเกษตรมากกว่า 150,000 บาทต่อปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.80 โดยมีรายได้เฉลี่ย 52,047.50 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 31,969.26)

ตารางที่ 4.8 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามลักษณะค่าใช้จ่าย

ลักษณะค่าใช้จ่าย	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายรวม		
ค่าใช้จ่ายไม่เกิน 50,000 บาท	36	9.00
ค่าใช้จ่าย 50,001-100,000 บาท	246	61.50
ค่าใช้จ่าย 100,001-150,000 บาท	97	24.20
ค่าใช้จ่ายมากกว่า 150,000 บาท	21	5.30
ค่าเฉลี่ย 74,735.50 บาท (S.D. = 63,966.28)		
รวม	400	100.00
ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร		
ค่าใช้จ่ายไม่เกิน 50,000 บาท	137	34.20
ค่าใช้จ่าย 50,001-100,000 บาท	184	46.00
ค่าใช้จ่าย 100,001-150,000 บาท	62	15.50
ค่าใช้จ่ายมากกว่า 150,000 บาท	17	4.30
ค่าเฉลี่ย 25,268.75 บาท (S.D. = 9,995.22)		
รวม	400	100.00

ตารางที่ 4.8 ต่อ

ลักษณะค่าใช้จ่าย	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร		
ค่าใช้จ่ายไม่เกิน 50,000 บาท	146	36.50
ค่าใช้จ่าย 50,001-100,000 บาท	206	51.50
ค่าใช้จ่าย 100,001-150,000 บาท	38	9.70
ค่าใช้จ่าย มากกว่า 150,000 บาท	10	2.30
ค่าเฉลี่ย 38,979.25 บาท (S.D. = 33,515.50)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายรวมต่อปีมากที่สุดคือ มีค่าใช้จ่ายรวม 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 61.50 ลำดับรองมาคือ มีค่าใช้จ่าย 100,001-150,000 บาทต่อปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.20 รองลงมาอีกได้แก่ มีค่าใช้จ่ายไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00 และมีค่าใช้จ่ายมากกว่า 150,000 บาทต่อปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.30 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 63,966.28)

ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรมากที่สุดคือ 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 ลำดับรองมาคือ ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 รองลงมาอีกได้แก่ ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร 100,001-150,000 บาทต่อปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 และค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรมากกว่า 150,000 บาทต่อปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.30 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 25,268.75 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 9,995.22)

ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรมากที่สุดคือ 50,001-100,000 บาทต่อปี จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.50 ลำดับรองมาคือ มีค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 รองลงมาอีกได้แก่ ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร 100,001-150,000 บาทต่อปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.70 และมีค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรมากกว่า 150,000 บาทต่อปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.30 โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 38,979.25 บาทต่อปี (S.D. เท่ากับ 33,515.50)

3. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยทางสังคม

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
สถานะทางสังคม		
ผู้นำชุมชน	42	10.50
ประชาชน	358	89.50
รวม	400	100.00
การเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น		
ประจำ	78	19.50
บางครั้ง	322	80.50
ไม่เคยเข้าร่วม	0	0
รวม	400	100.00
การเข้ารับการอบรม		
เคยเข้าร่วม	353	88.20
ไม่เคยเข้าร่วม	47	11.80
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า สถานะทางสังคมของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นประชาชนมากที่สุด จำนวน 358 คน คิดเป็นร้อยละ 89.50 และผู้นำชุมชน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50 การเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าร่วมประเพณีท้องถิ่นบางครั้ง จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 และเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่นเป็นประจำ จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 การเข้ารับการอบรมอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมอาชีพ จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 88.30 มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมอาชีพ จำนวน 47 คน ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 11.80

4. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยภูมิศาสตร์

ตารางที่ 4.10 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยภูมิศาสตร์

ปัจจัยภูมิศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร		
พื้นที่ลุ่ม	85	21.30
พื้นที่โคก	315	78.70
รวม	400	100.00
เขตการปกครอง		
เขตเทศบาล	30	7.50
นอกเขตเทศบาล	370	92.50
รวม	400	100.00
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร		
เข้าถึงแหล่งน้ำ	103	25.80
เข้าไม่ถึงแหล่งน้ำ	297	73.20
รวม	400	100.00

จากตารางลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่โคกมากที่สุด จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.70 และพื้นที่ลุ่ม จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.30 เขตการปกครอง พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 92.50 และอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเพียงส่วนน้อย จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงแหล่งน้ำ จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 73.20 และมีส่วนน้อยที่เข้าถึงแหล่งน้ำ จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.80

5. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยทัศนคติ

ตารางที่ 4.11 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามปัจจัยทัศนคติ

ปัจจัยทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานอยู่เสมอ		
มาก	56	14.00
ปานกลาง	344	86.00
น้อย	0	0.00
รวม	400	100.00
การกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติ		
มาก	23	5.80
ปานกลาง	377	94.20
น้อย	0	0.00
รวม	400	100.00
การขอใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร		
มาก	332	83.00
ปานกลาง	68	17.00
น้อย	0	0.00
รวม	400	100.00

จากตารางการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานอยู่เสมอ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานปานกลาง จำนวน 344 คน คิดเป็นร้อยละ 86.00 และมักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานมาก จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 การกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติปานกลาง จำนวน 377 คน คิดเป็นร้อยละ 94.20 และคิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติมาก จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.80 การขอใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขอใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาก จำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 83.00 และขอใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรปานกลาง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00

6. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยหนี้สิน

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์เกษตรกรจำแนกตามจำนวนหนี้สิน

หนี้สิน	จำนวน	ร้อยละ
หนี้สินรวม		
ไม่มีหนี้สิน	21	5.20
หนี้ไม่เกิน 50,000 บาท	105	26.30
หนี้ 50,001-100,000 บาท	198	49.50
หนี้ 100,001-200,000 บาท	65	16.20
หนี้มากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป	11	2.80
ค่าเฉลี่ย 83,992.50 บาท (S.D. = 60,954.50)		
รวม	400	100.00
หนี้สินในระบบ		
ไม่มีหนี้สิน	21	5.20
หนี้ไม่เกิน 50,000 บาท	108	27.00
หนี้ 50,001-100,000 บาท	200	50.00
หนี้ 100,001-200,000 บาท	60	15.00
หนี้มากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป	11	2.80
ค่าเฉลี่ย 83,605 บาท (S.D. = 60,793.41)		
รวม	400	100.00
หนี้สินนอกระบบ		
ไม่มีหนี้สิน	388	97.70
หนี้ 1-50,000 บาท	12	3.00
ค่าเฉลี่ย 387.50 บาท (S.D. = 2,962.98)		
รวม	400	100.00

จากตารางพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินรวมมากที่สุดคือ มีหนี้รวม 50,001-100,000 บาท จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ลำดับรองมาคือ มีหนี้รวมไม่เกิน 50,000 บาท จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.30 รองลงมาอีกได้แก่ มีหนี้รวม 100,001-200,000 บาท จำนวน

65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.20 รองลงมาอีกคือ มีหนี้รวมมากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 และผู้ที่ไม่มียอดหนี้ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20 โดยมีค่าเฉลี่ย 83,992.50 บาท (S.D. เท่ากับ 60,954.50)

ส่วนใหญ่มีหนี้สินในระบบมากที่สุดคือ มีหนี้ในระบบ 50,001-100,000 บาท จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ลำดับรองมาคือ มีหนี้ในระบบไม่เกิน 50,000 บาท จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 รองลงมาอีกได้แก่ มีหนี้ 100,001-200,000 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 มีหนี้ในระบบมากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 และผู้ที่ไม่มียอดหนี้สิน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20 โดยมีค่าเฉลี่ย 83,605 บาท (S.D. เท่ากับ 60,793.41) ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีหนี้ นอกกระบบ จำนวน 388 คน คิดเป็นร้อยละ 97.00 มีหนี้ นอกกระบบมากที่สุดคือ 1-50,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 โดยมีค่าเฉลี่ย 387.50 บาท (S.D. เท่ากับ 2,962.98)

ตารางที่ 4.13 แสดงผลการวิเคราะห์จำนวนหนี้สินจำแนกตามคุณลักษณะ

ปัจจัยคุณลักษณะ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.
อาชีพ			
ทำนา	115	80,147.83	54,639.21
ปลูกอ้อย	142	88,422.54	51,640.23
มันสำปะหลัง	130	80,530.77	70,885.12
ข้าวโพด	13	104,223.80	94,225.93
รวม	400	83,992.50	60,954.09
ที่ดิน			
โฉนดที่ดิน	348	81,169.54	47,106.32
เช่า	52	102,884.60	116,410.14
รวม	400	83,992.50	60,954.09

จากตารางพบว่า จำนวนหนี้สินจำแนกตามอาชีพ อาชีพปลูกข้าวโพด มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 104,223.80 บาท (S.D. เท่ากับ 94,225.93) รองมาคือ อาชีพปลูกอ้อย มีหนี้สินเฉลี่ย 88,422.54 บาท (S.D. 51,640.23) อาชีพปลูกมันสำปะหลัง มีหนี้สินเฉลี่ย 80,530.77

บาท (S.D. เท่ากับ 70,885.12) และอาชีพทำนามีหนี้สินเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีหนี้สินเฉลี่ย 80,147.83 บาท (S.D. เท่ากับ 54,639.21)

จำนวนหนี้สินจำแนกตามการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรที่เช่าที่ดิน มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 102,884.60 บาท (S.D. เท่ากับ 116410.14) แต่เกษตรกรที่มีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง มีหนี้สินค่าเฉลี่ย 81,169.54 บาท (S.D. เท่ากับ 47106.32)

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

7. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สามารถสรุปการตรวจสอบปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ของข้อสมมติฐานบางประการในการสร้างแบบจำลองการถดถอยที่อาจเกิดขึ้นได้หากมีการเพิกเฉยจึงทำการทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้

(1) ปัญหาความไม่สัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ผลการทดสอบพบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีค่าน้อยกว่า 10 จึงสรุปได้ว่าแบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่เกิดความไม่สัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระ

(2) ปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่ม (Heteroscedasticity) ผลการทดสอบพบว่า มีปัญหาความไม่คงที่ของความแปรปรวนในตัวแปรสุ่มแต่ได้แก้ปัญหาแล้วด้วยวิธี Heteroscedasticity-robust standard errors (Robust S.E.)

ตารางที่ 4.14 แสดงผลการวิเคราะห์สถิติปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สิน

Mean dependent var	83605.00	S.D. dependent var	60793.41
Sum squared resid	1.03e+12	S.E. of regression	51965.12
R-squared	0.300478	Adjusted R-squared	0.269347
F(17, 382)	4.020272	P-value(F)	2.19e-07
Log-likelihood	- 4901.698	Akaike criterion	9839.396
Schwarz criterion	9911.242	Hannan-Quinn	9867.848

ตารางที่ 4.15 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>t-ratio</i>	<i>p-value</i>	
const	79252.0	32887.4	2.410	0.0164	**
(X ₁₂) อายุ	-185.679	628.823	-0.2953	0.7679	
(X ₁₃) ระดับการศึกษา	-4862.53	8467.69	-0.5742	0.5661	
(X ₁₄₁) อาชีพปลูกอ้อย	3128.85	3286.02	0.9522	0.3416	
(X ₁₄₂) อาชีพปลูกมันสำปะหลัง	- 2983.44	1644.76	- 1.814	0.0705	*
(X ₁₆₁) แรงงานในครัวเรือน	4150.25	3671.01	1.131	0.2590	
(X ₁₆₂) ภาระฟุ้งฟิง	728.147	5628.15	0.1294	0.8971	
(X ₁₇) ประสบการณ์	430.343	346.448	1.242	0.2149	
(X ₁₉) ดั้มสุรา	- 8929.52	6792.05	- 1.315	0.1894	
(X ₁₁₀) ซื่อห่วย	- 1802.53	6039.72	- 0.2984	0.7655	
(X ₁₁₁) โรคประจำตัว	12042.0	11317.0	1.064	0.2880	
(X ₂₁) การถือครองที่ดิน	- 2899.67	7980.63	- 0.3633	0.7166	
(X ₂₃) แหล่งน้ำการเกษตร	5338.38	6747.91	0.7911	0.4294	
(X ₂₅) การออม	- 0.25689	0.100682	- 2.552	0.0111	**
(X ₂₆) รายได้ภาคเกษตร	- 0.01851	0.0517200	- 0.3580	0.7206	
(X ₂₇) รายได้นอกภาคเกษตร	- 0.19461	0.0841575	- 2.312	0.0213	**
(X ₂₈) รายจ่ายภาคเกษตร	- 1.23026	0.471560	- 2.609	0.0094	***
(X ₂₉) รายจ่ายนอกภาคเกษตร	0.999741	0.223516	4.473	<0.0001	***

ทำการทดสอบสมมติฐาน ด้วยวิธีวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) โดยการนำตัวแปรอิสระทั้งหมดดังกล่าว ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีเข้าสมการในลำดับต่อไป ได้ผลการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อตรวจสอบค่า Sig. และค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้วแสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยแต่ละตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์ (β) ที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบของสมการถดถอย ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า แบบจำลองที่สร้างขึ้นสามารถอธิบายสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีได้ร้อยละ 30.05 ที่เหลือเกิดจากปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในแบบจำลอง สามารถอธิบายได้ดังนี้

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรอาชีพ (X_{15}) มีค่าเท่ากับ - 2983.44 หมายถึงว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยน้อยกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเท่ากับ 2,983.44 บาท อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรการออม (X_{26}) มีค่าเท่ากับ - 0.25689 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 256.89 บาท ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายได้จากนอกภาคการเกษตร (X_{27}) มีค่าเท่ากับ - 0.19461 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายได้จากนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 194.61 บาท ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายจ่ายในภาคการเกษตร (X_{28}) มีค่าเท่ากับ - 1.23026 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 1,230 บาท ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สัมประสิทธิ์ของตัวแปรรายจ่ายนอกภาคการเกษตร (X_{29}) มีค่าเท่ากับ 0.99974 หมายถึงว่า หากเกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเท่ากับ 999.74 บาท ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีโดยพิจารณานัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า การออม รายได้นอกภาคการเกษตร และรายจ่ายในภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ในขณะที่รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปริมาณหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ การใช้จ่ายในภาคการเกษตรสามารถทำให้หนี้สินลด แต่ในขณะที่การใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรก่อให้เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้จ่ายในภาคการเกษตรก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร สามารถใช้ชำระหนี้ได้

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
การตอบข้อเสนอแนะ		
1. ตอบข้อเสนอแนะ	240	60.00
2. ไม่ตอบข้อเสนอแนะ	160	40.00
รวม	400	83,992.50
ข้อเสนอแนะ		
1. ราคาผลผลิตตกต่ำ	112	46.70
2. ปัจจัยการผลิตราคาสูง	66	27.50
3. ค่าใช้จ่ายประจำวันสูงขึ้น	44	18.30
4. ขาดรายได้เสริม	11	4.50
5. สภาพอากาศและภัยธรรมชาติ	7	3.00
รวม	240	100

จากตารางที่ 4.15 แสดงการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามข้อเสนอแนะ จำนวน 240 คน คิดเป็น 60.00 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ตอบข้อเสนอแนะ มีจำนวน 160 คน คิดเป็น 40.00 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพมากที่สุด คือ ราคาผลผลิตตกต่ำ คิดเป็นร้อยละ 46.70 รองลงมาคือ ปัจจัยการผลิตราคาสูง คิดเป็นร้อยละ 27.50 รองลงมาอีกคือ ค่าใช้จ่ายประจำวันสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 18.30 ขาดรายได้เสริม คิดเป็นร้อยละ 4.50 และมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพอากาศและภัยธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 3.00

แนวทางแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนของเกษตรกรที่จะสามารถแก้ไขปัญหานี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย

3.1 การพัฒนาตัวเกษตรกรเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่

1) เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเอง มีความขยันและอดทนในการทำงาน พึ่งตนเองลดการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็น ลดละเลิกอบายมุขและการบริโภคฟุ่มเฟือย

2) เกษตรกรต้องพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพใหม่ๆ ต้องเรียนรู้ให้มีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเองและลงมือจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ

3) รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการผลิตและการตลาด โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตพื้นฐาน เช่น ระบบชลประทาน การคมนาคมขนส่ง ควรส่งเสริมการผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายไปพร้อมกัน และต้องดูแลเรื่องตลาดสินค้าเกษตร ควรหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง

4) ภาครัฐควรกำหนดโซนการผลิตและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ เพื่อความสะดวกต่อการให้ความช่วยเหลือควบคุมปริมาณการผลิต

3.2 การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่

1) เกษตรกรควรสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการประกอบอาชีพและสร้างอำนาจต่อรองในตลาด

2) ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสินค้าเกษตร

3) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมของเกษตรกรโดยอาศัยเครือข่ายเป็นกลไกในการขับเคลื่อน โครงการที่เพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร

4) ภาครัฐต้องมีการจัดการโครงการที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกร รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่าง

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ โดยมีประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการก่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรีที่มีหนี้สิน จำนวน 44,647 ครัวเรือน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม 7 ตอน ทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.892 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนามมาตรวจแยกความถูกต้องและครบถ้วน แล้วแยกประเภทข้อมูลตามหน่วยของการวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ใช้ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร โดยแบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนหนี้สินรวมของเกษตรกร (Y) วิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Analysis)

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี มีผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

1.3.1 สภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษา อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกอ้อย อาชีพรองส่วนใหญ่ประกอบรับจ้างทั่วไป สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.37 คน ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-5 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานไม่เกิน 2 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนวัยพึ่งพิง 1-2 คน ส่วนใหญ่ไม่ดื่มสุรา ส่วนใหญ่ซื้อหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลประจำ ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว มีที่ดินทำกินเฉลี่ย 14.30 ไร่ ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน 11-20 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง ใช้น้ำฝนทำการเกษตร มีทรัพย์สินเฉลี่ย 419,425 บาท ส่วนใหญ่มีทรัพย์สินรวมมูลค่ารวม 300,001-400,000 บาท มีเงินออมเฉลี่ย 9,238 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม มีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีพื้นที่โลก อยู่นอกเขตเทศบาล และเข้าไม่ถึงแหล่งน้ำ ส่วนใหญ่มักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานปานกลาง คิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติปานกลาง และชอบใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาก ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท (S.D. เท่ากับ 60,954.50) ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ กู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิต จำนวนหนี้สินจำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพปลูกข้าวโพด มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 104,223.80 บาท (S.D. เท่ากับ 94,225.93) รองลงมาคือ อาชีพปลูกอ้อย มีค่าเฉลี่ย 88,422.54 บาท (S.D. เท่ากับ 51,640.23) อาชีพปลูกมันสำปะหลัง มีค่าเฉลี่ย 80,530.77 บาท (S.D. เท่ากับ 70,885.12) และอาชีพทำนา มีค่าเฉลี่ย 80,147.83 บาท (S.D. เท่ากับ 54,639.21) จำนวนหนี้สินจำแนกตามการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรที่เช่าที่ดิน มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 102,884.60 บาท (S.D. เท่ากับ 116,410.14) แต่เกษตรกรที่มีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง มีหนี้สินค่าเฉลี่ย 81,169.54 บาท (S.D. เท่ากับ 47,106.32)

1.3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเท่ากับ 2,983.44 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว หากเกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 256.891 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากเกษตรกรมีรายได้มาจากนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 194.610 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.05 หากเกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 1,230 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากเกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเท่ากับ 999.741 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งการใช้จ่ายในภาคการเกษตรสามารถทำให้หนี้สินลด แต่ในขณะที่การใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรก่อให้เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้จ่ายในภาคการเกษตรก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร สามารถใช้ชำระหนี้ได้

1.3.3 แนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย

1) การพัฒนาตัวเกษตรกรเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่

1) เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเอง มีความขยันและอดทนในการทำงาน พึ่งตนเอง ลดการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็น ลดละเลิกอบายมุขและการบริโภคฟุ่มเฟือย 2) เกษตรกรต้องพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพใหม่ๆ ต้องเรียนรู้ให้มีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเองและลงมือจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับรายจ่าย ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชที่เหมาะสมสภาพอากาศ 3) รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการผลิตและการตลาด โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตพื้นฐาน เช่น ระบบชลประทาน การคมนาคมขนส่ง ควรส่งเสริมการผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายไปพร้อมกัน และต้องดูแลเรื่องตลาดสินค้าเกษตร ควรหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง 4) ภาครัฐควรกำหนดโซนการผลิตและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชที่เหมาะสมสภาพอากาศ เพื่อความสะดวกต่อการให้ความช่วยเหลือควบคุมปริมาณการผลิต

2) การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร

ได้แก่ 1) เกษตรกรควรสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการประกอบอาชีพและสร้างอำนาจต่อรองในตลาด 2) ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสินค้าเกษตร 3) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมของเกษตรกรโดยอาศัยเครือข่ายเป็นกลไกในการขับเคลื่อน โครงการที่เพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร 4) ภาครัฐต้องมีการจัดการโครงการที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกร รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่าง

2. อภิปรายผล

2.1 สภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 400คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษา อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกอ้อย อาชีพรองส่วนใหญ่ประกอบรับจ้างทั่วไป สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.37 คน ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4-5 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานไม่เกิน 2 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนว่างเพียง 1-2 คน ส่วนใหญ่ไม่ค้ำสุรา ส่วนใหญ่ซื้อหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลประจำ ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว มีที่ดินทำกินเฉลี่ย 14.30 ไร่ ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน 11-20 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง ใช้น้ำฝนทำการเกษตร มีทรัพย์สินเฉลี่ย 419,425 บาท ส่วนใหญ่มีทรัพย์สินรวมมูลค่ารวม 300,001-400,000 บาท มีเงินออมเฉลี่ย 9,238 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม มีรายได้เฉลี่ย 123,856.30 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 74,735.50 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีพื้นที่โคก อยู่นอกเขตเทศบาล และเข้าไม่ถึงแหล่งน้ำ ส่วนใหญ่มักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานปานกลาง คิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติปานกลาง และชอบใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรมาก ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ย 83,992.50 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ กู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิต จำนวนหนี้สินจำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพปลูกข้าวโพด มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 104223.80 บาท รองลงมาคือ อาชีพปลูกอ้อย มีค่าเฉลี่ย 88422.54 บาท อาชีพปลูกมันสำปะหลัง มีค่าเฉลี่ย 80530.77 บาท และอาชีพทำนา มีค่าเฉลี่ย 80147.83 บาท จำนวนหนี้สินจำแนกตามการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรที่เช่าที่ดิน มีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 102884.60 บาท แต่เกษตรกรที่มีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง มีหนี้สินค่าเฉลี่ย 81169.54 บาท เนื่องจากแม้การปลูกมันสำปะหลังมีต้นทุนการผลิตที่สูงแต่ราคาผลผลิตก็เพียงพอจึงทำให้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังต้องกู้หนี้ยืมเงินมาใช้ในการประกอบอาชีพ ผลการวิจัยตรงกับการศึกษาของ ทองใบ พุดซ้อน และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษา การแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร พบว่า จำนวนหนี้สินของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันมักส่งผลให้มีปริมาณหนี้สินแตกต่างกัน อาชีพเกษตรกรมีความเสี่ยงภัยสูงทั้งน้ำท่วม ฝนแล้ง หรือโรคระบาด ซึ่งแต่ละอาชีพจึงมีความเสี่ยงภัยแตกต่างกันทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน ส่วนสาเหตุสำคัญของการก่อหนี้สินเนื่องมาจากการเป็นหนี้เพราะต้นทุนการผลิตทางการเกษตรที่จำเป็น โดยเกษตรกรจึงมักกู้ยืมเงินหรือคิดค้างปัจจัยการผลิตเพื่อนำมาใช้ผลิตทางการเกษตรก่อนและมุ่งหวังจะได้รับผลตอบแทนเมื่อขายผลผลิตแล้วจะนำไปชำระคืน เมื่อไม่ได้รับรายได้ตามที่ต้องการอย่างเพียงพอราคาผลผลิตตกต่ำหรือภัยธรรมชาติจึงต้องกู้ยืมหนี้เพิ่มขึ้น

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปันภักปวีณ วรรณกรณ์ (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังมีเป็นหนี้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยและท้ายที่สุดคือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าว สาเหตุการก่อหนี้ของเกษตรกรที่สำคัญเนื่องจาก ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูงแต่รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรต่ำจึงทำให้ต้องกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ลงทุนทางเกษตรเนื่องจากไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ แต่เกษตรกรมุ่งเน้นแต่การผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อให้ได้เงินผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่และการพัฒนาการผลิตให้ดีขึ้น อีกหนึ่งสาเหตุที่สำคัญคือ ต้นทุนการศึกษาของบุตรจึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหนี้ นอกจากนี้มีสาเหตุอื่น ได้แก่ การเข้าซื้อหรือผ่อนสินค้า การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยที่ต้องใช้ค่ารักษาพยาบาลสูง และการกู้ยืมไปใช้หนี้เก่า หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรเป็นปัญหาที่สะสมเรื้อรังมานาน ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรที่ยากจนมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากขาดการยอมรับของสังคม

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจะมีหนี้สินโดยเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเท่ากับ 2,983.44 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยมีหนี้สินไม่แตกต่างไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หากเกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 256.891 บาท หากเกษตรกรมีรายได้มาจากนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 194.610 บาท หากเกษตรกรมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินลดลงเท่ากับ 1,230 บาท หากเกษตรกรมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเท่ากับ 999.741 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการใช้จ่ายในภาคการเกษตรสามารถทำให้หนี้สินลด แต่ในขณะที่การใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรก่อให้เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้จ่ายในภาคการเกษตรก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร สามารถใช้ชำระหนี้ได้ เห็นได้ว่าปัญหาหนี้สินกับเกษตรกรเป็นของคู่กัน ซึ่งมีได้มีเพียงประเด็นทางเศรษฐกิจการเงินเพียงอย่างเดียว แต่มีความเกี่ยวข้องทั้งกับปัจจัยทางสังคม การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิตในสังคมเกษตร โครงสร้างอายุของเกษตรกร ความจำกัดของที่ดิน ตลาดสินค้าเกษตรที่เชื่อมกับตลาดโลกด้วย และยังเกี่ยวข้องไปถึงโครงการสนับสนุนต่างๆ ของภาครัฐที่มีส่วนทำให้การตอบสนองของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกานดา กลิ่นขจร และ นรรัฐ รื่นกวี (2555) ที่ได้ร่วมกันศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาในพื้นที่อำเภอด่านขุนทดและอำเภอโนนสูง พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด เนื่องจากการจัดการหนี้สินที่ดีสามารถทำให้หนี้สินของเกษตรกรลดลง ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ของ

เกษตรกรที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านนโยบาย และปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายจ่ายของเกษตรกร คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านความสามารถในการปรับตัว และปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ซึ่งจากการศึกษามีประเด็นในการจัดการหนี้สินที่สำคัญคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารในการบริหารจัดการการเงินของเกษตรกรที่ความต้องการสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ควรจัดการอบรม และพัฒนาความรู้ทางการเงิน โดยเน้นการบูรณาการความรู้ความเข้าใจที่สามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนิรุช พัฒนาประภา (2554) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของเกษตรกร พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเกษตรกรขาดการวางแผนการใช้จ่าย ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขาดความรู้ที่ถูกต้อง ในการวางแผนทางการเงินที่เป็นระบบปัญหาในการประกอบอาชีพของสมาชิก คือ ขาดแคลนน้ำในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณภา วงศ์สวรรค์ และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสมของเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาระหนี้สินสะสมในครัวเรือนมากที่สุดคือ ปัจจัยทางด้านสังคม และนโยบายของรัฐ สถาบันการเงินเป็นที่ยอมรับ เงื่อนไขการกู้ที่ยุ่งใจ และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รองลงมาคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การลงทุนด้านการเกษตร การซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์

2.3 สรุปแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับภาวะหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร พบว่า แนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ประกอบด้วย

1) การพัฒนาตัวเกษตรกรเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่

1) เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเอง มีความขยันและอดทนในการทำงาน พึ่งตนเอง ลดการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็น ลดละเลิกอบายมุขและการบริโภคฟุ่มเฟือย เกษตรกรต้องพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพใหม่ๆ ต้องเรียนรู้ให้มีความสามารถในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรของตนเองและลงมือจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อบริหารจัดการการเงินรายรับ รายจ่าย ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ รัฐบาลจะต้องส่งเสริมการผลิตและการตลาด โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตพื้นฐาน ระบบชลประทาน การคมนาคมขนส่ง ควรส่งเสริมการผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายไปพร้อมกัน และต้องดูแลเรื่องตลาดสินค้าเกษตร ควรหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่ผลิตออกมาได้ในแต่ละฤดูกาลอย่างทั่วถึง และภาครัฐควร

กำหนดโซนการผลิตและกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ เพื่อความสะดวกต่อการให้ความช่วยเหลือควบคุมปริมาณการผลิต

2) การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรควรสร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการประกอบอาชีพและสร้างอำนาจต่อรองในตลาด ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสินค้าเกษตร รัฐควรกำหนดนโยบายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมของเกษตรกร โดยอาศัยเครือข่ายเป็นกลไกในการขับเคลื่อนโครงการที่เพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร และภาครัฐต้องมีการจัดการโครงการที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกร รวมถึงให้ความช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กวิน มุสิกกา, สุชนนี เมธิโยธิน และ บรรพต วิรุณราช (2562) ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย พบว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพสามารถทำได้ คือ ภาคเกษตรกรควรดำเนินการ การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ทราบรายได้และรายจ่าย ชำระหนี้ตามกำหนด กู้เงินในระบบและหลีกเลี่ยงการกู้เงินนอกระบบ การปลูกพืชไร่สวนผสม มุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตและความต้องการของตลาด สร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และ น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ส่วนภาครัฐควรดำเนินการ ประกันราคาผลผลิตและหาตลาดเพื่อรองรับและช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ ให้ความรู้การปลูกพืชให้เหมาะสมสภาพอากาศ ลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ขยายวงเงินกู้และเพิ่มช่องทางการเข้าถึง สนับสนุนเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาฝีมือแรงงานภาคการเกษตร การลดต้นทุนการผลิต โดยการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยอื่นๆ ในการผลิตและการต่อยอดไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายออกสู่ตลาด ส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ให้คำปรึกษาโครงการและปัญหาต่างๆ และการบริหารจัดการความเสี่ยงแก่เกษตรกร และ ให้ความรู้ในการจัดการระบบการเงินและการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบ และ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินในครัวเรือนของบ้านชมภูทอง ในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า แนวทางและวิธีการในการแก้ไขหนี้สิน คือ ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เห็นต้นทุน รายรับ รายจ่าย และ กำไร เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบอาชีพ ลดค่าใช้จ่ายโดยการทำการเกษตรชีวภาพ เพราะเกษตรชีวภาพสามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายได้จริง การรวมกลุ่มออมทรัพย์จะทำให้สัมพันธภาพของคนในหมู่บ้านจะดีขึ้น สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัวและชุมชนจะช่วยลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวได้

ด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวเรือง ทาบทา และคณะ (2552) ที่ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหนี้สินบ้านกุดเต่า ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน คือ ทุกครอบครัวมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันดำเนินการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชน และส่งเสริมอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา วนะสุข จุฬารัตน์ โฆษะโก และภาวนิศรี ชวัลลดี (2557) ได้ศึกษา หนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้ พบว่า จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการหนี้มีแนวคิดที่น่าสนใจ ได้แก่ การมีแหล่งรายได้ที่หลากหลาย การลดค่าใช้จ่ายไม่จำเป็น การสร้างวินัยการออม และการไตร่ตรองก่อนก่อหนี้จากผลการศึกษาข้างต้น นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ ควรส่งเสริมวินัยทางการเงินทั้งด้านการใช้จ่ายและการออม ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนมีแหล่งรายได้ที่หลากหลายควรส่งเสริมและถ่ายทอดแนวคิดครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารหนี้เพื่อเป็นต้นแบบและสร้างแรงบันดาลใจแก่ครัวเรือนอื่น

3. ข้อเสนอแนะ

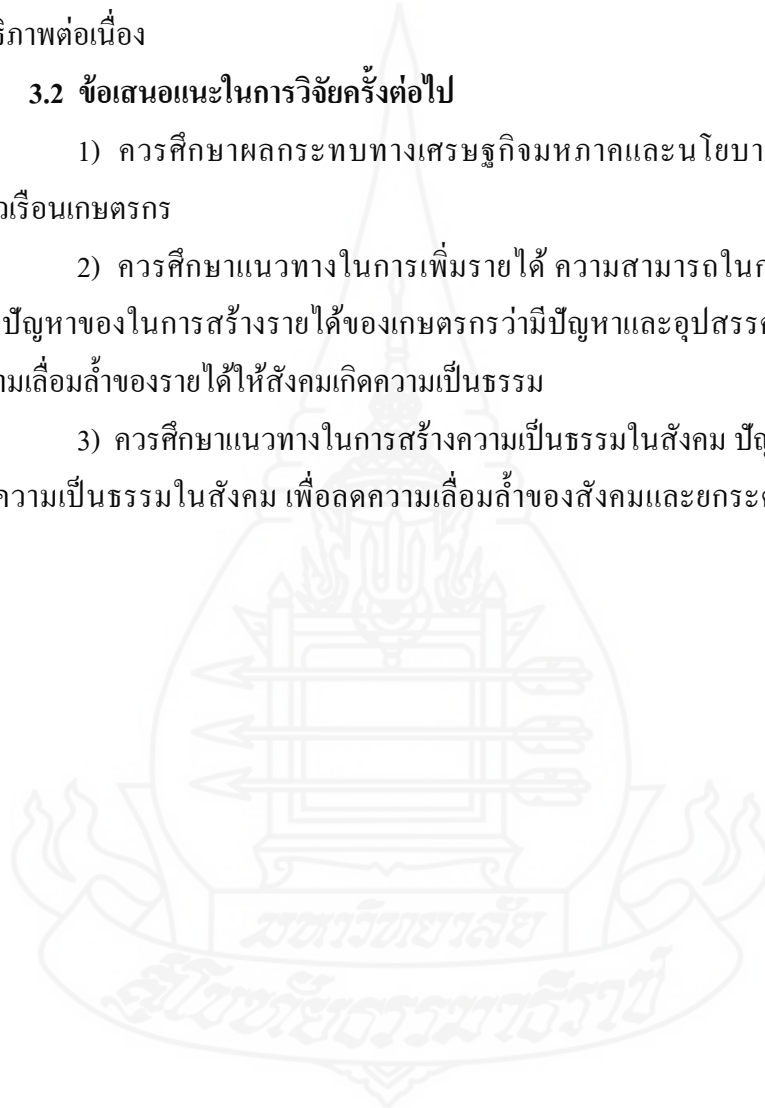
3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) สาเหตุหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่เกิดจากปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ควรส่งเสริมความรู้โดยการฝึกอบรมการลดต้นทุนการผลิต การตลาดของสินค้าเกษตร และพัฒนาอาชีพเสริมรายได้ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรเพื่อสร้างรายได้
- 2) สาเหตุหนี้สินที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภาครัฐควรให้การส่งเสริมปัจจัยการผลิต แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและระบบชลประทานเพื่อสนับสนุนการผลิตพืชและสัตว์ เนื่องจากแหล่งน้ำถือเป็นปัจจัยการทำการเกษตรที่สำคัญที่สุด
- 3) สาเหตุหนี้สินที่เกิดจากปัจจัยทางทัศนคติ ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีอำนาจต่อรองด้านราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต
- 4) สาเหตุหนี้สินที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม ภาครัฐควรกระจายการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นลงสู่ชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมกับบริบทของสังคม

5) สาเหตุหนี้สินที่เกิดจากปัจจัยทางปัจจัยลักษณะหนี้สิน ควรเพิ่มศักยภาพและโอกาสของเกษตรกรในด้านการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจการเกษตร พัฒนาระบบการบริการพื้นฐานของรัฐและการคุ้มครองทางสังคม การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรประสานความร่วมมือขององค์ภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่อง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจมหภาคและนโยบายภาครัฐที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกร
- 2) ควรศึกษาแนวทางในการเพิ่มรายได้ ความสามารถในการสร้างรายได้ของเกษตรกร ปัญหาของการสร้างรายได้ของเกษตรกรว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการสร้างรายได้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ให้สังคมเกิดความเป็นธรรม
- 3) ควรศึกษาแนวทางในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวิณ มุสิกกา, สุชนนี เมธิโยธิน และบรรพต วิรุณราช. (2562). แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 7(1). 111-125.
- กานต์พิชชา กองคนขวา. (2562). มูลเหตุการค้างชำระหนี้ในระบบ: กรณีศึกษา เกษตรกรในจังหวัดพะเยา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 39(1). 1-21.
- กิมอ้ง พงษ์นารายณ์ และคณะ. (2562). แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินด้วยรูปแบบการเกษตรครบวงจรของกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจร ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย.
- ขนิษฐา วนะสุข, จุฬารัตน์ โฆษะโก และภาวนิสร์ ชั่ววัลลี. (2557). หนี้ครัวเรือนกับเศรษฐกิจภาคใต้. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- จังหวัดลพบุรี. (2562). แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดลพบุรี (พ.ศ. 2561 – 2565). จังหวัดลพบุรี.
- ชญานี ชวะ โนทย์ และสฤณี อาชวานันทกุล. (2562). พฤติกรรมและสถานการณ์ทางการเงินของครัวเรือนที่ปัญหาหนี้สิน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชีวิตไท.
- ชุดิพงษ์ ศาตนันท์พิพัฒน์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาระหนี้ในระบบ กรณีศึกษามูลนิธิ สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดาวเรือง ทาบทา และคณะ. (2552). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน บ้านกุดเต่า ตำบลนามะเฟือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทศพร จาคฤทธิ. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสำนักกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ทองใบ พุดซ้อน และคณะ. (2562). *บทเรียน ความรู้สู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรรวมใจใหม่ 7 ตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทานทิพย์ คำรงวารงกูร และคณะ. (2550). *การเกิดและเส้นทางหนี้สิน: ประสบการณ์ชาวบ้านและทางออก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธัญชนก ปะวะละ. (2551). *การออมของครัวเรือนในภาคชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญธรรม ราชรักษ์. (2548). *การคลังว่าด้วยการกระจายความเป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญหลาย ศรีมุงคุณ และคณะ. (2551). *การวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินในครัวเรือนบ้านชมพูทอง ตำบลนาด่าน อำเภอสวรรคภูหา จังหวัดหนองบัวลำภู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปัทม์ปวีณ รัตนรักษ์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปัทมา กุทอง. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสิน: กรณีศึกษาธนาคารออมสิน เขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์ทิพย์ ลำราษฎร์ และคณะ. (2562). *การสังเคราะห์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในระดับพื้นที่ผู้ข้อเสนอแนะทางนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิชญา ผลปราชญ์. (2553). *หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว*. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภารดี สุขวาสนะ และคณะ. (2552). *ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนาคลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ยรรยง ไทยเจริญ และคณะ. (2547). *ภาวะหนี้ครัวเรือนไทย: ความเสี่ยงและนัยเชิงนโยบาย*. ใน *การสัมมนาวิชาการประจำปี 2547*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.

- ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้ำเงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณภา วงศ์สวรรค์ และคณะ. (2559). *แนวทางการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินสะสมของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย*. ใน *การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติค้ำ “การวิจัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ครั้งที่ 4 พ.ศ.2559*. 343-350.
- วัชรพล วัฒวรรณ และสุภาภรณ์ พวงชมภู. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินทางการเกษตรของลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ*. *แก่นเกษตร*, 43(ฉบับพิเศษ 1). 243-252.
- วารุณี ศรีชัย. (2555). *ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินเกษตรกร ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน*. *คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- วิทยา เจียรพันธุ์ และคณะ. (2553). *หนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรในชนบทไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วีรพัฒน์ สิงหะโรจน์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริรภา โภคาพานิชย์ และสัญญา เคนาภูมิ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(ฉบับพิเศษ). 192-201.
- ศิริพร กัณนิเทศ. (2553). *ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ของเกษตรกรครัวเรือน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์*. *คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์. (2554). *การบริหารจัดการโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนในมุมมองของเกษตรกร: กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. *วารสารวิจัยมข*, 16(3). 271-280.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). *ภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมชัย จิตสุชน และคณะ. (2551). *การศึกษาหนี้สินและพฤติกรรมการออม (ระยะที่หนึ่ง) ภายใต้โครงการพัฒนาเครื่องมือนโยบายเศรษฐกิจมหภาค*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2549). การศึกษาภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). หนี้สินของครัวเรือนเกษตรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). การศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพ การดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี. (2561). ข้อมูลเศรษฐกิจจังหวัดลพบุรี. ลพบุรี: สำนักงานสถิติจังหวัดลพบุรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). พฤติกรรมการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). หนี้สินครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2. (2561). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง. สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). การศึกษาหนี้สินของครัวเรือนเกษตรและขนาดของเงินกู้ที่เหมาะสม. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สิริภพ สุคันธา. (2552). การศึกษาปัญหาภาวะหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษา หมู่บ้านหนองหล่ม หมู่ 22 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกานดา กลิ่นขจร และนรรัฐ รื่นกวี. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา อำเภอด่านขุนทดและอำเภอ โนนสูง. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สุพิชญ์ชญา เหล่าธรรมทัศน์. (2551). เอกสารประกอบการสอนวิชา บช. 201 การบัญชี. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุระชัย เชื้อลิ้นฟ้า. (2550). พฤติกรรมการก่อหนี้ภาคครัวเรือนก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สุริยะ หาญพิชัย. (2563). หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ. *Journal of Modern Learning Development*, 5(2), 191-213.
- เสาวณีย์ ณ นคร. (2557). พฤติกรรมการบริโภค การเป็นหนี้ และคุณภาพชีวิตของชาวประมงทะเลในตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- โสภณ มุลหา และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดการหนี้สินชุมชนบ้านคำไผ่ ตำบลหนองกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 6(3), 483-500.
- โสภณ รัตนกร. (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- อนิรุช พิพัฒน์ประภา. (2554). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา. *สัมมนาและเสนอผลงานทางวิชาการระดับนานาชาติครั้งที่ 3*. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา
- อรรถพล อรรถวรเดช และคณะ. (2554). การศึกษาแนวทางการใช้มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลและแก้ไขปัญหาเจ้าหนี้นอกระบบ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- อาร์นต์ พัฒนโนทัย. (2551). งานวิจัยพื้นฐานฐานรากของการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เล่ม 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Debelle, G. (2004). *Macroeconomic Implications of Rising Household Debt*. Bank of International Settlements. BIS Working Papers no. 153, June 2004.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

- 1.1 เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
- 1.2 อายุ ปี (6 เดือนขึ้นไปให้นับเป็น 1 ปี)
- 1.3 ระดับการศึกษา
 () 1. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า () 2. มัธยมศึกษาตอนต้น () 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
 () 4. อนุปริญญา/ปวส. () 5. ปริญญาตรี () 6. สูงกว่าปริญญาตรี
- 1.4 อาชีพหลักท่าน
 () 1. ทำนา () 2. ปลูกลูกอ้อย () 3. ปลูกลิ้นสำปะหลัง
 () 4. อื่นๆ (ระบุ)
- 1.5 อาชีพรองท่าน
 () 1. รับจ้างทั่วไป () 2. ประมง () 3. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
 () 4. พนักงาน/ลูกจ้าง () 5. อื่นๆ (ระบุ).. () 6. ไม่มี
- 1.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน.....คน (รวมตัวท่านด้วย)
 (1) จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ จำนวน.....คน
 (2) จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน.....คน
- 1.7 ประสบการณ์การทำการเกษตร ปี (6 เดือนขึ้นไปให้นับเป็น 1 ปี)
- 1.8 ท่านดื่มสุราหรือไม่
 () 1. ไม่ดื่ม () 2. ดื่ม (ระบุ) จำนวน ครั้ง/เดือน
- 1.9 คนในครัวเรือนของท่านซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล/หวยหรือไม่
 () 1. ไม่ซื้อ () 2. ซื้อ (ระบุ) จำนวน ครั้ง/เดือน
- 1.10 ท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่
 () 1. ไม่มี () 2. มี (โปรดระบุ)
- 1.11 คนในครัวเรือนของท่านมีโรคประจำตัวหรือไม่
 () 1. ไม่มี () 2. มี (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 ปัจจัยเศรษฐกิจ

2.1 การถือครองที่ดิน

ขนาดที่ดิน (ไร่)	ชนิดพืช	ลักษณะการถือครอง	ค่าเช่า

2.2 การมีทรัพย์สิน

ประเภท	มี/ไม่มี	จำนวน	ซื้อเมื่อ/ระยะเวลาที่ใช้ มา	ราคาตอนซื้อ
1. มีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง				
2. รถปิคอัพ / รถเก๋ง				
3. รถบรรทุก / รถอีแต๋น				
4. รถมอเตอร์ไซด์				
5. รถไถใหญ่ / รถไถเดินตาม				
6. เครื่องสูบน้ำ				
7. โทรศัพท์มือถือ				
8. อื่นๆ (ระบุ)				

2.3 การมีเงินออม

แหล่งเงินออม	จำนวนเงินออม	หมายเหตุ
1. ธนาคารพาณิชย์ (เงินฝาก)		
2. สหกรณ์ต่างๆ		
3. กองทุนหมู่บ้าน		
4. กลุ่มออมทรัพย์ (ระบุ).....		
5. อื่นๆ (ระบุ).....		
รวม		

2.4 รายได้

รายได้ของครัวเรือน	รายได้รวม/ปี	หมายเหตุ
1. รายได้ในภาคการเกษตร		
1. ทำนา		
2. ทำสวน/ทำไร่		
3. เลี้ยงสัตว์/ประมง		
4. อื่นๆ (ระบุ).....		
รวม		
2. รายได้นอกภาคการเกษตร		
1. รายได้จากอาชีพรอง รับจ้าง ค้าขาย		
2. รายได้จากลูกหลานส่งมาให้		
3. รายได้จากกรให้เช่าที่ดิน, นา, สวน, ไร่		
4. รายได้อื่นๆ (ระบุ).....		
รวม		
รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด		

2.5 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร

1. ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร	ค่าพันธุ์	เตรียม ดิน	ดูแล รักษา	เก็บเกี่ยว	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ
1. ทำนา					
2. ทำสวน/ไร่					
3. เลี้ยงสัตว์					
4. อื่นๆ					
รวม					

2. ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร	ค่าใช้จ่ายรวม/ปี	หมายเหตุ
1. ค่าอาหาร / เครื่องดื่ม / เครื่องปรุง		
2. เครื่องนุ่งห่มและของใช้จำเป็น		
3. ยารักษาโรค ค่ารักษาพยาบาล		
4. ค่าไฟฟ้า/น้ำประปา/อินเทอร์เน็ต/7. ค่าโทรศัพท์/มือถือ		
5. ค่าเช่าบ้านหรือค่าซ่อมแซมปรับปรุงที่อยู่อาศัย		
6. ค่าซ่อมแซมรถยนต์ จักรยานยนต์ และเครื่องจักรกล		
7. เงินทำบุญ กฐิน ผ้าป่า / จัดงานสังสรรค์หรืองานบุญฯ		
8. ค่าเล่าเรียน/ค่าหนังสือ/อุปกรณ์การเรียนบุตรหลาน		
9. ค่าอาหารกลางวันและเงินให้ไปโรงเรียน/ค่ารถโรงเรียน		
10. ค่าใช้จ่ายในการดื่มสุรา		
11. ค่าใช้จ่ายในฉลากกินแบ่งรัฐบาล/หวย		
12. อื่นๆ (ระบุ.....)		
ค่าใช้จ่ายรวม		

ตอนที่ 3 ปัจจัยทางสังคม

3.1 สถานะทางสังคม

- () 1. ผู้นำชุมชน () 2. ประชาชน () 3. อื่นๆ (ระบุ)

3.2 การเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น

- () 1. ประจำ () 2. บางครั้ง () 3. ไม่เคยเข้าร่วม

3.3 การเข้ารับการอบรม

- () 1. เคย (ระบุ) () 2. ไม่เคย

ตอนที่ 4 ปัจจัยภูมิศาสตร์

4.1 ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร

- () 1. พื้นที่ลุ่ม () 2. พื้นที่โคก/ที่ดอน

4.2 ท่านอาศัยอยู่ในเขตการปกครองใด

- () 1. ในเขตเทศบาล () 2. นอกเทศบาล

4.3 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- () 1. เข้าถึงแหล่งน้ำ () 2. เข้าไม่ถึงแหล่งน้ำ

ตอนที่ 5 ปัจจัยพฤติกรรม/ทัศนคติ

5.1 ท่านมักจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการทำงานของตนเองอยู่เสมอ

- () 1. มาก () 2. ปานกลาง () 3. น้อย

5.2 ท่านคิดว่าการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติธรรมดา

- () 1. มาก () 2. ปานกลาง () 3. น้อย

5.3 ท่านชอบใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตได้

- () 1. มาก () 2. ปานกลาง () 3. น้อย

ตอนที่ 6 ปัจจัยลักษณะหนี้สิน

แหล่งเงินกู้ (ในระบบ/นอกระบบ)		จำนวน	วัตถุประสงค์ ในการกู้ยืม	ช่วงเวลา การชำระ เงิน	ชำระ ทันเวลา	ชำระ เต็ม จำนวน	แหล่ง เงินที่ใช้ ชำระหนี้
ในระบบ	1. ธ.ก.ส.						
	2. ธนาคารพาณิชย์						
	3. สหกรณ์ ฯ						
	4. กองทุนหมู่บ้าน						
นอกระบบ	5. นายทุน						
	6.ญาติ เพื่อนบ้าน						
	7. อื่น ๆ						
รวม							

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ

1. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของท่านในประเด็นใดบ้าง

.....

.....

.....

2. ท่านมีแนวทางการแก้ไขหนี้สินและเพิ่มรายได้ของท่านในประเด็นใดบ้าง

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ข้อมูล วันที่.....เดือนพ.ศ.

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ อว 0602.19/บว 1418

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

6 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.พอพันธ์ อุทยานนท์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ด้วย ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย รหัสประจำตัว 2616000515 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาสาเหตุการเป็นหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 3) หาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับ ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

โทร. 0-2504-8196-8

โทรสาร 0-2503-3571

ที่ อว 0602.19/บว 1418

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

6 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ สมยานะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ด้วย ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย รหัสประจำตัว 2616000515 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาสาเหตุการเป็นหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 3) หาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับ ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

โทร. 0-2504-8196-8

โทรสาร 0-2503-3571

ที่ อว 0602.19/บว 1418

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

6 ธันวาคม 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ด้วย ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย รหัสประจำตัว 2616000515 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาสาเหตุการเป็นหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี 3) หาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

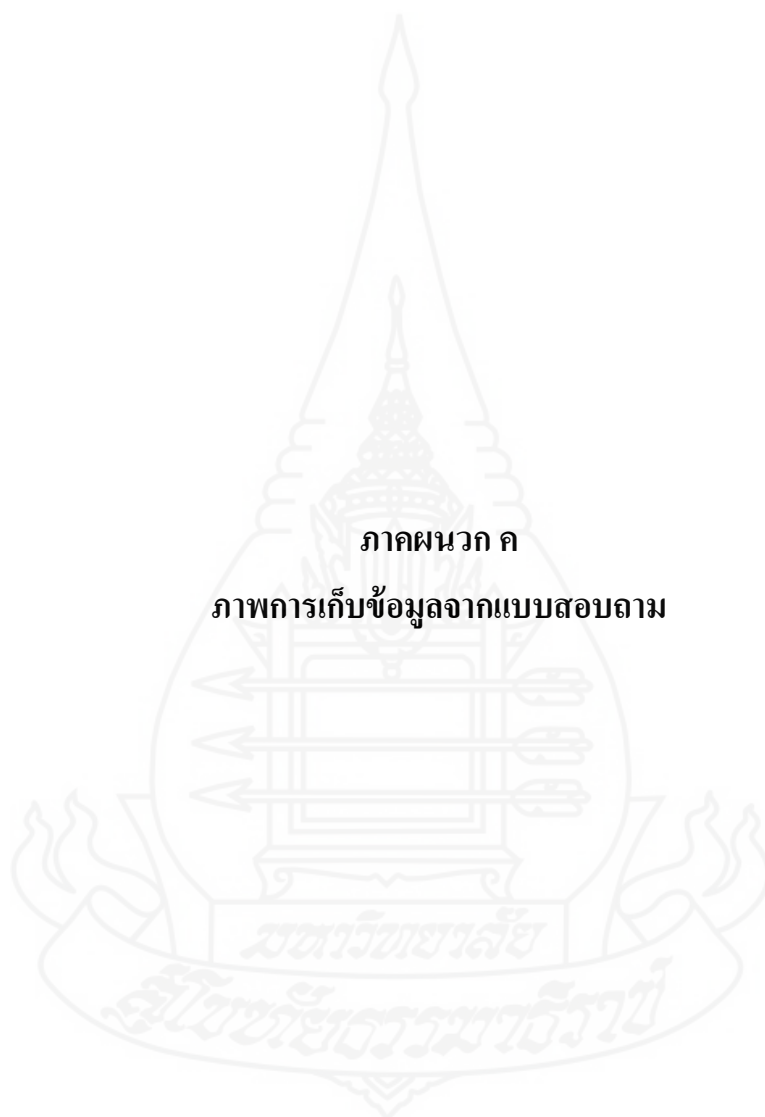
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับ ว่าที่ ร.ต.สุริยะ หาญพิชัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญญา วนเศรษฐ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

โทร. 0-2504-8196-8

โทรสาร 0-2503-3571

ภาคผนวก ค

ภาพการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	สุริยะ หาญพิชัย
วัน เดือน ปีเกิด	10 กรกฎาคม พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
ประวัติการศึกษา	เกษตรศาสตรบัณฑิต (ธุรกิจการเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2554 รัฐศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2557 เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2558 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยพิษณุโลก พ.ศ. 2556
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
ตำแหน่ง	อาจารย์

